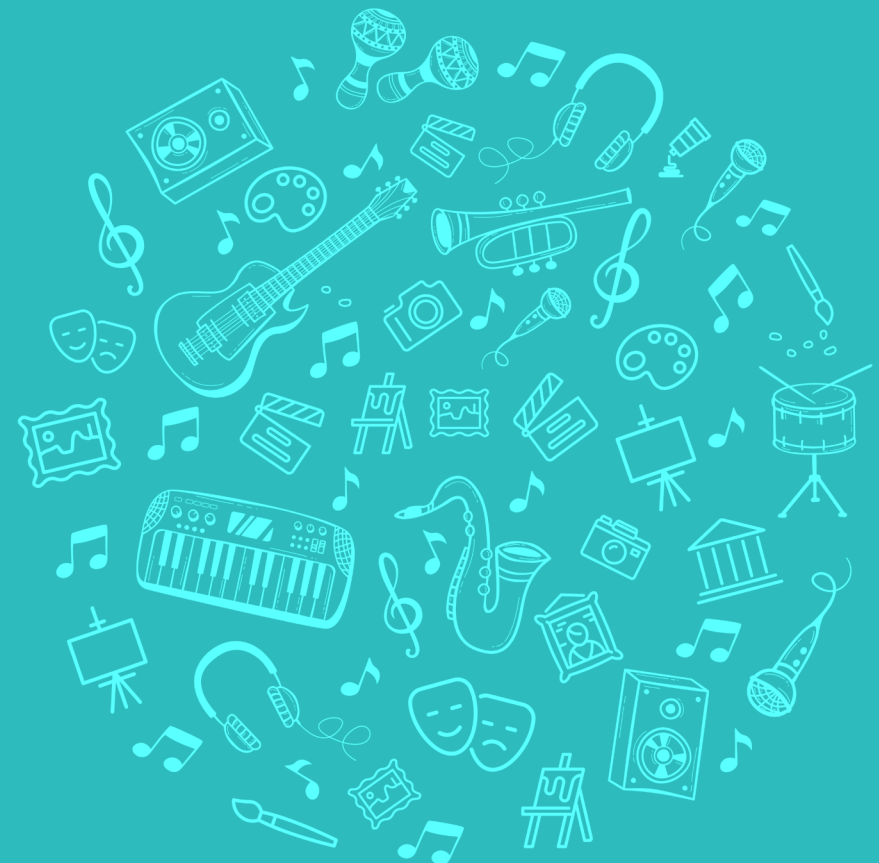

ISBN 978-966-914-429-4

9 789669 144294

2023

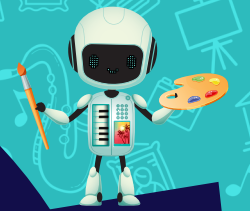
Művészet

Ljudmila Maszol

6

Ljudmila Maszol

Művészet

6

SZÍNHÁZI

- OPERA
- BALETT
- OPERETT
- MUSICAL
- VAUDEVILLE
- OPERABALETT

ELEKTRONIKUS

- ETNO (NÉPI)
ELEKTRONIKA
- KÍSÉRLETI
- TÁNCZENE:
diszkó, house
- SZÁMÍTÓGÉPES
JÁTÉKOK ZENÉJE

KÓRUS

- KANTÁTA
- ORATÓRIUM
- FRESCO
- KÓRUS
KONCERT

VOKÁLIS

KAMARAZENE

- DAL
- HIMNUSZ
- ROMÁNC
- SZERENÁD
- BALLADA

HANGSZERES

KAMARA

- PRELÜD
- TOCCATA
- NOKTÜRN
- ELÉGIA
- RAPSZÓDIA
- SZONÁTA
- SZVIT
- SCHERZO
- KÖLTEMÉNY-
LEGENDA
- ETŰD

SZIMFONIKUS

- SZIMFÓNIA
- KONCERT
- NYITÁNY
- KÉP
- KÖLTEMÉNY
- FANTÁZIA

A zeneművészet műfajai

PORTRÉ

- MŰTERMI
- ÜNNEPI
- PÁROS
- CSOPORTOS
- ÖNARCKÉP

TÁJKÉP

- FALUSI
- VÁROSI
- HEGYVIDÉKI
- MARINA (TENGERI)
- ÉPÍTÉSZETI
- VEDUTA (LÁTKÉP)
- IPARI
- SCI-FI (FANTASZTIKUS)

ANIMÁCIÓS FILMEK

- MEGFILMESÍTÉS
- VÍGJÁTÉKSOROZAT
- ZENÉS
- FANTASY
- KALAND

DOKUMENTUMFILM

MŰVÉSZFILM

- VÍGJÁTÉK
- MELODRÁMA
- KALAND
- TÖRTÉNELMI
- ZENÉS
- FANTASY
- ADAPTÁCIÓ
- AKCIÓ

TUDOMÁNYOS- ISMERETTERJESZTŐ FILMEK

- TUDOMÁNYOS-
ISMERETTERJESZTŐ
- OKTATÓ

TÖRTÉNELMI

- VALLÁSI
- HARC
CSATAJELENET

CSENDÉLET

- VIRÁGOS
- ZÖLDSÉGEK ÉS
GYÜMÖLCSÖK
- MŰVÉSZETI TÁRGYAK

MŰVÉSZFOTÓK

ÉLETKÉPEK

MŰVÉSZFOTÓK

- PORTRÉ
- TÁJKÉP
- CSENDÉLET
- FOTO ART

DOKUMENTUM- FOTÓK

- FOTÓRIPORT
VAGY LEHET
TUDÓSÍTÁS

KERESKEDELMI FOTÓK

- UTCAI
- REKLÁM
- FOOD ART

ANIMALISTA

Képző-
művészeti
műfajok

Filmművészeti
műfajok

Ljudmila Maszol

MŰVÉSZET

Tankönyv az általános középfokú közoktatási
intézmények 6. osztálya számára
Integrált kurzus

Ajánlotta Ukrajna Oktatási és Tudományos Minisztériuma

Львів
Видавництво „Світ”
2023

УДК 741.02*кл6(075.2)

М31

Перекладено за виданням:

Масол Л. М. Мистецтво : підруч. інтегрованого курсу для 6 класу закладів загальної середньої освіти / Л. М. Масол. —
К. : Видавничий дім «Освіта», 2023

*Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
(Наказ Міністерства освіти і науки України від 08.03.2023 р. № 254)*

Видано за рахунок державних коштів. Продаж заборонено

Підручник розроблено за модельною навчальною програмою
«Мистецтво. 5–6 класи (інтегрований курс)» для закладів загальної
середньої освіти (авт. Масол Л. М., Просіна О. В.)

Ілюстрації та методичні малюнки **В. Г. Власової**

Jelmagyarázat

 — megismerem a művészetet — énekelek

 — kompozíciót készítek — zenét hallgatok

Összefoglaló rész

Összefoglalók, érvelek, rendszerezek

Önálló kutatás, médiakeresés

Fantáziások, kísérletezem, cselekszem

Rovatcímek

Arcképcsarnok

Művészeti kisokos

Virtuális kirándulás

Művészi jótanácsok

Üdvözöllek titeket, kedves hatodikos, művészetkedvelő gyerekek!
Ebben az évben én, az általatok már jól ismert Art-Robi egy
különleges szerepet fogok betölteni a tanulásotokban – én leszek
a művészetek mestere. Segítek nektek eligazodni a műfajok
határtalan tengerében, hogy jobban megértsétek a művészi
ábrázolást, és a művészek alkotói szándékait.
Induljunk hát útnak a művészeti műfajok ösvényein!

<http://inform1.yakistosviti.com.ua/mystetstvo/6-klas>

Масол Л. М.

М31 Мистецтво : підруч. інтегрованого курсу для 6 кл.
з навч. угор. мов. закл. заг. серед. осв. / Л. М. Масол;
пер. Е. С. Оноді. — Львів : Світ, 2023. — 256 с. : іл.

ISBN 978-966-914-429-4

УДК 741.02*кл6(075.2)

- © Масол Л. М., 2023
- © Власова В. Г., художнє оформлення, 2023
- © Видавничий дім «Освіта», 2023
- © Оноді Е. С., переклад угорською мовою, 2023

ISBN 978-966-914-429-4 (угор.)
ISBN 978-966-983-404-1 (укр.)

HIMNUSZ

Zene: *Mihajlo Verbickij*

Szöveg: *Pavlo Csubinszkij*

Урочисто

Ще не вмер-ла Ук - ра - ї - ни і сла-ва, і во - ля,

ще нам, брат - тя мо - ло - ді - ї, у - сміх-неть-ся до - ля.

Зги - нуть на - ші во - рі-жень-ки, як ро-са на сон - ці.

За - па - ну - ем і ми, брат-тя, у сво-їй сто - рон - ці.

Ду - шуй ті - ло ми по - ло - жим за на - шу сво - бо - ду,

і по-ка - жем, що ми, брат - тя, ко-заць-ко - го ро - ду.

Műfajok a zeneművészetben

? *Idézd fel, milyen zenei műfajokat ismersz! Gondolkodj el és képzeld el, milyen érzelmeket vált ki belőled egy vidám musical vagy egy hősiesszimfónia meghallgatása!*

Ahhoz, hogy egy zeneművet jobban megértsünk, célszerű meghatározni a műfaj jellemzőit. A legrégebbi műfajok (először megjelent műfajok) – a dal és a tánc. A dalokat különböző módon lehet előadni: elénekelhetjük vagy hangszeren játszhatjuk el. Azóta a zene hosszú fejlődésen esett át, de a klasszikus (akadémiai) zene műfajai ma is hordozzák az elsődleges (először megjelent) műfajok jellegzetességeit. Jelenleg a zeneműveket leggyakrabban *vokális* és *hangszeres* műfajokra osztják. Ezeknek a műfaji csoportoknak – „családoknak” – számos változata van.

Artur Ricci: Énekóra

Ismeretlen szerző által készített táblakép, XVII. sz.

? *Mi történik a festményeken? Hogyan szólal meg a zene? Milyen hangszereket ismersz? Mi a véleményed A. Ricci festményének címéről? Adj címet az ismeretlen szerző festményének! Gondolkodj el a művészek szándékáról!*

A zenei műfajokat az előadók száma szerint is osztályozzák. A több énekes számára írt vokális művek a *kórusműfajokhoz* tartoznak. Hasonlóképpen a szimfonikus zenekarra írt darabok előadásához is sok emberre van szükség, és ez a *hangszeres* műfajokhoz sorolandó. A *szimfonikus* zenei műfaj sajátos tulajdonságokkal rendelkezik, ezért különálló csoportba soroljuk őket.

Ismeretlen művész: Angyali kórus

Misha Lenn: Zenészek

A zenés színházi műfajok a zenei jellegzetességei mellett az előadóművészet sajátos vonásait is magukba foglalják.

A műfaji határok mindig viszonylagosak. Például az opera vokális műfaj, mert az éneklés a főszerep, míg a balettben, ahol a táncé a főszerep, instrumentális, hangszeres jellegű. Ugyanakkor az opera is és a balett is a zenés színházi műfajba tartozik.

Mind az ének, mind a hangszeres zenében vannak olyan zenedarabok, amelyeket kis létszámú zenekarok adnak elő. Ez a *kamarazene*.

Régen, amikor még nem voltak koncerttermek és filharmóniák, a magánházakban rendeztek koncerteket, főleg amatőr zenészek. Ismerősök gyűltek össze, valaki leült a csembalóhoz, és máris elkezdődött a házikoncert. Az ilyen zenélésre általában arisztokrata szalonokban, azaz kisebb helyiségekben került sor. Innen ered a *kamarazene* elnevezés. Dalok és románcok, hangszeres darabok, zenekari művek hangzottak el. Bár idővel a kamarazene koncerttermekben került előadásra, a régi elnevezése megmaradt.

Tavaly már megismerkedtél a kiváló zeneszerző, *Miroszlav Szkorik* Melódia című kamaraművével, a darabot maga a szerző adta elő zongorán zenekari kísérettel. Hallgasd meg még egyszer, és hasonlítsd össze, hogyan hangzik ez a lélekemelő dallam kamarazenekar előadásában és vokál változatban.

Miroszlav Szkorik Melódiák című darabja Zlata Ohnevič és a Bandura együttes előadásában

Miroszlav Szkorik Melódiák című darabja Bohdan Pivnenko (hegedű- és zongorakíséret), Zlata Ohnevič (ének) előadásában.

Gondolj csak bele, hogy egy dallam hogyan tudja kifejezni szavak nélkül is az ukrán nép lelkivilágát, hogyan adja át nehéz sorsát és kitartását, hogyan tudja átadni életének mélypontjait és fájdalmait, ugyanakkor optimizmust és a boldog jövőbe vetett hitet is közvetíti. Nevezhetjük-e ezeket a mesterműveket az ukrán kortárs zene remekműveinek?

A zeneművészet történetében van egy szembetűnő példa arra, amikor egy művész hagyatéka szinte az összes műfajra kiterjed, amely az adott korszakban létezett. Ez Mozart sokrétű munkásságában figyelhető meg: kórusművek, szimfonikus művek, kamarazene, opera. A zeneszerző művészi tökéletességet ért el szinte minden egyes műfajban.

Emlékezz vissza, melyik Mozart-műveket hallgattad meg! Melyik tetszett a legjobban? Miért?

Wolfgang Amadeus Mozart. Részletek a művekből: Szimfónia No. 40 (I. rész), Requiem (Lacrimosa, Dies Irae).

Mesélj nekünk a zenével kapcsolatos benyomásaidról! Milyen műfajokba tartoznak Mozart azon zeneművei, amelyekből részletek hangzottak el? Melyik zenemű tragikus, és melyik optimista hangulatú?

Salieri L'Assasymphonie A gyilkos szimfónia című monológ-áriája és más részletek a Mozart c. musicalből / rockoperából (rendező: Dove Attia és Albert Cohen, zeneszerző: Jean-Pierre Pilot és Olivier Schultheis).

Szerinted jó ötlet-e kombinálni a klasszikus és a kortárs zenei stílusokat egy műben? Hasonlítsd össze Mozart és Salieri színpadi megjelenítését!

Michelangelo (Michele) Loconte és Florent Mott énekes színészek, akik a főszerepet játszották Mozart és Salieri műveinek előadásában

Arcképcsarnok

Barbara Kraft:
Mozart posztumusz
portréja

Wolfgang Amadeus Mozart (1756–1791) zseniális osztrák zeneszerző. Salzburgban született, és már fiatal korában rendkívüli zenei tehetségről tett tanúbizonyságot. Wolfgang gyorsan elsajátította a billentyűs hangszereken, hegedűn, és az orgonán való játék technikáját, és már korán elkezdett zenét komponálni. A csodagyerek 6 éves korában tartotta meg első koncertjét, 11 évesen írta meg első operáját. Olaszországban sikeres vizsgát tett a bolognai akadémiai cím megszerzéséért.

Sikert arattak a koncertturnéi és az operabemutatói, de néhol fájdalmas veresége is érte, mivel kortársai nem értékelték zenei újításait.

Mozart életén és munkásságán alapul az a rockopera, amelyet 3D-s musical formában vettek fel. A műfaj eredeti módon ötvözi a zeneszerző különböző műfajú klasszikus örökségéből vett részleteket a kortárs rockzenével. A főszereplő változatosan, színesen testesíti meg a kreativitás szabadságának eszméjét. Mozart a biztos udvari zeneszerzői állás helyett a művészet szabad szolgálatát választotta.

EZEK A MŰFAJOK, MŰFAJOK, MŰFAJOK

Ukránok

Zene: Volodimir Bodejcsuk

Zene: Irina Zinkivszka

У ви-ши-ван-ці в свя - та й буд - ні мо - я Вкра-ї - на хай цві-те. Тут
муд-рі і ве-се - лі лю - ди - та - ких не-ма - є більш ні-де. Гу-
цу-ли, бой-ки, по - до-ля - ни і від-чай-душ-ні ко - за-ки, по-
важ-ні, греч-ні га - ли-ча - ни - мо - ї ви лю-бі зем - ля-ки! У - кра -
ї - нці, ми - є - ди-на сі-м'я! Спі-ву-ча мо-ва, пше - нич-на зем-ля,
чис - та й ніж - на на - че пташ-ка на ка - ли - ні, вдяч-на, що я на-ро -
ди-лась в У - кра - ї - ні! У - кра - // - ди-лась в У - кра - ї - ні!

2. Волинь, Покуття, Чорне море —
Усі під небом ми одним —
Дунай, Дніпро, бескиди, гори,
Бо Україна — це наш дім.
Дзвенять піснями буковинці —
До Запоріжжя йде луна.
Одна родина — українці,
Це наша рідна сторона.

Reflén.

Mely régiók és népcsoportok szerepelnek a dalban, amelynek refrénje az ukrán egységről szól?

Művészeti kisokos

Kamarazene (az olasz *camera* – szoba) – kis létszámú előadói csoportra – énekesekre vagy hangszeresekre – írt mű (legfeljebb tíz főből áll).

Rekviem – gyászmise a római katolikus egyházban. Szomorú zenemű, amelyet egy gyászmise egyes részeinek latin szövegére írtak.

Rockopera – zenés színpadi műfaj, amely a rockzenén alapul és a musicalban gyökerezik.

Összefoglalók, érvelek, rendszerezek

1. Nevezd meg az általad ismert zenei műfajokat és műfaji csoportokat!

2. Magyarázd meg a *kamarazene* kifejezés eredetét és jelentését! Milyen műfaji típusokat foglal magában?

3. Hallgass meg különböző részleteket a *Mozart* című rockoperából! Határozd meg, hogy mikor hangzik fel klasszikus, és mikor rockzene!

Önálló kutatás, médiakeresés

Elemezd a *Mozart* című rockopera modern feldolgozását! Vedd figyelembe, hogy a rockopera album több mint 750 000 példányban kelt el, és gyémánt minősítést kapott. Mondj véleményt az alkotás művészi és kereskedelmi sikeréről!

Fantáziálok, kísérletezem, cselekszem

Énekelj el Miroslav Szkorik *Melódia* című művének dalmát!

Műfajok a képzőművészetben

? Emlékezz vissza, milyen képzőművészeti műfajokat ismersz!

A képzőművészeti műfajokat elsősorban a következőképpen különböztetjük meg az ábrázolt tartalmuk alapján: ha a művész egy személyt ábrázol – az *portré*, ha természetet – *tájkép*, ha tárgyakat – akkor az *csendélet*. De gyakran születnek képek az állatokról is, ez az *animalista* műfaj.

Tetjana Jablonszka:
Önarckép ukrán
népviseletben

Tarasz Dudka: Városkép*

Fegyir Klimeno: Csendélet dinnyével

Albrecht Dürer: Mezei nyúl

* Forrás – https://art-on-line.com.ua/uk/591_dudka-taras-zhivopis

A múlt és a jelen társadalmi eseményei a *történelmi* festményeken jelennek meg, a mindennapi élet jelenetei pedig az *életképeken* tükröződnek.

A belső tér ábrázolása az *enteriőr* festészet.

Konsztyantin Trutovszkij:
Virágkoszorú

Kim Jacobs:
Nappali

Petro Andrusiv: Anna Jaroszlavna eljegyzése

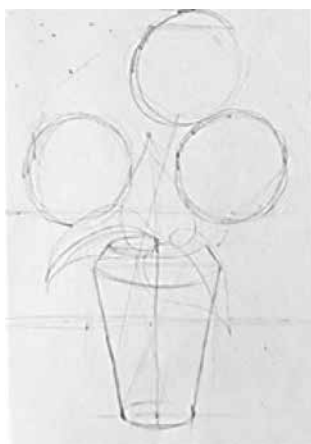
? Azonosítsd a műfajokat az illusztrációkon! Beszélj a művek témáiról! Gondolkodj el azon, hogy az egyes művészek miért választották ugyanazt a műfajt ennek a témának a kifejezésére!

EZEK A MŰFAJOK, MŰFAJOK, MŰFAJOK

Más művészeti ágakhoz hasonlóan a művek műfaji felosztása a festészetben, a grafikában és a szobrászatban is feltételes. Miért? Biztosan észrevettétek, hogy néha egy műben több műfaj jellemzőivel találkozhatunk. Egy arckép készülhet úgy, hogy tájkép van a háttérben, az enteriőr pedig egy családi jelenet háttéréül szolgálhat. Azonban mindig van valami, amely fontosabb a másiknál, kiemelkedik közülük, ez határozza meg egy műalkotás műfaját.

- 1. változat.** Rajzolj egy stilizált csendéletet Virágok a hősöknek címmel! (gouache (e.: guás) festék, fekete filctoll).

- 2. változat.** Rajzolj animalista kompozíciót a bombakereső kutyáról Patron, a négylábú szuperhős címmel (szabadon választott technikával)!

? Nézd meg a Patron kutya című animációs sorozat 1. részét, Az elpusztított híd címűt (rendező: Anasztázia Falilejeva)!

Művészeti kisokos

Műfaj (a francia *genre* szóból származik – jelentése *eredet, faj, típus*) – a különböző típusú műalkotások csoportosítására szolgáló fogalom, amely rendszerezi az alkotásokat eredet, fajta és típus szerint az alapján, hogy honnan származnak, mi a témájuk, hol alkalmazzák őket stb.

Csendélet (a francia *nature morte* szóból – szó szerint *élet-telen természet*) – a képzőművészet egy olyan műfaja, amely mozdulatlan dolgokat ábrázol s egyesít egy kompozícióban.

Stilizálás

egy bizonyos nép zenéjére, egy adott korszakra, szerzőre jellemző sajátosságok újraalkotása

egyszerűsített képábrázolás tárgyakról a képzőművészetben

egy karakter színészi megformálása külső megjelenése és szokásai alapján

Összefoglalók, érvelek, rendszerezek

1. Mit tanultál a műfajokról?
2. Nevezd meg a képzőművészeti műfajokat! Mondj néhány példát!
3. Magyarázd el, milyen jellemzők alapján különböztetik meg a képzőművészeti műfajokat!

Ónálló kutatás, médiakeresés

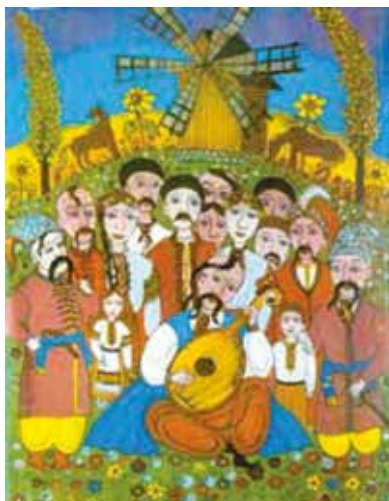
Készíts lapbookot (általában egy irattartóból, kartonmapából áll, amelybe kis hajtogatott papírdarabokat ragasztanak bele fontos címszavakkal – *a ford. megj.*) *Művészeti műfajok* címmel!

Fantáziálok, kísérletezem, cselekszem

Gondold át, hogy a képzőművészet melyik műfaja lenne a legmegfelelőbb egy zenemű, például egy noktürn (komolyzenei műfaj) tartalmának kifejezésére!

A dal szárnyán

? Nép- vagy modern dalokat szeretsz jobban énekelni?

Ivan Szkolozdra:
A bandurást hallgatva

A zenei műfajok közül a legrégebbi az ének – az ember örök útítársá. Az altatódallal kezdődően a dal elkísér minket az örömben és bánatban, munka és pihenés alatt, sőt nagy tettekre is ösztönözhet. Zenei és költői képei képesek tükrözni az emberi érzelmeket, hangulatot, álmokat és reményeket.

A dal az ukrán nép lelke, mely az évszázadok alatt gazdag, több műfajú népköltészeti örökséggé formálódott. A felülmúlhatatlan szépségű ukrán népdalokban fellelhetőek az ukránok jellegzetes nemzeti vonásai is, olyanok, mint az érzelmesség, a líraiság, a hősiesség és a humorérzék

A dalokat hangszeres kísérettel vagy hangszeres kíséret nélkül, *a capella* módon adják elő. A zenei kíséret fokozza a dallam és a költői szöveg kifejezőerejét. A dalok lehetnek népdalok és műdalok. A *népdal*nak ismeretlen a szerzője vagy szövegírója, szájhagyomány útján terjedt több generáción keresztül apáról fiúra szállva, pont ezért gyakran különböző változatokban maradtak fent.

Általánosságban elmondható, hogy a dalok műfaji felosztása igen ellentmondásos kérdés.

Különböznek témáik szempontjából: szólhatnak az anyákról, az anyanyelvről, a hősookról, a természetről, a szerelemről, az utazásról, a nyaralásról, az iskoláról, a barátságról. Elterjedési és használati körük szerint vannak népi, egyházi és könnyűzenei dalok. Területi megoszlás szerint a népdalok közt megkülönböztetünk pogyiljait, kárpátaljait, szlobozsanszkait és másokat.

A népdalok műfaji csoportjai

ALKALMAKHOZ KÖTÖTT

- naptári ünnepek
- családi ünnepek

TÖRTÉNELMI

- kozák dumák
- történelmi dalok és indulók

ÉLETMÓD-DALOK

- lírai
- humoros
- táncos

- ? Gondolj azokra a népdalokra, amelyeket a művészetórákon énekeltél! Miről szóltak? Milyen műfajokhoz tartoztak? Nevezd meg, és énekelj el egy naptári eseményről szóló dalt! Milyen hősi eseményeket énekelnek meg az ukrán történelmi dalokban és dumákban?

Az énekekből hangszeres művek születtek, a *szöveg nélküli melódiák*.

A *könnyűzene* a zenének a legnépszerűbb műfaja, amelyet hangszeres kísérettel adnak elő. Az ukrán könnyűzene dallamvilága sokat merít a folklórhagyományból. A nemzeti könnyűzene vezéregyéniségének Platon Majborodát tekintik. Az ukrán zene legendás alakja Volodimir Ivaszjuk, aki a *Cservona ruta* című sláger szerzője. Ezt a megnevezést kapta az összukrajnai kortárs dal- és népzenei fesztivál, amelyet 1989 óta rendszeresen megtartanak, ezzel ösztönözve a nemzeti zenei élet és a nemzeti show-ipar fejlődését.

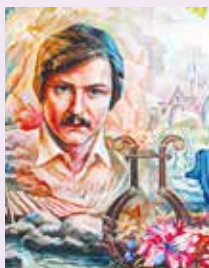

Ukrán népdalok: Miért nem jöttél, Sajtos fánk. Platon Majboroda: Szülőanyám, Volodimir Ivaszjuk: Juhar tűz, Mikola Dremljuha: Lírai dal.

- ? Hasonlítsd össze, és jellemezd a dalok különböző értelmezéseit! Magyarázd meg a szöveg és a zene közötti összefüggést, valamint az előadásmódot!

Arcképcsarnok

Mikola Horda:
Volodimir
Ivaszjuk portréja
(részlet)

Volodimir Ivaszjuk (1949–1979) – ukrán zeneszerző és énekes. Kicmany városában született, Csernivci megyében tanári családban. Iskolás korában megalakította a Bukovinka együttest, amely számos díjat nyert amatőr versenyeken. A Csernivci Orvosi Főiskolán végzett tanulmányai alatt kezdett el dolgozni a *Cservona ruta* című dalán, amely 1970-ben csendült fel a *Hangvilla a jó hangulatért* című tévéműsorban, s amelyről 1970-ben az első ukrán zenés film készült. A *Vodohraj* című dalt az év dalának választották (1973), és megnyerte a Sopot Nemzetközi Intervíziós Dalfesztivált Lengyelországban. *De kamarazenét is írt, valamint a Ballada a muskátliról* című művét.

A KAMARAZENÉTŐL A MŰTERMI PORTRÉIG

A *szertői*, vagy *bárd dal* alkotások olyan művek, amelyek széles körben elterjedtek különböző országokban amatőr zenei műfajként. Általában a szöveget és a zenét is egy ember írja, ezért a *szertői* elnevezés. A második elnevezés az ősi skót és ír dalnokoktól, bárdoktól származik, akik művészete fokozatosan terjedt át egész Európára. Költők, énekesek voltak ők, de gyakran színészek is, sokféleképpen hívták őket: trubadúroknak, truvéreknek, énekmondóknak, minnesängereknek, rímfaragóknak, bűvészeknek, zsonglőröknek és lantosoknak.

A *szertői* dalokban a fő hangsúly a dal szövegén van. A zene nem túl bonyolult, előadásához nem kell nagy profizmus.

Az ukrán kultúrában a bárdok tevékenységét *énekelte költészetnek* nevezik. Az ukrán énekes dalszerzők, Marija Burmaka gitáron, Eduard Dracs pedig lanton vagy bandurán kísérik magukat.

Vaszil Zsdankin

Vaszil Zsdankin legendás ukrán bárd, dalnok bandurán játszik, a *Cservona ruta* fesztivál nagydíjának nyertese, aki számos országban turnézott azóta. A művész repertoárjában olyan ukrán dalok szerepelnek, mint a híres *Gondolataim, gondolataim...*, *Hej, ott a hegyen Szics jön, Hej, repül a sas* című dalok.

A *Gondolataim, gondolataim...* Vaszil Zsdankin bárd előadásában és könnyűzenei feldolgozásban A. Pivovarov, N. Dorofejeva és mások előadásában.

Élve térj vissza! – Marija Burmaka zenéje és verse (ének).

A gitáros énekes dalszerzők külföldön, elsősorban az ifjúság körében voltak népszerűek. Például Viktor Jara Chilében, Pete Seeger és Bob Dylan az USA-ban. *Tiltakozó dalaikban* a társadalom kritikáját fogalmazták meg, és teltházas koncerteken a közönség együtt dalolt velük.

Egyes országokban rendszeresen tartanak dalversenyeket és fesztiválokat. A legnépszerűbb a Eurovíziós Dalfesztivál, melynek célja a népek közötti kölcsönös megértés. Külön kategória van a gyerekek számára, amely elősegíti a fiatal tehetségek kibontakozását.

Művészeti kisokos

Accompaniment (francia eredetű szó) – *hangszeres kíséret* vokális műfajú művekhez.

Bárd (kelta eredetű szó, jelentése *hirdetni, énekelni*) – olyan előadóművész, aki a dalszövegek és a zene szerzője is egyben.

Összefoglalók, érvelek, rendszerezek

1. Milyen műfajú dalokat ismersz? Mondj néhány példát!
2. Beszélj a bárd művészetének jellemzőiről!
3. Mi a neve az összukrajnai kortárs könnyűzenei fesztiválnak, amelyet 1989 óta rendeznek meg?

Önálló kutatás, médiakeresés

Kutasd fel, hogyan vált az ének az ukránok számára szellemi fegyverré a háború alatt, és készítsd el saját lejátszási listádat a témában!

Fantáziálok, kísérletezem, cselekszem

Énekelj el az *Okean Elzy* rockegyüttes vezetőjének, Szvjatoszlav Vakarcsuknak a *Minden rendben lesz* című dalát (karaoke)! Gondolkozd el azon, hogy lehet-e eredeti dalnak minősíteni?

Az arckép a lélek tükre

? Milyen portrék tetszenek neked, a festmények vagy a fényképek? Készítettél már önarcképet, például szelfit?

A portré az egyik legrégebbi művészeti műfaj. Az idők folyamán az emberek mindig is megpróbálták megörökíteni képeiket a papiruszokon, fából készült táblákon stb. Így napjainkban is láthatjuk, hogyan néztek ki őseink és a különböző országok őslakói.

A portré műfaja széles körben elterjedt a festészetben, a grafikában, a szobrászatban és a művészi fényképészetben. A grafikákat ceruzával, tintával és szénnel rajzolták a művészek, a festők pedig olaj-, víz- vagy más festéket használtak. Férfiak és nők, felnőttek és gyerekek, különböző foglalkozású emberek néznek ránk a képekről. Ezekben a szerzők megpróbálják nem csupán az eredeti kinézetet visszaadni, hanem feltárni a portrén ábrázoltak jellemét is.

A célnak megfelelően vannak műtermi portrék (festmények, szobrok) és nagyméretű, monumentálisak (emlékművek, freskók).

A modell testhelyzetétől az ábrázolásától függően a következő portrékat különíthetjük el: arckép (1), mellkép (2), féltetes portré (3), félalakos portré (4), teljes alakos kép (5, 6). A portrén az alanyokat általában állva (5), ülve (3) vagy lóháton ábrázolják (7).

1

2

3

4

- 1 – Nefertiti (Nofretete) (Egyiptom); 2 – Koczka András: Olenka;
3 – Albrecht Dürer: Rotterdami Erasmus;
4 – Viktor Zareckij: Olha Kravcsenko portréja

? Melyik illusztrációt sorolnád a grafikus művészethez?

5

6

7

5 – Kínai művész: Hadvezér

6 – Fegyir Kricsevszkij: Önarckép fehér subában

7 – Vaszil Jarics és Roman Romanovics: Danilo Halickij fejedelem szobra

Az *önarckép*en a művész önmagát ábrázolja, hogy a művet elkészítse, gyakran tükröt használ (néha kettőt is). Ezzel a sajátos önkifejezésformával valami fontosat akar közvetíteni önmagáról, vagy megerősíteni saját művészi eszményeit.

Képzőművészeti műveltség

A modell elhelyezkedésétől függően a portrék a következő típusokra oszthatóak:

- en face – a nézővel szemben – a modell arcával közvetlenül a néző felé fordul;
- profil – a modell oldalnézetből van ábrázolva;
- háromnegyedes portré balra vagy jobbra fordított fejjel (1/4, 1/2, 3/4).

? Mit mondanak az emberről az illusztrációkon bemutatott portrék? Melyikük szobor? Határozd meg a portrék nézőpontját: en face, profil stb.!

Anthony Van Dyck: I. Károly hármass portréja

Arcképcsarnok

Tarasz Sevcsenko:
Önarckép, 1840
(vászon, olaj)

Tarasz Sevcsenko (1814–1861) – kiemelkedő ukrán költő, művész és közéleti személyiség. A cserkaszi járásbeli Morinci faluban született, korán kezdett vonzódni a festészethez.

A művész kitüntetéssel diplomázott a Pétervári Művészeti Akadémián, és a rézmetszés terén elért kiemelkedő sikereiért akadémikus címet kapott.

Sevcsenko megfestette szülőföldje természetét, a népeletet, festett történelmi emlékeket (Kardok ékesítik című metszet-sorozat). Sevcsenko művészeti örökségéhez tartoznak a különböző technikával készült grafikus rajzok, olajfestmények és akvarellek, amelyek között jelentős helyet foglal el a portréfestészet is. Élete során számos önarcképet készített.

A Nagy Kobzosnak több mint ezer emlékművet állítottak Ukrajnában, és több százat további 35 országban.

Tarasz Sevcsenko:
Lány portréja kutyával
(papír, akvarell)

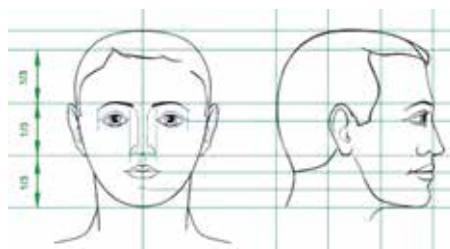
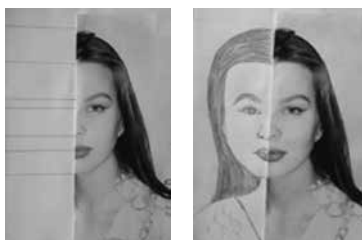

Volodimir Nebozszenko:
Sevcsenko-emlékmű Prilukiban
(Csernyihiv megye)

? **Hogyan jeleníti meg a festőművész a portrén szereplő lány hangulatát? Képzeld el, és jellemezd őt!**

- 1. változat.** Készíts *en facet*, teljes arcot ábrázoló szelfit, és nyomtasd ki! Vágd félbe a fotót és rajzold hozzá az önarcképed másik felét! Próbáld meg átadni a személyiségedet és a stílusodat. Vedd figyelembe az arc arányait!

- 2. változat.** Gyakorold a portrék rajzolását az osztálytársaid profilja alapján!

Művészeti kisokos

Önarckép – olyan kép, főleg arckép vagy mellkép, amelyen a festő, rajzoló, önmagát ábrázolja.

Portré (a francia *portrait* – ábrázolni) a képzőművészet egyik műfaja, egy adott személyről vagy embercsoportról készített grafikus kép, festmény, szobor, művészi fénykép.

Összefoglalók, érvelek, rendszerezek

1. Melyek a portrék típusai? Mondj példákat!
2. Hasonlítsd össze Tarasz Sevcsenko és F. Kricsevszkij önarcképét! Mit árulnak el a művészekről?
3. Mi a különbség a műtermi és a monumentális portrék között?

Önálló kutatás, médiakeresés

Alkotói munka Tarasz Sevcsenko – a portréfestő művész témakörben.

Fantáziálok, kísérletezem, cselekszem

Kísérletezz! Rajzolj egy emberalakot az egyiptomi szabályok (kánonok) szerint, kombinálj különböző nézőpontot: fej és lábak profilban, a felsőtest pedig *en face*, szemből legyen rajzolva!

Románcok, szerenádok, balladák dallamai

Harrison Fisher:
Fehér ruhás nő a zongoránál

Mikola Fegyajev:
Ukrán kislány és a kanári

? A szabadidőben régi vagy modern románcokat hallgatsz szívesen?

Tartalmilag a kamarazenei művek lehetnek *líraiak* (a szereplők érzéseiről szólnak), *komicusok* (valakit nevetségessé tevő történetek), *epikusok* (múltbeli történelmi eseményekről szólóak), *drámaiak* (konfliktust mutatnak be).

A lírikus zene legelterjedtebb műfaja a *románc*. A dallal ellentétben nem kórusban éneklük, mindig hangszerkísérettel adják elő. A románcok dallama könnyen énekelhető, és könnyedén igazodik a szöveg ritmikájához (recitatív jellegű). A románc egy személy belső világát tükrözi az érzések teljes sokszínűségében.

Ballada a mályvákról (zene: V. Ivaszjuk, szöveg: B. Hura). Románc: Hóviharban állnak az udvarok. (zene: O. Bohomolec, szöveg: L. Kosztenko). Románc: Megjött a kanári (zene: V. Huba, szöveg: V. Kurinszkij).

? Hasonlítsd össze a románcokat! Hogyan valósul meg a költészet és a zene egysége?

A románc egyik fajtája a *szerenád*, amely a napsütéses Olaszország és Spanyolország földjén keletkezett. Esténként a szerelmes lovagok szívük hölgyének ablaka alatt szerenádokat énekeltek, amit gitárkísérettel adtak elő. A vokális zenéből ez a műfaj átkerült a hangszeres zenébe.

Franz Schubert: Szerenád.
Szerhij Bortkevics: Spanyol szerenád.

Jellemezd a szerenádok zenéjét!
Milyen érzéseket fejeznek ki?

Antoine Watteau: Szerenád

Művészeti kisokos

Ballada – énekhangra vagy hangszerre írt drámai – elbeszélő elemeket tartalmazó zenei műfaj.

Románc – a francia, spanyol *romance* szóból származik, zenés költői mű lírai tartalommal, énekhangra hangszeres kísérettel.

Szerenád – franciául, spanyolul, olaszul *serenata* – esti dal, a szabad ég alatt előadott éjjeli zene.

Összefoglalók, érvelek, rendszerezek

1. Ismertesd a kamarazenei műfajok zenei jellemzőit!
2. Rögtönözz egy dallamot románc vagy ballada jelleggel!
3. Milyen hangszert használnak a szerenádok kíséretére?

Önálló kutatás, médiakeresés

Fejtsd ki, hogy milyen érzelmi hatással van rád Enrico Toselli szerenádja!

Fantáziálok, kísérletezem, cselekszem

Elemezd Olha Bohomolec románcainak képi megjelenítését! Készíts saját kísérő képeket különböző műfajú festményekből!

Műtermi és ünnepi portrék

? Gondolkozz el azon, hogy mi a különbség a műtermi és az ünnepi portré közt?

A kép jellege szerint kétféle portrét különböztetünk meg – *ünnepi* és *műtermi* portrét.

Az ünnepi portrék célja egy személy – uralkodó vagy tábornok – magas társadalmi rangjának, gazdagságának, jólétének, hőstetteinek dicsőítése. Ezért ezek a portrék ünnepélyesek, pompásak. Általában egy személyt ábrázolnak, teljes alakosak (állva, ülve vagy lóháton), gyakran belső térben, festői környezetben vagy épületek előtt.

Az ünnepi portrékon fényűző öltözékű embereket láthatunk, hangsúlyozottan színpadias pózokban és aprólékosan kidolgozott részletekkel. Azonban még az ilyen hivatalos portrékon is megörökítették a nagy művészek az ember jellemének fontos vonásait.

Diego Vélasquez:
Baltasar Carlos herceg lovagleckéje

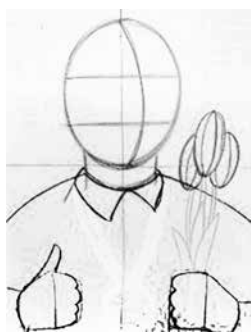
Olekszandr Murasko:
Lányportré tacsköval

? Azonosítsd az ünnepi és a műtermi portré jellemzőit az illusztrációkon! Játsszatok **Szinkronizáld a képet** játékot, találjatok ki egy történetet a képen látható szereplőkről!

Amikor a művész célja, hogy érzékeltesse egy személy belső világát, érzéseit és hangulatát, akkor a műtermi portré (leggyakrabban mellkép) műfajához fordul. Az alkotó kiválasztja a megfelelő színárnyalatokat, jellegzetes fényhatás vagy árnyékolás segítségével teremt hangulatot. Annak érdekében, hogy ne vonja el a szemlélő figyelmét a modell arcáról, a festmény háttere semleges marad. Ha a személy szakmai érdeklődését akarja hangsúlyozni a művész, további részletekkel bővítheti az enteriőrt.

A gyermekportrékon a pózoló személyeket bensőséges hangulatban ábrázolják családi környezetben, laza pózokban, néha háziállatokkal vagy játékokkal.

i Készíts ünnepi portrét egy barátodról vagy barátnődről, köszöntve a versenyen való győzelméért (*gouache festék!*)

Összefoglalók, érvelek, rendszerezek

1. Hasonlítsd össze a műtermi és az ünnepi portré jellemzőit!
2. Érdeklődd meg, hogy a családi fotóalbumban a műtermi vagy az ünnepi portrék vannak-e többségben!
3. Határozd meg a portrék típusát a tankönyv 18-19. oldalán!

Önálló kutatás, médiakeresés

A mimika változtatásával gyakorold az érzelmek megjelenítését az arckifejezéssel!

Fantáziások, kísérletezem, cselekszem

Készíts fényképet a környezetemben lévő emlékművekről, melyek az ünnepi portrék sorába tartoznak!

Zenei ciklusok

? Gondolkodj el azon, hogy a zeneszerzők miért gyűjtik a műveket ciklusokba!

A zeneszerzők gyakran gyűjtik a zeneműveket vagy dalokat ciklusokba egy adott gondolat vagy téma alapján. Előfordul az is, hogy saját opera-, balett- vagy szimfóniarészletekből alkotnak új ciklust. Franz Schubert *A szép molnárlány* című vokális ciklusa 20 darabból áll – egy ember életének különböző epizódjait mutatja be. Ez egyfajta novellafüzér: minden egyes darab önálló műként is megállja a helyét, ugyanakkor továbbviszi a történet fejlődésének láncát, szerkezete is ugyanúgy épül fel: kezdet, tetőpont és végkifejlet.

A ciklus egy fiatalember történetét meséli el, aki a boldogság keresésére indul (*A vándorlás*). Beleszeret egy molnár lányába. A szerelem örömteli, majd szomorú tapasztalatokat hoz számára: megjelenik egy rivális (*A vadász*). A hős elmondja érzéseit a pataknak, egyetlen igaz barátjának (*A molnár és a patak*).

Schubert dalai általában verses formájúak, dallamuk egyszerű, őszinte és kifejező.

Jacob van Rijssdal: Malom (részlet)

Franz Schubert: A szép molnárlány: A vándorlás, A vadász, A molnár és a patak.

Milyen a dalok hangulata? Elemezd a költői szöveg és a dallam közti kapcsolatot! Mi a szerepe a zenei kíséretnek a darabokban?

Zene és szöveg: *Leszja Horova*

Я вибираю друзів,
Щоби поруч із ними йти,
Я вибираю друзів,
Щоб любити і берегти!

Є у моєму колі
Сестра і по духу брат,
Кожен, хто прагне волі,
І не відступає назад!

Refrén

Barátok

Arcképcsarnok

Wilhelm August
Rieder: Franz
Schubert
portréja

Franz Peter Schubert (1797–1828) osztrák zeneszerző, aki újdonságot hozott a zeneművészetbe, a romantizmus alapítója a zenében. A művész életének 31 éve alatt hatalmas hagyatékot hagyott maga után; több mint 600 dalt, több szimfóniát és operát, számos kamara- és hangszeres művet írt. Énekhangra és zongorára szerzett dalait az átfogó fejlődés jellemzi. A hangszeres kíséretnek mindig fontos szerepe van, kifejező, gyakran képi jelentőséggel bír.

Robert Schumann *Karnevál* című művének néhány darabja egyfajta zenei portréja a zongoraművész Frédéric Chopinnek, a hegedűvirtuóz Niccolò Paganininek és a zeneszerző feleségének, a zongoraművésznő Clara Schumannnak.

Robert Schumann: Karnevál-ciklus, Chiarina, Chopin, Paganini.

Művészeti kisokos

Ciklus (latin – *kör*) – zenei művek gyűjteménye téma vagy gondolat szerint csoportosítva.

Összefoglalók, érvelek, rendszerezek

1. Mi a különbség a dalciklus és a dalgyűjtemény között?
2. Milyen gondolat foglalja ciklusba Schubert műveit?
3. Milyen eszközökkel teremt a zene képet egy személyről?

Önálló kutatás, médiakeresés

Hasonlítsd össze Chopin és Paganini zenei portréit Eugène Delacroix festményeivel!

Fantáziálok, kísérletezem, cselekszem

Hozz létre egy dalciklust *Ünneptől ünnepig rengeteg dalunk van* témakör alapján!

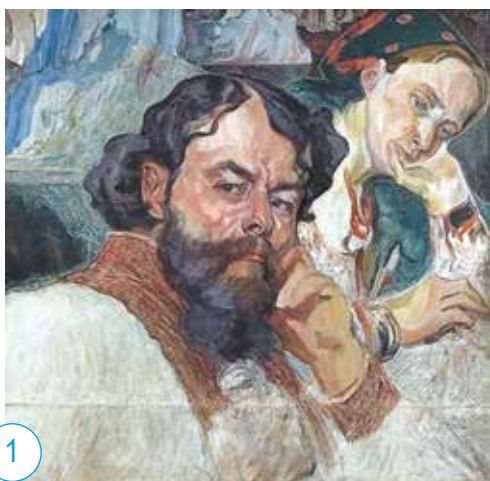
Páros és csoportképek

Pierre-Auguste Renoir:
A teraszon (Két nővér)

Az ábrázolt személyek száma szerint vannak páros és csoport portrék. Fontos, hogy át tudjuk adni a kép szereplőinek külső és belső harmóniáját, például egy anyát gyermekével, házastársakat, testvéreket. A szereplőket ezeken a festményeken egyesítheti egy szakmai vagy egy szabadidős tevékenység, történelmi esemény stb.

A *diptichon* két festmény egy kompozícióba való egyesítését jelenti, amelyek külön vászonra készülnek. Az egyesítő pont – ugyanaz a formátum (néha a háttérben lévő táj töredékei jelennek meg) és a színvilág.

1

2

1 – Oleksza Novakovszkij: Önarckép a feleséggel;

2 – id. Lucas Cranach: A szász Jámbor Henriknek és feleségének esküvői ábrázolása

? Határozd meg, milyen kompozíciós technikák és művészeti részletek segítségével jelenik meg a karakterek egysége a páros portrékon és diptichonon!

Arcképcsarnok

Rembrandt:
Önarckép Saskiával

Rembrandt Harmenszoon van Rijn (1606–1669) holland festő, akinek hagyatéka az egyik legjelentősebb a művészet-történetben. Életében felülmúlhatatlan portréfestőként szerzett hírnevet, számos megbízást kapott, és mintegy száz önarcképet festett. A művész ebben a műfajban elérte az olyan pszichológiai mélységet, hogy kompozícióit joggal nevezik életrajz-portréknak. A reális ábrázoláshoz Rembrandt részletesen tanulmányozta az olyan arckifejezéseket, amelyek érzelmeket és érzéseket fejeznek ki. A művész egyik fő eszköze a fény-árnyék technika, amely fokozza a képek érzelmi kifejezőerejét.

- ?** Milyen hangulatú Rembrandt önarcképe a feleségével? Nevezhető-e életrajz-portrénak? Mit mesél az ábrázolt személyiségekről? Mi a szerepe a megvilágításnak a portré általános hangulatának megteremtésében?

Vizuális műveltség

A páros- és csoportképek alakjainak elrendezésekor, különösen a pózok kiválasztásakor fontos a kompozíció harmóniájának a figyelembevétele. A kompozíciós eszközök közé tartoznak: a ritmus, a szimmetria és az aszimmetria, statika és dinamika. A *statika* a képen általában az állandóságot, mozdulatlanságot vagy stabilitást jelenti, ennek köszönhetően nyugalmat és érzelmi egyensúlyt közvetít. A *dinamikus kompozíció* (általában aszimmetrikus) viszont az energia, az élettéliség és a mozgás érzetét hozza létre a képen, különböző érzelmeket vált ki.

Amikor egy személyt ábrázolunk, szem előtt kell tartanunk az alak arányait (arany metszés):

- a törzs hossza a fejjel, együtt megegyezik a lábak hosszával; a kar hossza a válltól a könyökig, a könyöktől a kézfejig közel azonos, a személy lábfejének hossza körülbelül megegyezik a fej hosszával;
- kisgyermekeknél a fej a magasság $1/4$ – $1/6$ -a, felnőtteknél a magasság $1/7$ -e (a magas embereknél $1/8$ -a).

Frans Hals:
A Szent György lövészezred bankettje

Anthony van Dyck:
Családi portré

Franz Hals a realista csoportos portréfestészet megalapítója, a holland lövészeket ábrázolva aszimmetrikus kompozíciót alkalmaz, amelyben szabadon rendezi el az alakokat különböző testtartásokban. Összehozza az embereket a mozgás hullámában, dinamizmust elérve.

A flamand portréfestő, Anthony van Dyck saját magát ábrázolta egyik művében családi körben.

Henri Matisse családi portréja inkább egy hétköznapi jelenetet idéz: a felesége hímez, a lánya könyvet olvas, a fiai pedig sakkoznak. A figurák és a szoba környezete lakonikusan, egyszerűen, letisztultan jelenik meg, síkban egyszerűsítve vannak ábrázolva a figurák. A művész a színek mestere, élénk, telített, kontrasztos színhatás harmóniáját teremti meg, ahol a festékek mintha energiát sugároznának, a családi boldogság oázisát ábrázolva.

Henri Matisse: Családi portré

? Mit lehet elmondani a portrékon szereplő emberekről? Mi a közös bennük? Milyen kompozíciós technikákat használnak? Melyik kompozíció dinamikus, és melyik statikus? Milyen érzelmi információt olvasol ki a pózokból, gesztusokból és a képen ábrázoltak tekintetéből? Elemezd a színvilágot, a ruhák részleteit és a belső teret! Melyik festmény nevezhető ünnepi, és melyik műtermi portrénak?

Művészeti kisokos

Harmónia

a zene egyik legfontosabb eleme

kifejezőeszközök kombinációja összekapcsolva egy képben

a részek és az egész egysége a műalkotásban

Diptichon

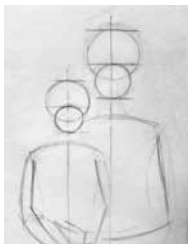
két részből álló zenei ciklus

két festmény, amelyben egy téma és gondolat egyesül

két költői mű, amelyet egy téma vagy gondolat egyesít

Kompozíció (a latin *compositio* – komponálás, elrendezés) – képzőművészeti formák, elemek elrendezése egységben a tartalommal.

 Rajzolj egy portrét a szeretett anyukáddal (nagyamamáddal, nagypapáddal vagy más felnőttel) (*akvarell!*)

Összefoglalók, érvelek, rendszerezek

1. Meséld a páros és csoportos portrék sajátosságairól!
2. Magyarázd el a kompozíció fontosságát egy csoportos portréban!
3. **Pantomimjáték *Keltsd életre a képet!* címmel!** Mutogassatok el egy képet a portrék története alapján, közvetítsétek a szereplők testtartását, gesztusait, tekintetét!

Önálló kutatás, médiakeresés

Az emberi alak és az arc ábrázolásánál a szabály az arany-metszés. Vizsgáld meg, hogyan működik ez a szabály!

Fantáziák, kísérletezem, cselekszem

Keress fényképeket, és készíts csoportképet vagy diptichont *Az ukrán harcosok győzelme* címmel a számítógépen! Találj ki egy kompozíciót (pl.: a háttérben modern katonai felszerelések lehetnek)!

Himnusz a zenében

? Mit érzel, amikor az állami himnuszunkat énekel?

A kamarazene műfaja között különleges helyet foglal el a himnusz, ez az ünnepélyes jellegű ének. Jellege szerint a himnusz lehet állami, nemzeti, egyházi, forradalmi, katonai, sport stb. Az emberek hősiességét és nemességét dicsőítik, történelmi eseményekről szólnak, hazafias eszméket fejeznek ki, amelyek magasztos érzéseket keltenek. A nemzeti himnusz a zászlóval és a címerrel együtt valamennyi állam hivatalos jelképe.

A himnuszok története évszázadokra nyúlik vissza. Az ókori Görögországban az istenek és a hősök tiszteletére írt ünnepélyes himnuszokat kórus adta elő kytharos (hangszer) kíséretében.

Spyridon Samaras görög zeneszerző Kostis Palamas szövegére kórushimnuszot alkotott, amely az első újkori athéni olimpiai játékok megnyitóünnepségén hangzott el (1896). Ez a darab azóta az olimpia himnusza lett.

Az Európai Unió himnusza Ludwig van Beethoven IX. szimfóniájának fináléja, Friedrich von Schiller költeményének, az *Örömódának* a megzenésített változata, amely a szabadság eszméjét, a közös európai békét és az európai szolidaritás értékeit képviseli. A nyelvek egyenlőségének érdekében a himnusz hangszeres darabként, szöveg és ének nélkül kerül előadásra.

Ukrajna nemzeti himnusza a *Még nem halt meg Ukrajna...* című dal lett. Az ukránok egyházi himnuszának Mikola Liszenko *Egyetlen, nagy Istenünk* című művét tartják.

Mihajlo Verbickij: Még nem halt meg Ukrajna.... **Ludwig van Beethoven:** Örömóda. **S. Samaras:** Olimpiai himnusz. **Ismeretlen szerző:** Gaudeamus diákhimnusz. Ukrán gyerekek himnusza (énekelve).

? Milyen érzéseket váltanak ki belőled a himnuszok? Próbáld megállapítani ennek a zenei műfajnak a jellegzetességeit (dallam, tempó, ritmus)! **Csoportmunka.** Készítsetek ütőhangszereket, és adjatok elő kísérezet az európai himnuszhoz! Olvassátok el az európai himnusz fordítását! Fogalmazzatok saját szöveget Beethoven zenéjére!

Arcképcsarnok

Mihajlo Mihajlovics Verbickij (1815–1870)
ukrán zeneszerző, karmester, tanár és közéleti személyiség.

Przemysl közelében született papi családban. Ivan Snyihurszkij püspök iskolájában tanult zenét. A Lvivi Teológiai Szemináriumban Mihajlo Verbickij vezette a kórust, de gitározni is tudott.

1862-ben Pavlo Platonovics Csubinszkij (1839–1884) ukrán költő és folklorista hazafias verset írt: *Még nem halt meg Ukrajna...* címmel. A vers tartalma egy hazafias dal megírására inspirálta Verbickijt, amely gyorsan népszerűvé vált. A függetlenség elnyerése után ez lett Ukrajna nemzeti himnusza.

Verbickij zeneszerzői hagyatéka egyházi és szimfonikus művekből (nyitányok), színházi előadásokhoz készült zenékből áll.

Művészeti kisokos

Himnusz (görög eredetű – *ünnepélyes ének*) – olyan zenei műfaj, amely valakit vagy valamit dicsőít.

Összefoglalók, érvelek, rendszerezek

1. Mit tanultál a himnuszokról?
2. Miben különbözik a himnusz más énekes műfajoktól?
3. Készítsetek összefoglaló táblázatot az énekes műfajokról!

Önálló kutatás, médiakeresés

Csoportos feladat: *Válasszunk szakmát – mutassuk be a tehetségeket!* Alkossatok csoportokat: *Fordítók, Forгатókönyvírók, Reklám-szakemberek* stb. névvel. Nézzetek meg a Beethovenról szóló német rajzfilmet, fordítsátok le a szövegét, készítsetek videót a történet alapján, és reklámozátok az interneten!

Fantáziálok, kísérletezem, cselekszem

Készítsetek el az osztályotok himnuszát!

Portré a szobrászatban – az ember felmagasztalása

Laurent Pêcheux:
Pygmalion és Galatea

? Emlékezz vissza a különböző szobortípusokra! Mi újat szeretnél megtanulni az emberábrázolásról a szobrászatban?

A szobrászat a képzőművészet egyik legrégebbi ága. A szoborportrék tárgya az ember, az ember külső és belső világa.

A szobrászatban különböző típusú portrékat találhatunk: *fejszobor*, *mellszobor* (portré derékig vagy térdig), *egész alakos szobor* (egy egész alakos ülő, álló vagy lovagló alak). Általában a méretük közel van a természetes mérethez.

Klaus Kammerichs:
Beethoven

Macedóniai
Sándor

Andrea del
Verrocchio:
Hölgy csokorral

Jaroszlav Szkakun:
Szolomija
Kruselnicka

? Hasonlítsd össze a szoborportrékat! Az alak melyik része van ábrázolva?

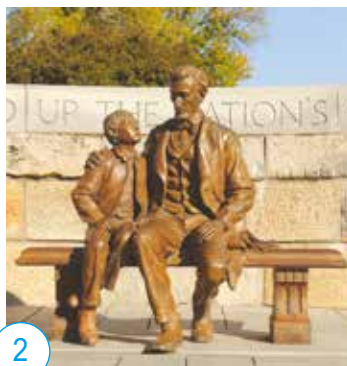
A monumentális szobrászat magában foglalja a kiemelkedő személyek tiszteletére állított emlékműveket, az egy- és többalakos szobrokat (szoborcsoport), lovasszobrokat. Ezek a szobrok nagy méretükkel emelkednek ki, de mégis harmonikusan illeszkednek az építészeti környezetbe.

A monumentális és dekoratív szobrászatban, amelynek része az épületek díszítése, a portrékat elsősorban történelmi személyeknek szentelik. Az ilyen szobrászati alkotások időtálló anya-

gokból készülnek (gránit, bronz, réz, acél stb.). A szobrászat egyik műfaját alkotják a díszszobrocskák vagy figurák, melyek a belső terek, épületek díszítésére szolgálnak (készülhetnek gipszből, fából, csontból, üvegből, porcelánból).

1

2

3

4

5

- 1 – Olekszandr Dovzszenko teljes alakos szobra Szosznicában (Ukrajna);
 2 – Abraham Lincoln elnök és fia, Ted szobra Richmondban (USA); 3 – *Vaszil Borodaj*: Kijev alapítóinak emlékműve; 4 – Marcus Aurelius szobra Rómában (Olaszország); 5 – *Hjokuzan*: Japán szobrocskák – necukék

A portré mint szobrászati műfaj, magas szintre az ókori Görögországban és Rómában fejlődött. A görögök arra törekedtek, hogy az ideális személyt harmonikusan ábrázolják: nemcsak szép, hanem lelkiileg is gazdag legyen. A római művészek valódi emberekről készítették portrékat, nagyságukat és kegyetlenségüket ábrázolták. Marcus Aurelius szobra az egyetlen lovas szoborportré, amely eredeti formájában fennmaradt az ókorból.

Van egy ókori görög mítosz Pygmalionról, aki egy lányszobrot készített. Szépsége és tökéletessége annyira lenyűgözte a szobrászt, hogy Pygmalion beleszeretett a saját munkájába. A szépség istennője, Aphrodité, életre keltette a szobrot, Galatea pedig a szobrász felesége lett.

Ennek a legendának nagyon nagy üzenete van. Végül is, a művészet nemcsak létrehoz bizonyos képeket, amik a valós életet ábrázolják, hanem megérinti a szíveket és felébreszti az emberi érzéseket is.

A KAMARAZENÉTŐL A MŰTERMI PORTRÉIG

Az antik korszak szobrászatára jellemzőek a többalakos domborművek, amelyek a művészek magas szintű képzettségét bizonyítják. Domborművekkel díszítették az építmények falait, de ezt használták az érméken, amelyeken emberek képmásait ábrázolták.

? Mi a különbség a dombormű és a szobor között?

Az ókori görög Parthenon templom fríze (magas dombormű)

Múzsák. Páros dombormű-kompozíció

Friedrich Schiller
domborműve

Vizuális műveltség

A domborművek fajtái:

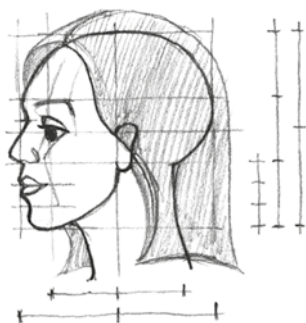
- *magas dombormű* – nagyon domború, a felületből több mint a fele kiemelkedik;
- *dombormű* – kevesebb, mint a fele emelkedik ki a felületből;
- *mélydombormű* – a felületbe mélyített, behelyezett, süllyesztett.

! 1. változat. Készíts egyalakos szobrot – necukét (gyurma vagy tészta)!

2. változat. Hozz létre egy személyt ábrázoló domborművet! Vedd figyelembe az arc arányait (*gyurma*)!

Művészeti kisokos

Mellszobor – olyan emberábrázolás a szobrászatban, amely az ábrázolt alaknak hagyományosan csak a felső részét, mellétől felfelé mutatja.

Dombormű – olyan szobrászati mű, amely a tárgyaknak a sík fölé eső részéből emelkedik ki.

Monumentális szobor – teljes emberalakot ábrázoló alkotás. Szobrocška, figura – kisméretű szobor.

Fríz – építészeti elem, amely az oszlop vagy fal felső részén található, melyet domborművek díszítenek.

Összefoglalok, érvelek, rendszerezek

1. Nevezd meg a szobrászati portrék típusait!
2. Mondj példákat az ókori szobrászati portrékra!
3. Miért tartják úgy, hogy az ókori szobrászművészet megteremtette az embernek egyfajta felmagasztalását? Válaszodat indokold meg!

Önálló kutatás, médiakeresés

Szabadidődben figyelj meg a meissenai porcelánfigurákon az emberábrázolást!

Fantáziálok, kísérletezem, cselekszem

Gondolkodj el azon, milyen kis olimpiai és püthói játékokat tarthatnátok az iskolában! Milyen paralimpiai sportágakban vehetnek részt a speciális igényű gyerekek?

Kórusműfajok

? Emlékezz a különböző kórusok hangzására! Kiből áll egy vegyeskórus? Hol lehet egyházi kórusmuzsikát hallgatni?

Az emberek ősidők óta tisztelik a kóruséneklést. A kórus hangja magával ragadja a közönséget, és pozitív érzelmeket vált ki. Az egyházi kórusmuzsikának különleges hatása van az emberekre. Az egyházi művekhez, vallási szövegekhez kapcsolódnak, és elsősorban templomi előadásra szánták.

Azért alkották őket, hogy felébreszszék az emberekben a szépség iránti érzést, hogy megdobbantsák a szívet és megérintsék a lelkeket.

A zeneszerzők különböző műfajú kórusműveket alkotnak, amelyek egyike az *oratórium*. Ez egy töbttételes, rendszerint egyházi témájú mű, énekkar, szólisták és zenekar adja elő, általában egy drámai történetet dolgoz fel. Az oratóriumok zenéje különösen ünnepélyes. A kórus hangzását szimfonikus zenekar kíséri.

Sandro Botticelli: Madonna gyermekével és nyolc angyallal

Arcképcsarnok

Georg Friedrich Händel (1685–1759) német zeneszerző, aki az oratórium műfajában írt műveiről lett ismert. A németországi Hallében született. 4 éves korában önállóan megtanult csembalón játszani, később pedig orgonán, hegedűn és oboán is. Tanulmányai alatt éneket tanított, és orgonistaként dolgozott. Londonba költözése után a Királyi Zeneakadémia igazgatójává nevezték ki. Mintegy 40 operát komponált, 32 oratóriumot, versenyművet írt stb.

Händel híres művéhez, a Messiáshoz kapcsolódik egy hagyomány, mely szerint mindenki felállva hallgatja a kórus ünnepélyes hangzását. Amikor az oratóriumot Londonban előadták, II. György király olyan izgott lett, hogy felugrott a helyéről, és az egész közönség lelkesedéssel követte őt. Így alakult ki ez a szokás.

Georg Friedrich Händel: Halleluja, a Messiás című oratóriumból,
Leonard Cohen: Halleluja, Pjotr Jancsak: Halleluja.

Hasonlítsd össze a Halleluja (Isten üdvözlése) című műveket!

Az oratóriumhoz hasonló műfaj a *kantáta*, abban különbözik tőle, hogy rövidebb és kevésbé fókuszál a cselekményre, inkább konkrét témákat, hangulatokat jelenít meg. Vagyis a kantáták túlnyomórészt kamarazenei jelleggel bírnak. Világi és egyházi művekre oszthatók. Tartalmuk szerint lehetnek ünnepélyesek, vidámak, líraiak, gyászosak.

Egy kantáta általában zenekari bevezetésből, -áriákból, recitációkból (szöveges rész eléneklése) és kórusrészekből áll. A részek kapcsolódnak egymáshoz, egy közös téma köti össze őket. A zene és az irodalom kifejezőeszközei egységesen teszik lehetővé, hogy a kantáta szerzői (költő és zeneszerző) változatosan valósítsák meg elképzeléseiket.

A kantáta mint világi műfaj Itáliából származik, de mint egyházi műfaj, Németországban alakult ki. Különböző korok zeneszerzői fordultak a kantáta műfajához. Az egyházi és világi művek magas művészi színvonalú kantátáit például Johann Sebastian Bach hozta létre. A *Kávékantáta* a zeneszerző fiatal kortársainak rajongásáról szól egy akkoriban új ital, a kávé iránt. A kantáta áriáinak dallamai a fiatalok körében népszerűek voltak, úgy énekeltek őket, mint a hétköznapi dalokat.

Johann Sebastian Bach:
Kávékantáta. *Lieschen*
áriája: Ah, milyen édes a kávé!

Jelenet a *Kávékantáta* című műből az Ukrán Nemzeti Opera előadásában

A zene hallgatása közben játsszátok el a kantáta egyik jelenetét szerepekre osztva (pantomim)!

Carl Orff: Carmina Burana című gyűjteményéből a szerencse kereké

Carl Orff a *Carmina Burana* (Bajor dalok) című színpadi kantáta megalkotásakor egy olyan szokatlan műfajt választott, amely egyesíti a kantáta, az oratórium, az opera és a koreográfia elemeit. A cselekmény alapja ősi kéziratból származó dalokon és verseken alapul, amelyeket ismeretlen költők, utazó diákok írtak. A kompozíció megtestesíti a szerencsekereké eszméjét, amely forog a számok között. A kantáta az *Ó, Fortuna!* himnusszal kezdődik és végződik, ami keretbe foglalja a művet.

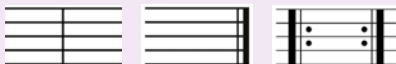
Carl Orff: *Carmina Burana* kantáta: *Ó, Fortuna!* stb.

Milyen benyomást tett rád ez a zene? Mi a szerepe a ritmusnak, a dinamikának és a videónak a drámai hangulat kifejezésében?

Zenei műveltség

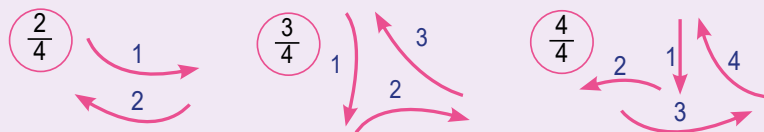
A melódia **taktusokból áll**: az egyik hangsúlyos ütemtől a következő hangsúlyosig. A kottákban ezt **taktusvonallal** jelölik, a zenemű végére kettős záróvonalat tesznek (a második vastagabb). Az ismétlés jelölésére két pontot tesznek mellé – ez az **ismétlőjel**.

A taktusok hosszát az ütemek határozzák meg. A felső szám az ütemek számát, az alsó pedig a hosszúságukat határozza meg egy taktuson belül. Emlékezz vissza, hogyan kell vezényelni az általad ismert zenei ütemekben!

$$\frac{2}{4} = \text{♪} = | \text{♪} \text{♪} | \quad \frac{3}{4} = \text{♪} = | \text{♪} \text{♪} \text{♪} | \quad \frac{4}{4} = \text{♪} = | \text{♪} \text{♪} \text{♪} \text{♪} |$$

Karmesteri jelzések

Keresd meg a hangnemet és az ismétlőjel jelöléseit a dalok kottáiban!

Ukrajna

Zene és szöveg: Tarasz Petrinenko

До - ро - ги ін - шо - ї не тре - ба, ко - ли зо - рить Чу - маць - кий
 Ме - ні не мож - на не лю - би - ти, то - бі не мож - на не цвіс -

Шлях. Я йду від те - бе і до те - бе по зо - ло - тих тво - їх стеж -
 ти. Лиш до - ти вар - тов сві - ті жи - ти, по - ки жи - веш і квіт - неш

1. ках. ти. Ук - ра - ї - но, Ук - ра - ї но! Піс - ля да - ле - чи до - рог вір - не
 2. сер - це тво - го си - на я кла - ду то - бі до ніг.

2. Бо ми кохаем до нестями, Ще свічка наша не згоріла,
 І ще не скоро наш кінець, Ще наша молодість при нас,
 Ще, може, нашими серцями А те, чи варте наше діло,
 Розпалим тисячі сердець. То скажуть люди й скаже час.

Művészeti kisokos

Kantáta (olaszul: *cantata*, latinul: *canto* – énekelek)

énekkari műfaj

ünnepélyes költemény

Oratórium (latinul *beszél*, *könyörögni*) – nagyszabású koncertmű, ami kórusra, szólóénekekre és szimfonikus zenekarra íródott.

Összefoglalók, érvelek, rendszerezek

1. Mondj példákat a vokális és kórusműfajokra!
2. Ismertesd a kantáta és az oratórium jellemzőit!
3. Magyarázd el, hogyan gazdagodtak a kórusműfajokkal kapcsolatos ismereteid!

Önálló kutatás, médiakeresés, kísérletezés

Keress meg, és nézd meg a *Carmina Burana*t fényshow és installáció (térbeli megjelenítés) formájában!

Egyházi műfaj a képzőművészetben

1

? *Hogyan értelmezed a hit, a spiritualitás fogalmát? Mit tudsz az egyházi művészetek összeolvadásáról?*

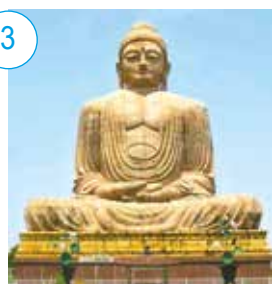
A művészetben a lelki állapot ábrázolására létezik egy különleges műfaj: az *egyházi (vallásos)*. Ez a műfaj az egyházi történetek és személyek ábrázolására szolgál különböző vallásokban: ilyenek a keresztény *Szentírás* fejezetei, vagy más világvallások szent (szakrális) szövegei. Ez a műfaj az ókori civilizációk művészetében született.

Az európai festészetben az egyházi műfaj hosszú ideig meghatározó volt, mivel a középkor óta a vallás vált a legfontosabb befolyásoló tényezővé az emberek világnézetében. A keresztény ideológia sok művészt inspirált. A Kijevi Ruszban a kereszténység bevezetése után ez az eszmeiség felvirágozott az ikonfestészetben, könyvillusztrációkban, építészetben és monumentális festészetben.

Az egyházi festészet különböző történeti és tematikus kompozíciókkal jelenik meg. A gyakori témák közé tartoznak a vallási ünnepekhez (karácsony, húsvét) kapcsolódó ábrázolások: Krisztus élete, Mária, angyalok, szentek és őrangyalok. Az egyházi tartalmú képek azonban fokozatosan elvesztették elsőbbségüket, helyüket történelmi és más műfajok vették át.

2

3

- 1 – *Raphael Santi*:
Madonna egy karosszékben
- 2 – miniatúra a pereszipnicsai *Evangéliumból*
- 3 – Buddha-szobor (India)

Arcképcsarnok

Michelangelo (1475–1564) – zseniális olasz szobrász, festő, építész, költő és filozófus. Teljes neve *Michelangelo di Francesco di Neri di Miniatto del Sera és Ludovico di Leonardo di Buonarroti Simoni*. A művész Caprese faluban, Arezzo közelében született. Az egyik legjobb olasz festő, Domenico Ghirlandaio műhelyében tanult. Hamarosan Lorenzo de' Medici meghívta őt a palotájába, ahol a fiatal Michelangelo lehetőséget kapott arra, hogy megismerkedjen a csodálatos antik gyűjteménnyel. Michelangelo gyakorlatilag önállóan sajátította el a szobrászmesterséget, alaposan tanulmányozta elődjei műveit és másolta azokat.

Kiemelkedő bibliai témájú szobrai közé tartozik a Dávid, a Mózes, a Pietà (Krisztus siratása). A művész festészeti örökségében megjelenik az egyházi (vallásos) műfaj a Sixtus-kápolna mennyezetének monumentális freskóiban (Utolsó ítélet, Ádám teremtése). Michelangelo fokozatosan áttért a szobrászat és a festészet területéről az építészet és a költészet felé. A művész alkotói tevékenységének csúcsa a római Szent Péter-bazilika, melyet a nagy mester szobrai díszítenek. Őszinte melegséggel festett portrékat az egyszerű és az elesett emberekről.

Michelangelo: Szent Péter-bazilika

Michelangelo: Pietà

? Hogyan közvetíti a művész a gyász érzését a szobrászatban?

Az évszázadok során a különböző országok művészeit vonzotta az utolsó vacsora témája, mely Krisztus és a tizenkét apostol asztalnál való ábrázolásával, vagy az eucharisztikával (áldozás) kapcsolatos. Általában a legdrámaibb pillanatot választották ki, amikor Krisztus a tanítványokhoz szólva megjövendölte, hogy közülük egy elárulja őt. Egy sor alkotás példáján keresztül követhető, hogy ezt a témát milyen eltérő módon kezelték.

A világ egyik remekművének számít **Leonardo da Vinci** *Az utolsó vacsora* című képe (1498). Ezen a freskón, mely a milánói Santa Maria delle Grazie kolostorban található, hangsúlyt kapnak a tanítványok reakciói Krisztus szavaira az egyik jelenlévő személy árulásáról. Az arcok, testtartások és gesztusok különböző érzelmeket fejeznek ki: felháborodást, meglepetést, szomorúságot stb. Csak a rémült Júdás tartja erősen a kezében a pénztárcát ezüstérmeivel...

Leonardo
da Vinci:

Az utolsó vacsora

Paolo Veronese olasz festő is elkészítette grandiózus festményét *Az utolsó vacsora* (1573) címmel. A teremben oszlopok és boltívek között helyezkedtek el a vendégek pompás ruhákba öltözve, valamint a katonák, a szolgák, a bohócok, a törpék. Az egyházi tisztviselők úgy értékelték ezt, mint a szent téma túlzottan szabad értelmezését. Ezért elrendelték a kép kijavítását, hogy távolítson el mindent a képről, ami nem felel meg a vallási tanításoknak. A festő hithű katolikus volt, de nem érezte bűnösségét, habár tudta, hogy szabadjára engedte a fantáziáját. Azonban nem egyezett bele abba, hogy bármit megváltoztassanak a művén. Így inkább átnevezte a festményt *Lakoma Lévi házában* címre.

Paolo Veronese: Lakoma Lévi házában (Az utolsó vacsora)

Sajátos módon értelmezi a közismert vallási témát a spanyol festő, **Salvador Dalí** (1955). A festmény emlékeztet Leonardo da Vinci híres kompozíciójára, de a hangulata és a tartalma más. A festő a szereplőket áthelyezi a modern térbe, mintha egy kristálykeretben lennének elhelyezve. Az apostolok érzelmi reakciói nem jelennek meg, Júdás pedig nincs különösen kiemelve. Vajon ki az áruló közülük?

Salvador Dalí:
Az utolsó vacsora

? Hasonlítsd össze a három művész utolsó vacsora témájú kompozícióit! Miben különböznek egymástól? Melyik alkotás hatott rád a legjobban? Fejezd ki véleményedet a vallási műfajról!

Az *ikon* a festészet különleges műfaja, szentkép, amelyet vallási tisztelet övez. Az ikonokon a szereplőket meghatározott, hagyományos testtartásban és öltözékben ábrázolják, a szentséget a fejük körül ragyogó fényes glóriával hangsúlyozzák. Az ikonokon különleges a színszimbólika, fényhasználat, gesztusok, attribútumok (vele azonosítható dolgok) és térábrázolás (*fordított perspektíva*) is megjelenik.

Iov Kodzelevich ikonjáról csak két arc néz ránk: Jézus és Júdás. Az utóbbi az egyik kezében kést tart, a másikban pedig (háta mögé rejtve) pénzt. Ezek a képek ellentétes élethelyzeteket fejeznek ki: emberség és árulás.

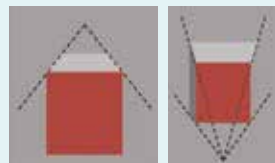
Iov Kodzelevich:
Az utolsó vacsora című ikon

Vizuális műveltség

Az alkotók a mesterművek létrehozásakor **kompozíciós** ismeretekkel rendelkeztek, így a kép elemeit egyetlen harmonikus egészé alakították. Évszázadokon keresztül a legkifejezőbb kompozíciós sémákat keresték. Ennek eredményeként a kép fontos elemei nem rendszertelenül helyezkednek el, hanem egyszerű mértani alakzatokat alkotnak: négyzet, téglalap, háromszög, kör (tondo).

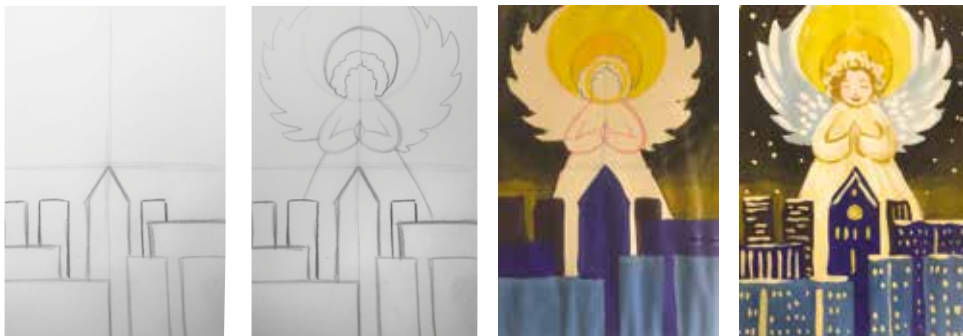
Sok egyházi témájú festmény közös jellemzője a bonyolult kompozíció, amelyet az alakok sokrétű ábrázolása jellemez. A tér ábrázolásához a művészek **perspektívát** (térhatást) alkalmaznak a síkon.

A **vonalvezetés** lehet egyenes, amikor a tárgyak kisebbek lesznek a megfigyelőtől távolodva (például egy utca esetén), és fordított, amikor a távoli tárgyak nagyobbak látszanak (például az ikonfestészetben).

A **levegő perspektíva** azt jelenti, hogy a közeli síkban lévő tárgyak élesek, részletgazdagok, míg távolodásukkal a vonalak elmosódnak, és a távoli síkon a kép halványabbá válik, kevésbé élénk, ködösebb, mintha egy levegőben elmosódó tájképet látnánk.

 Készíts képet a te őrangyalodról!

Művészeti kisokos

Ikon (a görög *kép*, *képmás* szóból) – szentkép, mely egyházi személyeket és eseményeket mutat be, és melyet vallási tisztelet övez. Leggyakrabban Jézus Krisztust, Szűz Máriát és a szenteket ábrázolják.

Perspektíva (francia: *perspective*, latin: *perspicio* – világosan látni) – olyan eszköz vagy módszer, amelyet a képzőművészetben alkalmaznak, hogy térbeli mélységet és háromdimenziós hatást hozzanak létre a sík felületeken.

Egyházi műfaj– műalkotás vallási témában.

Tondo (olasz: *tondo* – kerek) – kerek formátumú, kör alakú kép vagy ábrázolás.

Összefoglalók, érvelek, rendszerezek

1. Milyen történeteket és képeket ábrázolnak a művészek az egyházi művekben?

2. Elemezd a perspektíva alkalmazását *Az utolsó vacsora* című kompozíciókban!

3. Fejtsd ki véleményed az egyházi művészet szerepéről a kortárs kultúrában!

Önálló kutatás, mediakeresés

Érdeklődj, milyen technikákat alkalmaznak a díszítőművészetben az ikonok készítésénél (hímzés, üvegfestés, borostyán)!

Fantáziálok, kísérletezem, cselekszem

Készíts prezentációt *Madonna ábrázolása a művészetben* címmel!

Natalja Kurij-Makszimiv: Angyal (üvegfestmény)

Ukrán kórusmuzsika

? Az ukrán zeneszerzők mely kórusműveit ismered? Keresd meg, és magyarázd el a karnagy és a kórusvezető szavak jelentését! Milyen érzéseket vált ki belőled az egyházi kóruszene?

I. Kolomijec: Makszim Berezovszkij emlékműve Hluhivban

Az ukrán kóruszene több ezer évig fejlődött, és kimagasló eredményekkel rendelkezik, köztük egy különleges műfajjal, a *kóruskonzerttel*. Ezek olyan zeneművek, amelyek vegyes összetételű kórus számára íródtak, hangszeres kíséret nélkül adják elő, azaz *a cappella* formában. A kóruskoncertek eredetileg istentiszteletek során hangzottak el, de manapság koncerttermekben is hallhatóak.

Az egyházi kóruszene kiemelkedő példái közé tartoznak Makszim Berezovszkij, Artemij Vedel és Dmitro Bortnyanszkij művei. A koncertek változatos képi tartalommal rendelkeztek: lírai, drámai, ünnepélyes, gyászos hangvételűek. Ettől az időtől kezdve a négyszólamú rendszer érvényesült az ukrán kóruszenében.

Dmitro Bortnyanszkij. A 4. számú kórusversenyt előadja az Ukrán Nemzeti Dumka kórus (részlet).

? Mit éreztél az egyházi kóruszene hallgatása közben? A *cappella* vagy kísérettel adták elő?

A világi kóruszene Ukrajnában a kantáták és a népdalok kórusfeldolgozásaival kezdődött Mihajlo Liszenko és követői, Mihajlo Leontovics és Kiril Sztectenko által.

A kortárs zeneszerzők folytatva a hagyományokat fejlesztik és gazdagítják a kóruszene műfaji palettáját. Leszja Dicsko az egyik olyan zeneszerző, aki kórusműveket alkot különböző műfajokban, mint a kantáták, az oratóriumok, a liturgiák, a kóruskoncertek és a kis kórusművek. A művésznő művei különleges oldalát mutatják meg a tehetségének, amely kiteljesedik a festészetben, a szobrászatban és az építészetben, valamint vizuális-térbeli képeiben. Ez hatással volt a *fresco* műfajának megjelenésére a hangszeres, kóruszenei és a vokális-szimfonikus zene területén. Leszja Dicsko ezt így magyarázta: *A zenét hallom a szellő sóhajában, a madarak énekében, érzem a napfény sugarai-ban, a hullámok zúgásában, az építészeti formákban, a festők csodálatos képeiben...*

Leszja Dicsko: Chambord-i kastély a Francia frescók kóruskoncertből.

Chambord-i
kastély
(Franciaország)

- ?** *Meséld el a te zenei és vizuális élményeidet! Hogyan lehetne jellemezni a kórus hangszínét? Milyen kastély jelenik meg a képzeletedben? Milyen hangszeres kíséretet használtak a kórushoz? Találj olyan festményeket, amelyek hangulatukban harmonizálnak ezekkel a zenei frescókkal.*

Virtuális kirándulás

Szabadidődben nézd meg a Chambord-i királyi kastély titkait feldolgozó film részleteit, aminek a megálmodója valószínűleg Leonardo da Vinci volt (az építéset, a történelem és a matematika kapcsolata)!

A modern információs világ elősegítette a digitális technológiákat alkalmazó kórusművészet megjelenését. Például 2020-ban, Ukrajna függetlenségének napján, egy virtuális kórus több mint 200 ukrán résztvevővel hat országból énekelte Tarasz Petrinenko *Ukrajna* című dalát. Emellett létrejött egy eredeti kórus a capella többszólamú előadásban, de egyetlen előadóval. Távoztatás során számos olyan alkotás jött létre, amikor az iskolák kórusai virtuálisan énekeltek együtt.

Tehát a kórusművészetben is folyamatosan keresik az új fejlesztési formákat, amelyek lehetővé teszik a széles közönség bevonását. Csatlakozz te is!

Tarasz Petrinenko. Ukrajna című dal (virtuális kórusokra hangszerelte I. Slobodiszkiy és E. Maljarevszkiy).

Egy énekes virtuális
kórusa
(digitális felvétel)

Zenei műveltség

A következő készségeket és képességeket kell fejleszteni ahhoz, hogy egy kórusban énekelj:

- a szöveg szavainak pontos kiejtése, a költői kép megértése;
- tiszta intonáció, figyelemmel kísérni a saját hangodat, hallgatva a kórus egészének hangzását;
- a hangerő ellenőrzése, visszafogni az erőteljes éneklést, amely kiemelkedik a többi énekes közül;
- betartani a szerző által jelzett hangerőt és hangszínt, visszaadni a zene hangulatát;
- a karmester gesztusainak megértése és ennek megfelelő éneklés.

Összefoglalók, érvelek, rendszerezek

1. Mit tudtál meg az ukrán kórusmuzsikáról? Mi lepett meg vagy hatott rád? Mi maradt nehezen érthető?

2. Melyik ukrán zeneszerzők indították el a kóruskoncert műfaját? Jellemezd ennek a műfajnak a sajátosságait!

3. Beszéljétek meg az osztályban a kórusban éneklés szabályait és jellemzőit! Kedvet kaptál-e, hogy az iskolai vagy valamilyen művészeti iskola kórusában énekelj?

Önálló kutatás, médiakeresés

Fedezd fel korunk kulturális jelenségét, a virtuális kórus repertoárját és technológiáját! Tudd meg, hogy melyik dal lett virtuális kórus formájában rögzítve Ukrajnában, amely egyben rekord is.

Fantáziálok, kísérletezem, cselekszem

Szervezz egy virtuális kórust osztálytársaiddal: énekeljétek el az *Ukrajna* vagy más ukrán hazafias dalt a modern kommunikációs eszközök segítségével!

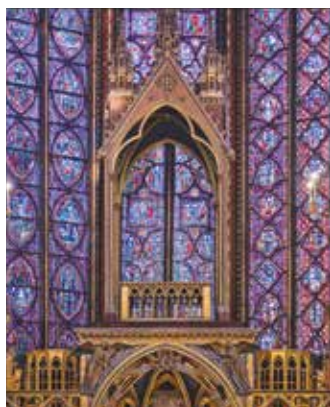
Monumentális festészet

? Láttál már freskókat, mozaikokat vagy ólomüveg ablakokat? Tudod, hol lehet őket megnézni? Ismered az ilyen művek megalkotásának technikai titkait?

Az egyházi műfaj különleges fejlődést mutatott a monumentális festészetben (vagy falfestészetben), amely a legősibb módja az épületek díszítésének. Ezért is nevezik monumentális-dekoratív műfajnak. A monumentális festészet alkotásai időtállásuknak köszönhetően szinte minden kultúrában fennmaradtak. A templomok díszítésénél a *freskók*, *mozaikok* és *ólomüveg ablakok* voltak elterjedtek.

Szent György. Bizánci mozaik. (Görögország)

Sainte-Chapelle katedrális festett üvegablakai (Franciaország)

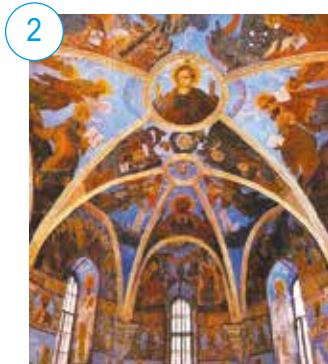
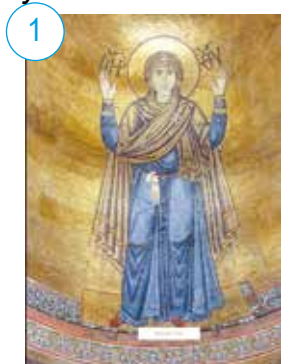

Sandro Botticelli:
Krisztus megkísértése (fresco)

Ukrajna területén a freskó- és mozaikművészet a kereszténység felvétele óta virágzott. A kijevi művészet sajátossága a mozaik és a freskó társítása, ami Bizáncre nem volt jellemző.

A kijevi Szent Szófia-székesegyházban látható az Istenanya fenséges alakja, mely 177 színárnyalatú kis mozaikkockákból áll, ami az ukrán művészek nagyfokú tehetségéről tanúskodik.

? Milyen színű ruhát visel az Szűz oranta (imádkozó Istenanya), és milyen színű a háttér?

1 – A Szűz oranta a Szent Szófia-székesegyházban; 2 – A Megváltó temploma Beresztovében freskói Kijevben; 3 – Mihajlo Bojcsuk: Szent János

Vizuális műveltség

Mozaik (latinul: *opus musivum*, jelentése: a műzsákhoz közelálló) – olyan művészeti technika és annak eredménye, amelynél kicsiny méretű színes üveg-, kő- vagy kavicsdarabokból állítják össze a képet vagy a mintázatot.

A **vitrázs** (latinul: *vitrum*, jelentése: üveg) – üvegfestészet, dekoratív színes képek, leggyakrabban ábrázoló vagy díszítő motívumok, általában színes üvegdarabok összeillesztésével alkotják a kompozíciót, amelyeket ablakólmossal illesztnek össze; ezek a fémvarratok adják a rajz kontúrját.

Az európai templomok üveglapjain általában vallási témákat és egyházi alakokat, történelmi eseményeket és néha a mindennapi élet jeleneteit is ábrázolták. Az épület homlokzatán lévő ablak, a rózsablak, melynek kör formája Fortuna kerekének a jelképe. A katedrálisok vázszerkezetének közeit szinte teljesen kitöltötték az ablakok, amelyeken bibliai történetek elevenedtek meg, így azok az írástudatlanok számára is érthetővé váltak. Az apró üvegdarabkák pedig – amiből egy egész festmény áll össze – visszaverik a fényt, csillognak, különösen, ha a kis kockákat különböző szögben ragasztották fel, így azok a fényt változatosan tükrözik vissza. A napfény, amint áthaladt az üveglapokon, természetfeletti hatást kölcsönzött a templom belső terének, ünneplést és fenségességet adva neki. A szikrázó, színes tükröződések rendkívül nagy érzelmi hatást keltenek.

A Szent Etienne-katedrális (Franciaország) ólomüveg ablakán található a *Mennyei koncert* (mérete 13 m × 9 m), ahol a művészek hatvankét hangszeren játszó angyalt helyeztek el.

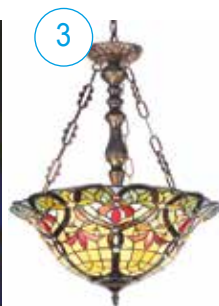
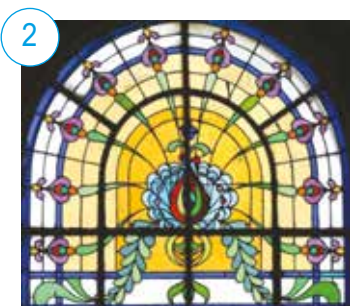
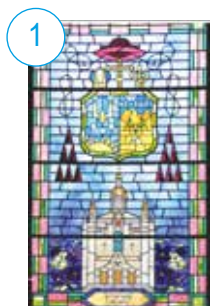

Mennyei koncert (részlet)

Napjainkban az üvegfestészet művészete új lendületet kapott, a szakrális építészet világából átlépett a belsőépítészet, a bútorok és lámpák díszítésének területére. Az új technológiák lehetővé teszik, hogy csodálatos vitrázsokat hozzanak létre nemcsak üvegre, hanem az üvegfestészet műanyag alapon is egyre elterjedtebb.

? Elemezd az alábbi művek színpalettáját! Hogyan jelenik meg a szimmetria az alkotásokon?

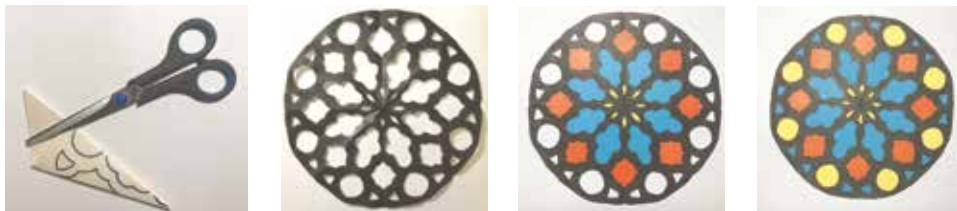
1 – Leo Mol. Festett ólomüveg ablak egy winniepegi templomban;
2 – belgrádi katedrális ólomüveg ablaka;
3 – Tiffany-technikával készült ólomüveg lámpa

Arcképcsarnok

Leo Mol (Leonyid Molodozsanin) (1915–2009) – ukrán származású kanadai szobrász, festő és keramikus. Polonne városában született fazekasmester családjában. Művészeti tanulmányait Leningrádban, Berlinben és Hágában végezte. 1949-től Winnipegben (Kanada) élt, ahol később megnyílt a Leo Mol Szoborkert. Művészeti örökségében szerepelnek ismert személyiségek, sportolók szobrai, valamint Tarasz Sevcsenko emlékművei Kanadában, Ukrajnában, Argentínában és Brazíliában. Winnipeg város templomaiban több mint 80 vallási témájú Leo Mol-kompozíció található (például Az utolsó vacsora), köztük 16 ólomüveg ablak.

- 1. változat.** Készíts papírvágás (*paper cut*) technikával rózsablak-vázlatot!

- 2. változat.** Készíts rózsablak-vázlatot (*ceruzával, akvarell- vagy gouashefestékkel, fekete filctollal!*)

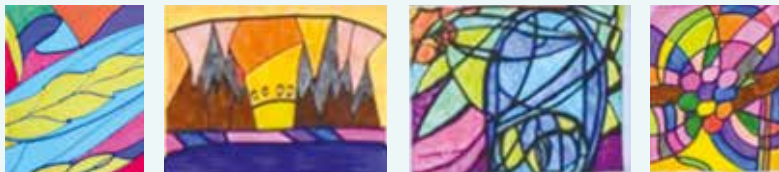
- 3. változat.** Készíts mozaiktechnikával ajándéktárgyat! Vágj ki papírkockákat (5×5 mm-es)! Rajzold fel a minta vázlatát a pohárra! Ragaszd fel a papírkockákat a minta formája szerint!

Összefoglalók, érvelek, rendszerezek

1. Sorold fel a monumentális festészet különböző típusait!
2. Magyarázd el az ólomüveg ablakok, mozaikok és freskók szerepét a templomban!
3. Gondolkodj el azon, hogy hol lehetne még alkalmazni napjainkban!

Önálló kutatás, médiakeresés

A winniepegi iskolások összeállítottak egy könyvet Leo Mol munkáiból *Képek és ólomüvegek* címmel. Érdeklődd meg, hogyan csatlakozhatsz ehhez a projekthez, mely az ukrán művészek tehetségének terjesztését segíti elő a világban!

Fantáziálok, kísérletezem, cselekszem

Engedd szabadon fantáziádat, és alkoss mozaikterveket, amelyekkel az iskolai helyiségeket díszíthetnéd vagy ajándékként szolgálhatnának barátaidnak!

Opera

? *Mi a véleményed az operáról? Milyen műveket ismersz ebből a műfajból? Szereted az operát?*

Minden nép történelme gazdag jelentős eseményekben, amelyek gyakran megjelennek a zenében, a költészetben, a festészetben és a filmművészetben. Hiszen a történelmi múltban van minden nemzet kulturális életének forrása. A történelmi téma jelen van számos zenei műfajban: népdalban, kórusműben, operában és balettben.

🎧 *A kozákok hajnalban keltek című dal (a szerző, valószínűleg, Maruszja Csuraj) (különböző előadásban).*

Női banduraegyüttes

? *Idézd fel az ukrán történelmi témájú dalokat! Hallgasd meg, és énekelj el A kozákok hajnalban keltek című dalt! Hasonlítsd össze a különböző előadási formákat (kórus, szóló, bandura együttes stb.)! Melyik hangsúlyozza inkább a katonai jelleget, és melyik az érzelmességet? Szerinted melyik videó illik jobban a dalhoz?*

A történelmi események az operában, a legösszetettebb és leggazdagabb zenei műfajban jelennek meg a legélénkebben. Ez a műfaj képes pontosan megjeleníteni a történelem lapjait a zene, a szöveg és a cselekmény összefoglalásával, szintézis létrehozásával.

Milyen jellegzetességei vannak ennek a műfajnak? Az opera ötvözi a drámai hatást, a vokális és hangszeres zenét, a táncot, a vizuális művészeteket (jelmezek, smink, díszletek, pirotechnika és más színpadi elemek), valamint a színészi játékot. Az utóbbi időben további kiegészítésként vetített képanyagot is használnak a produkciókban. A drámai színházzal ellentétben, ahol a zenének nincs vezető szerepe, az operában a cselekmény mellett a főszerepet az éneklés kapja.

Az opera irodalmi alapja a *librettó*, azaz a szöveggönyv.

Zenei műveltség

Az összes színpadi műfajban, így az operában is a zene változása a mű **drámai jellegétől** függ. Az operaelőadás általában több felvonásból áll a cselekménynek megfelelően, és a felvonások különálló jelenetekre oszlanak. Az opera folyamatos zenei fejlődést mutat (mint egy regény: bevezetés, felvezetés, bonyodalom, a cselekmény kibontakozása, tetőpont, megoldás).

Az opera a **nyitánnyal** kezdődik, amely meghatározza a darab hangulatát, gyakran bemutatva a fő témákat szimfonikus zenekar előadásában. A főszereplők **áriákat** vagy **ariosókat** (kis ariák) énekelnek. Az ilyen magánszámok a zenei-dramaturgiai előrehaladásban a hős zenei jellemzésének – lelkiállapotának, hangulatának és jellemének – fontos eszközei. A cselekmény az operadramákban a közösen előadott számokban: duettekben, triókban, kvartettekben stb. bontakozik ki. A kórus fontos szerepet tölt be a tömegjelenetek ábrázolásában. Az opera táncos jelenetei gazdagítják a tartalmat és lendületet adnak a cselekménynek. A vezető szerepet a drámai zenés műfajban a szimfonikus zenekar játssza. A színházban a zenekar a színpad előtti zenekari árokban helyezkedik el, karmester dirigál nekik.

Az ukrán zene fejlődésében fontos szerepet játszott Mikola Lisenko *Tarasz Bulba* című operája, amely Mikola Gogol azonos című kisregénye alapján készült.

Mihajlo Derehusz:
Illusztráció Mikola
Gogol *Tarasz
Bulba* című
regényéhez

? Milyennek képzeled el az opera főszereplőjét? Jellemezd Taraszt az illusztráció alapján!

Tarasz Bulba c. opera posztere a Harkivi Opera- és Balettszínház bemutatóján

Az opera zenejében a kozákság hősi korszakának történelmi eseményei jelennek meg. Mikola Liszenko nem konkrét történéseket mutat be az operában, hanem általánosan ábrázolja a Zaporizzsjai Szics küzdelmét a lengyel hódítókkal szemben. A harcoló felek szereplői különböző zenei jellemzőkkel rendelkeznek. A kozákokat az ukrán népre jellemző vonásokkal, epikus jellegű dalokkal ábrázolja, míg a lengyeleket nemzeti táncuk, a mazurka és a polonéz ritmussal jeleníti meg.

Ugyanakkor M. Liszenko kiemeli a két különböző életfelfogású szereplők közötti konfliktust: az egyik a hazájáért és a pravoszláv vallásért magát feláldozni képes hős (Tarasz, Osztap, a kozákok) vagy a személyes boldogságra való törekvés a kötelesség elhanyagolása mellett (Andrij). Így az operában a hősies és hazafias cselekményszál a lírai cselekménnyel (Andrij szerelme Marilka, a lengyel vajda lánya iránt) párhuzamosan bontakozik ki. A szerelmesek zenei jellemzőit és a dalszövegeket a romantika hatja át, románc jellegűek. A tömegjelenetek a kozákok hősiességét, hazaszeretetét és bátorságát emelik ki a balett elemeit is felhasználva.

A nyitány főként az opera cselekményére épül. Egy hívó-válaszoló témával kezdődik, amely a hősies-hazafias cselekményszálhoz kapcsolódik, s a szabadság vezérmotívuma csendül fel, mely a mű során többször is megjelenik Tarasz és Osztap számaiban. Vagyis ez lesz az opera vezérmotívuma.

Mikola Liszenko: Tarasz Bulba c. opera. Nyitány: Kobzar dala: Ó, meddig kell még engedelmeskednünk urainknak, Tarasz dala: Hej, repül a sas, kórus: Hej, ne csodálkozzatok, jó emberek, Tarasz áriosója: Mi szentebb a világon. Finálé.

Jellemezd a nyitány zenéjét! Milyen hangulatot, állapotot teremt? Milyen dallamot ismertél fel? Mi a véleményed az opera főszereplőjéről az általa előadott zeneszámok alapján? Nézd meg az opera jelmezterveit! Milyen bizonyítékot találtok arra, hogy azok megfelelnek a történelmi kornak?

Anatol Petrickij:
kosztümvázlatok a *Tarasz
Bulba* című operához

Arcképcsarnok

Mikola Liszenko (1842–1912) – kiemelkedő ukrán közéleti személyiség, zeneszerző és népzene-kutató, az ukrán nemzeti zene megalapítója. A Poltava régióban található Hrinykiben született művelt nemesi családban. Tanulmányait a kijevi egyetemen végezte, míg zenei képzését a Lipcsei Konzervatóriumban. Komponista munkássága mellett aktív koncerttevékenységet folytatott zongoristaként.

Mikola Liszenko számos népzenei átdolgozást készített. Zenei öröksége több műfajú, operák szerzője: *Tarasz Bulba*, *Natalka Poltavka*, *Karácsonyi éjszaka*, *Eneida*, *Tarasz Sevcsenko Kobzár c. kötetének verseit* zenésítette meg. Az alkotó legismertebb műveinek egyike az *Ima Ukraináért* című egyházi himnusza.

Mikola Liszenko emlékműve az Ukrán Nemzeti Opera mellett Kijivben

Hej, ti kozákok!

Zene: H. Tatarcsenko

Szöveg: V. Kriscsenko

Є і нам про що зга - да - ти... Піс - не, ду - шу воз - ве - лич.
 Ой, бу - ла в нас ньє - ка - ма - ти - За - по - розь - ка слав - на Січ.
 Гей, ви, ко - за - чень - ки - ві - тер в чис - тім по - лі, на - у - чить на - шад - ків
 так лю - би - ти во - лю. Гей, ви, ко - за - чень - ки - спо - мин з м'я - ти - ру - ти,
 на - у - чить ми - ну - лу сла - ву по - вер - ну - ти.

- Є і нам про що згадати...
Пісне, душу возвелич.
Ой, була в нас ненька мати
—
Запорозька славна Січ.

Refrén:

Гей, ви, козаченьки, —
вітер в чистім полі,
Научіть нащадків
так любити волю.
Гей, ви, козаченьки, —
спомин з м'яти-рути,
Научіть минулу
славу повернути.

- Круточола наша доля,

Не вода в ній — кров
тече.
Козаку найперше —
воля,
Козаку найперше —
честь.

Refrén.

- А прийшла лиха година
—
Впав козак наш у траві,
Щоб іскрилась Україна,
На гетьманській булаві.
Refrén.

- Обросила землю рана
Із козацького чола,
Щоб неправда
помирала,
Щоби правдонька жила.

Add elő a dalt ütdhangszerek segítségével! Figyeld a szaggatott ritmust!

Művészeti kisokos

Ária (olaszul: *aria* – levegő) – egy epizód az operában, operettben vagy oratóriumban, amelyet a szólista ad elő zenekari kísérettel.

Vezérmotívum – zenei téma, amely kapcsolódik egy adott képhez, ötlethez vagy jelenséghez, és többször is megjelenik az operában, balettben, szimfóniában, jellemzően egy bizonyos szereplőt, állapotot vagy jelenséget jelölve.

Librettó – szöveggönyv, amely tartalmazza a balett vagy opera teljes szövegét.

Szaggatott, pontozott ritmus (latinul: *punctum* – pont) – ritmus, amely a hosszabbított erős és rövidített gyenge ütemek váltakozásán alapul; katonai indulókban, hősi énekekben és ünnepélyes zenékben alkalmazzák.

Recitativo – (latin, jelentése *énekbeszéd*) – vokális zenei forma, amely hangsúlyosan és ritmikusan visszaadja a beszélt nyelvet.

Nyitány (franciául: *ouverture* – megnyitás, kezdet) – a mű hangszeres bevezetője.

Összefoglalók, érvelek, rendszerezek

1. Gondolkodj el azon, hogy miért fordulnak a zeneszerzők gyakran az opera műfajához a történelmi témák megjelenítésére!

2. Sorold fel az operaelőadás fő összetevőit, amelyekben a zene, a szöveg és a cselekmény egysége valósul meg!

3. Magyarázd meg, mi a szerepe a nyitánynak az operában! Lehetséges-e opera előadása szimfonikus zenekar nélkül?

Önálló kutatás, médiakeresés

Vizsgáld meg, hogy *A kozákok hajnalban keltek* című történelmi kozák dal kapcsolódik-e Maruszja Csuraj népdal-énekes életútjához!

Fantáziálok, kísérletezem, cselekszem

Képzeld magad egy opera szereplőjének! Kísérletezz mondatok előadásával recitatív (énekbeszéd, szavaló rész) módon! Szerinted mi a különbség a recitatív előadásmód és a zenei rész közt!

Történelmi műfajok

? Mely történelmi személyiségeknek állítottak emlékművet a szülőföldeden? Mely háborús festmények hatottak rád a leginkább?

A múlt és a jelen társadalmi életének fontos eseményei, híres személyiségek alakjai a *történelmi* művekben jelennek meg. Ez a műfaj az ókori civilizációkban keletkezett és a festészetben, grafikában és szobrászatban terjedt el. A történelmi műfajhoz tartozik a történelmi portré és a történelmi tájkép is. Az ábrázoláson keresztül a művészek saját hozzáállásukat fejezik ki a valós eseményekhez koruk esztétikai nézeteivel összhangban.

A műfaj egyik világszínvonalú alkotása Diego Velázquez *Breda átadása* című festménye, mely a spanyolországi Prado Múzeumban látható. A festmény középpontjában nem az ellenség szégyenteljes visszavonulását ábrázolja, hanem a béke megkötésének pillanatát. A holland parancsnok meghajolva adja át a város kulcsát a spanyol admirálisnak, aki megveregeti az egykori ellenség vállát. A háttérben azonban a tisztek arcán nem az átélt boldogság vagy a dicsőség tükröződik. Szembetűnő a szimbolikus lóalak is – a trójai faló előképe. Itt Velázquez jósnak bizonyult, mert a jövőben újra elfoglalják Bredát a hollandok.

Diego Velázquez: Breda átadása

? Figyeld meg a katonák testtartását, tekintetét és történelmi részletességgel ábrázolt viseletét (ruházat, fegyverzet)! Elemezd a képen látható szereplők elhelyezkedését: ki van a középpontban, mi a különbség a jobb és bal oldalon álló katonai csoportok ábrázolásában? Gondolkodj el azon, milyen hadi események előhették meg a Diego Velázquez által hitelesen közvetített történelmi eseményt!

Arcképcsarnok

Jan Matejko: Önarckép

Jan Matejko: Bohdan
Hmelnickij Tuhaj-bejjel
Lviv közelében

Jan Alojzi Matejko (1838–1893) – lengyel történelmi festő. Krakkóban született sokgyerekes családban, apja zeneoktató volt. Tanulmányait a Krakkói Művészeti Iskolában és a Müncheni Művészeti Akadémián végezte. Sokan a legnagyobb lengyel festőnek tartják. Nagy lelkesedéssel ábrázolta Lengyelország viszontagságos történetének jeleneteit, lovagokat, katonákat és lázadókat. Emellett ólomüveg-vázlatokat tervezett, amelyek alapján a Lvivi latin-székesegyház ablakai is készültek.

A Bohdan Hmelnickij Tuhaj-bejjel Lviv közelében című képen a művész a kompozíció középpontjába helyezte el a történelmi alakokat, az ukrán hetmant és a tatár kánt, míg az előtérben a bandurán játszó kozákokat ábrázolta realizztikusan.

Az ukrán művészetben az emlékezet a Rusz-Ukrajna dicső korszakáról és a hős kozákságról mindig elevenen élt. Számos művész, kezdve Tarasz Sevcsenkótól, visszanyúlt a történelmi múltba, és a képeiken dicsőítették a nemzeti-felszabadító mozgalom hősiességét, a szabadság és függetlenség érdekében vívott harcot.

Vaszil Lopata:
Illusztrációk az Igor-énekhez*

Mikola Mazur, Bohdan Mazur:
Hetmanok

A kortárs művész, Artur Orljonov a szerzője annak a festmény-sorozatnak, amely kompozíció az *Ukrajna: egy nagy nemzet története* címet kapta. A művész monumentális vásznai híres történelmi alakokat, csatákat és hősokeket ábrázolnak.

Artur Orljonov: Danilo Osztrozkij fejedelem a szinye-vodi csatában 1362-ben**

? Elemezd a műalkotás felépítését és a szereplők ábrázolását! Keresd meg a kompozíciós középpontot! Milyen művészi eszközökkel emeli ki a szerző a központi figurát? Mit ábrázolnak az előtérben, középen és a háttérben? Hogyan közvetíti a művész a tér mélységét? Rajzoljatok egy képzeletbeli horizontvonalat! Magas vagy alacsony? Mit gondolsz, miért van így? Indokold meg a véleményed!

* Forrás – <https://esu.com.ua/article-56411>

** Forrás – <https://esu.com.ua/article-76068>

Vizuális műveltség

A többalakos kompozíció tervezése

A többalakos kompozíciók, a csoportképek megszerkesztése a legnehezebb feladatok egyike. A térbeli kivitelezés átadásához az elválasztás módszerét alkalmazzák.

A tér és benne az emberek, tárgyak elrendezése egy adott kompozíciós szabályrendszer alapján történik. Elsőként meghatározzák a központi elemet és a tartalom szempontjából legfontosabb alakokat vagy tárgyakat, amelyeket az előtérbe helyeznek el. Ezek világosan kivehetőek, ellentétben a háttérben lévő figurákkal, akik fokozatosan egyre kisebb méretűek és elmosódottabbak.

A kezdetektől fontos kiválasztani a horizontvonalat a tervezés szempontjából. A magas horizont azt jelenti, hogy a megfigyelő fentről nézi a képet. Ez panorámanézetet eredményez, ahol több a föld, mint az ég. A térbeli mélysége nagy, a kompozíció sok elemet tartalmaz, ami megfelelő választás a többalakos történelmi események ábrázolásához.

A többalakos kompozícióban a gesztusok és a testtartások nemcsak a karakterek jellemét és cselekedeteit közvetítik, hanem segítenek az alkotó gondolatának kifejezésében is. A gesztusok, a tekintet és a testtartás könnyen értelmezhetőek.

A múlt század elején született meg Mexikóban a művészi falfestés, a *murális művészet*. A falfestmények a házak falain mai napig nem veszítenek népszerűségükből, és ez a műfaj mára meghódította a világot.

A muráliáknak technikai szempontból van néhány közös jellemzőjük a freskókkal, részben hasonlítanak a graffitihez is, ami egyfajta utcai művészeti műfaj, de különböznek tartalmukat és méretüket tekintve

Diego Rivera: Mexikó kizsákmányolása a spanyol hódítók által. Részlet a Mexikóvárosi Nemzeti Palota freskóiból

? Hasonlítsd össze a történelmi tárgyú alkotásokat a grafikában, a festészetben és a szobrászatban!

Virtuális kirándulás

Az Ukrán Nemzet Kialakulásának Múzeuma az első múzeum Ukrajnában, ahol a múlt a jelenkorral találkozik. A tárlat megtekintése során a híres történelmi események tárulnak elénk. Ukrajna kiemelkedő személyiségeiről láthatunk itt realiztikus 3D-s alakokat: királyokról és hetmanokról, hadvezérekről és tudósokról, művészekről és sportolókról. A tematikus túrákon kívül a múzeum kalandjátékokat, fonó- és festőműhelyeket szervez.

Az Ukrán Nemzet Kialakulásának Múzeuma tárlata

Műhelymunkák

1. **változat.** Készítsd el a *Rusz-Ukrajna* című kiállítás vázlatát az iskolai történelmi múzeum számára (*gouashe*)!
2. **változat.** Készítsd el *A város hősiesség védelme* című falfestmény vázlatát, vagy az ukrán katonák emlékművének vázlatát (*grafika-technika*)!

Művészi jótanácsok

- Gondolj egy témára, történetre, képzelj el a főszereplőket, dolgozd ki a történet kompozícióját!
- Válaszd ki a méretet, határozd meg az alkotás központi elemeit, vázold a történelmi személyek figuráit az emberi test arányainak figyelembevételével!
- Dolgozd ki a kompozíció részleteit, az alakok ábrázolását, beleértve az öltözetet, szükség esetén a fegyvert!
- A színek kontrasztjával emeld ki a kompozíció központját, a főszereplőt!

Művészeti kisokos

Történelmi műfaj – a történelmi események ábrázolása a képzőművészetben.

Murália (spanyol: *muro* – fal) – a monumentális festészet egy fajtája, amely főként lakóházak és más épületek külső falán található városi környezetben.

Street art (angol) – *utcai művészet*, a kortárs képzőművészet egyik legnépszerűbb formája, megkülönböztető szándékkal készítik, hangsúlyos városi karaktert közvetít. A fő formája a graffiti (vagy spray art).

Összefoglalók, érvelek, rendszerezek

1. Nevezd meg a történelmi műfaj jellemzőit! Milyen művészeti ágakban gyakori?

2. Melyek a történelmi műfaj fő témái? Mondj példákat az ukrán művészet grafikai, festészeti és szobrászati alkotásai közül!

3. Mit tanultál a kompozíció szabályairól? Mindent megértettél?

Önálló kutatás, médiakeresés

Válassz példákat történelmi műalkotásokból – festmények, falfestmények és graffitik –, amelyek illeszkednek a történelem- és társadalomismeret tantárgy témáihoz!

1 – falfestmény
Párizsban
(Franciaország)
2 – Banksy:
Falfestmény
Irpinyben (Ukrajna)

Fantáziálok, kísérletezem, cselekszem

Gyakorold a kompozíciós törvények meghatározását a tankönyvben található festmények példáin: állapítsd meg, hogy a horizontvonal milyen magasságú (magas, közepes vagy alacsony), melyik a kép központi eleme, és milyen eljárásokat alkalmaznak a kép térbeli rendezésére!

Harci jelenetek a zenében

? Idézd fel a színházterem felépítését! Magyarázd el, hogyan értelmezed a következő szavakat a színházi szójegyzékből: nézőtér, erkély, páholy, kellékek! A kellékek közül milyen tárgyakra van szükség a harci jelenetekhez az opera csatajeleneteiben?

Az olasz zenei hagyományokból eredően az európai operaművészet két fő irányban fejlődött: az *opera seria* (nagy, komoly opera) és az *opera buffa* (komikus opera). A történelmi műfaj teljes mértékben a nagyoperában valósulhatott meg, amelyre a monumentalitás, a bonyolult dramaturgia és a hősies érzelmek jellemzők. Velencében nyílt meg az első operaház (1637), és itt kezdődött el az olasz operaművészet ragyogó korszaka, amelyben kialakult és elterjedt a különleges *bel canto* éneklési stílus.

Ezzel egy időben tökéletesre fejlesztették az operaházak épületeit, amelyeket a külső és belső terek gazdag díszítése jellemezett és kiváló *akusztikával* rendelkeztek. A vizuális elemek és a művészet ilyen magas szintű találkozása ünneplés és felemelő hangulatot teremtettek.

Giovanni Paolo Panini:
A zene ünnepe

? Nézd meg az operaházbelsőt a festményen! Milyen hangulatot teremtett a művész? Keressétek, és nevezzétek meg az előadóterem összes elemét!

Zenei műveltség

Olaszországban született meg a **bel canto** (szép ének) operai kifejezés, amely olyan éneklési technikát jelent, ami a tökéletes dallamformálást helyezi az előadás középpontjába. Az éneklésnek ez a stílusú előadasmódja tökéletes hangtechnikát, kifinomultságot és érzelmi intenzitást követel meg az énekesektől. Ez megkövetelte a legato technika tökéletes használatát, ami kivételes dallami összekapcsoltságot és hosszan tartó légzést igényel. A bel canto stílus kihangsúlyozza az énekes virtuozitását, és azon képességét, hogy elénekli a technikailag nehéz dallamokat, bonyolult átmeneteket is.

Az olasz zene híres operaszerzők sokaságát adta a világnak. A zeneművészet Olümposzán kétségtelenül Giuseppe Verdi volt a csillag, aki nélkül az opera soha nem lett volna olyan, amilyenek ma ismerjük.

Arcképcsarnok

Giuseppe Verdi (1813–1901) – olasz zeneszerző, több mint húsz opera szerzője, melyek a műfaj kiemelkedő példái lettek. Parma tartományban született. 11 éves korától orgonista feladatokat látott el szülőfalujában, Roncoleban. Zenei képzését magánórákon szerezte, melyeket egy gazdag támogató fizetett. Verdi kísérlete, hogy bejusson a konzervatóriumba, kudarcba fulladt.

Théobald Chartran: Verdi, a karmester

Giuseppe Verdi emlékműve Busseto városában

A zeneszerző pályafutása korai szakaszában számos indulót, tánct, dalt és románcot írt. 1839-ben mutatták be G. Verdi első operáját a Milánói Scalában. Ettől kezdve a zeneszerző elsősorban operákat írt, amelyeket a közönség lelkesen fogadott. A zeneszerző operaművészetében olyan remekművek születtek, mint a Rigoletto, a Trubadúr, a Traviata, az Othello és az Aida.

Giuseppe Verdi A legnanói csata című hősi operát 1848-ban alkotta, amikor a forradalom hulláma elérte az olasz városokat és szinte egész Európát. A mű tartalma összhangban volt a korabeli történetekkel, amelyek a zeneszerzőt személyesen érintették. Az opera szövegkönyvét Salvatore Cammarano írta történelmi esemény alapján, amely az olasz nép távoli múltjához kapcsolódott. A cselekmény az olasz megszállt területeken, Milánó közelében játszódik. A lombard hadsereg egyesült erői legyőzték a lovagok hadseregét Barbarossa Frigyes parancsnoksága alatt.

Achille Beltrame:
Verdi a zongoránál

Az opera premierjének idején Rómában (1849) a színház nemzeti zászlókkal volt díszítve, az előadásokat pedig hazafias megmozdulások kísérték. Az olaszok az opera első felvonásában a kórust a Viva Italia! (Éljen Itália!) kiáltásokkal fogadták, amely szenvedélyes felszólítást jelentett a nép szabadságáért folytatott harcára. A legnanói csata említése jelen van Olaszország mai himnuszában, és évente színpadra állítják. Giuseppe Verdi említett nyitányát számos zenekar előadja, beleértve a fúvószenekarokat is.

Massimo d'Azeglio:
A legnanói csata

Giuseppe Verdi. A legnanói csata című opera. Nyitány (szimfonikus és fúvószenekar előadásában), Viva Italia! – kórus az 1. felvonásból.

Jellemezd az első induló témáját! Milyen hangszerekkel adják elő? Milyen a kóruszene?

Giovanni Verdi másik operája, a *Nabucco*, melynek alapjául a *Bibliából* vett történet szolgál. Verdinek ez a korai operája a zsidó nép harcáról szól a babiloniakkal szemben. Ez a mű hozta meg a zeneszerzőnek a sikert és az elismerést.

Giuseppe Verdi Nabucco című operája az Ukrán Nemzeti Opera feldolgozásában (A fogságban lévő zsidók kórusa vagy más részlet választásotok szerint).

Hogyan közvetíti a kórusmuzsika a foglyok gyászát?

A pekingi opera felkerült az UNESCO Világörökség listájára. Miben rejlik az egyedisége?

Az előadás magában foglalja a klasszikus opera összes elemét, valamint az akrobatikát és a wushu harcművészet elemeit is. A harci jelenetekben részt vesz a hagyományos szereposztás mellett a harcos (Seng) és a zshivány (Csing). A harcos lándzsával, karddal van felfegyverezve, kitűnő akrobatának és kardforgatónak kell lennie. A zshivány (áruló) festett arca, különösen a fehér smink a ravaszságot és az alattomoságot szimbolizálja. A harci jelenetek, mint az opera összes többi jelenete különbözik az európai színháztól. Itt nem a nagyszabású csaták dominálnak a tömegjelenetekben, nem is a kórus és zenekar hangzása, hanem a színészek akrobatikus tánca és virtuóz fegyverforgatása.

Pekingi opera: A jinzhoui csata (részlet).

Gondolkozz el azon, mi a szokatlan a pekingi opera harci jeleneteiben!

Richard Wagner: A walkürok lovaglása a Walkür című operából.

Milyen hatással volt rád a zene? Hasonlítsd össze a walkürok zenei ábrázolását a képi megjelenítéssel a festményen! Szerinted miért kapta az ukrán drón a Walkür nevet?

Howard David
Johnson:
A walkür leány

Művészeti kisokos

Akusztika – a hang tudománya, amely tanulmányozza annak keletkezését, terjedését, érzékelését és hatását különböző környezetben.

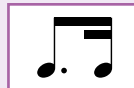
Bel canto (olaszul *bello* – szép, *cantare* – énekelni) – egy énekstílus, amely az olasz operaművészetben terjedt el.

Hangtartomány – a különböző magasságú hangok összessége, amelyeket a hang vagy a hangszer képes kiadni.

Zenei műveltség

A pontozott ritmus

Már tudod, hogy mit jelent a pontozott ritmus. Igen, ez egy ponttal kiegészített ritmus, ami egy kis intenzitást ad a zene hangzásának. Mi a jelentősége ennek a pontnak? Miért van rá szükség? A pont a hang időtartamát a felével hosszabbítja meg. A következő hang viszont éppen ellenkezőleg, a felére rövidül.

Gyakorlat (párokban vagy két csoportban). Tapsoljatok együtt a zenére (kopogással vagy dobolással is helyettesíthető)! Előtte felváltva játsszátok el az egyes szólamokat külön-külön!

Összefoglalók, érvelek, rendszerezek

1. Gondolkozz el azon, hogy mit lenne célszerűbb használni a harci jeleneteknél az operában: zenekart és kórust; csak zenekart; táncos epizódot; szólistákat és a kórus énekét!

2. Milyen benyomást keltett benned az a zeneszerző, akit a legnépszerűbb operaszerzőnek tartanak? Magyarázd meg, miért hívják Verdit az olaszok az *ország hangjának*!

3. Folytassatok vitát *Az opera tegnap, ma, holnap* témában! Javasoljátok, hogyan lehetne modernizálni ezt a zenés színpadi műfajt a mi korunkban!

Önálló kutatás, médiakeresés

Vizsgáld meg, hogy a harci jeleneteket melyik ismert filmekben kíséri klasszikus zene!

Fantáziálok, kísérletezem, cselekszem

Ellenőrizd saját hangtartományodat egy zenei hangszer segítségével!

Harci jeleneteket ábrázoló műfaj

- ? Milyen háborút ábrázoló festményeket ismersz? Milyen érzelmeket és gondolatokat váltanak ki belőled? Szerinted melyik a nehezebb: egy szárazföldi vagy egy tengeri csata ábrázolása?

A harci jeleneteket ábrázoló alkotások a művészetben a hősiességet, hőstettet, méltóságot, erőt és más emberi erényeket mutatják be. Ez a típusú történelmi műfaj a katonai események, csaták és hadjáratok pillanatainak, az összetett katonai élet jeleneitnek ábrázolására szolgál. A harci jeleneteket bemutató alkotások többnyire hősiesek, olykor tragikusak: magukban hordozhatják a büszkeséget és a katonák bátorsága iránti tiszteletet, de feltárhatják a háború minden borzalmát, elítélhetik az okozott fájdalmat és pusztítást.

Csata harci szekéren.
Egyiptomi festmény

Szkita fésű

Szamurájok harca egy japán metszeten

Kemaleddin Behzad:
Iszkander és Dareiosz csatája

A harcokat ábrázoló műfaj az ókorban keletkezett. Erről tanúskodnak az ősi keleti miniatűrök, a szamurájokat bemutató képek, az egyiptomi harci jeleneteket ábrázoló freskók, amelyeken a fáraók is jelen vannak (nagyobb méretűnek tüntették fel őket, mint a többieket). A mitikus hősök katonai bátorságát ábrázolták a görög vázákön és a templomi domborműveken, az uralkodók győzelmeit a római diadalíveken, a középkori gobelineken a királyok által vezetett hadjáratok csatajelenetei láthatóak, mintegy az események egyfajta krónikája. A harcoló felek mellett általában hadi felszerelést, fegyvereket, lovakat és járműveket láthatunk. A háborús jeleneteket bemutató festmények bizonyos értelemben a történelmi események rekonstrukciójává váltak.

- ?** Tekints meg néhány harci jeleneteket ábrázoló illusztrációt! Figyeld meg az alakok dinamikus mozdulatait és a színek kontrasztját a kompozícióban! Véleményed szerint, melyek azok a harci cselekményt bemutató képek, amelyek a legfeszültebb érzelmi atmoszférát teremtik? Milyen művészeti eszközökkel érték el ezt? Magyarázd meg!

Virtuális kirándulás

A Bayeux-i falikárpit egyedülálló kiállítási tárgy, amelyhez speciális múzeumot építettek Normandiában (Franciaország). Ez tanúsítja a gobelin rendkívüli történelmi és művészeti értékét.

Mi teszi egyedülállóvá? Lenyűgözőek a rendkívüli méretei: szélessége 51 cm, hossza pedig közel 70 m. Az eseményeket időrendben mutatja be a gobelin egész hosszában és jól elkülöníthető részekből áll. Ezekon 58 jelenet ábrázolja Anglia a normannok általi meghódítását. A világos háttéren színes fonalakkal hímzett lovasokat, állatokat, épületeket, hajókat stb. láthatunk. Az ábrázolás annyira gazdag részletekben, hogy a katonák öltözékéről, fegyvereiről és az akkori szokásokról szóló információhoz juthatunk.

A harci műfaj széles körben felfedezhető a spanyol művész, Francisco Goya örökségében, aki a *Háború borzalmai* című rézkarc-sorozat szerzője, valamint a francia Eugène Delacroix-nál, aki a híres *A Szabadság vezeti a népet* című kép alkotója. Az ukrán művészek munkáiban a harci jeleneteket áthatja a különleges hazaszeretet szelleme, a katonák hősiességének tisztelete. Az ismert ukrán harci jeleneteket megfestők közé tartozott Mikola Szamokis festőművész, Mihajlo Derehusz és Olekszandr Dancsenko grafikusok, a jelenkorban pedig az ukrán történelem krónikásai, Szerhij Csajka és Artur Orljonov festők, valamint a képzőművész és illusztrátor, Szerhij Ovcsarenko.

Francisco Goya: Okkal vagy ok nélkül (a *Háború borzalmai* sorozatból) (rézmetszet)

A tengeri csatákat ábrázoló kompozíciókban tágas tér jelenik meg előttünk, a közeli terület részletesen kidolgozott, míg a távoli homályos, mintha áthatolhatatlan ágyúfüstbe burkolózna. A tengeri csaták ábrázolása nagy tudást igényel a művésztől a különböző korok hajóiról és hajózási szokásairól, valamint jártasságot a fény használatában és a színismeretben, mesteri tengeri tájképek, marinák (a latin *marinus* – tenger szóból) megfestésében.

? *Hogyan erősítik a művészek a csata drámaiságát a színekkel? Hogyan illeszkednek a természetes elemek (hullámok, felhők) az eseményekhez? Húzd meg az ujjaddal a képen a horizontvonalat, és gondolkodj el azon, hogy miért választották a művészek éppen ezt a vonalat a horizontnak!*

*William Lionel Willie:
A trafalgari csata*

*George Chambers:
Algír bombázása*

Artur Orljonov: Petro Szahajdacsnij hetman kozákjai elfoglalják Kafát*

* Forrás – <https://esu.com.ua/article-76068>

Vizuális műveltség

Tudod már, hogy a **horizont (látóhatár)** az a vonal, ahol az ég a távolban találkozni látszik a földdel. A horizont megválasztása segít a tárgy léptékének képi visszaadásában. Ez a legelső és legfontosabb szakasza a munkának, s ettől függ a kép kompozíciójának a minősége. Ez valóban nagyon fontos. A grafikában és a festészetben a kép megszerkesztése ehhez a vonalhoz van kötve. Néha egyértelműen látható a festményen, míg más esetekben a horizont nem mindenhol kivehető, fákkal, épületekkel vagy a tengeren hajókkal van eltakarva.

A tenger, tó vagy folyó felszínén a horizontvonal könnyen felismerhető. A távolban van, mintha a föld szélén lenne, ködös, kékes árnyalatú.

Az elképzelt horizont mindig megegyezik a művész szemmagasságával. Azonban ez a szint változik attól függően, hogy a festő ül vagy áll, hogy a hegy csúcsáról, a hídról vagy erkélyről fest-e, vagy valahol a völgyben helyezkedik el. Általában a horizontvonal a kép közepén halad át, vagy annál kissé feljebb, vagy lejjebb. Megkülönböztetünk alacsony és magas horizontvonalat. A magas horizontnál a fő látnivaló a földön lesz, míg az alacsonynál az égen. Tehát, tengeri csatajelenetet festésekor meg kell határozni, mi a lényeges az ábrázolásban: bemutatni a felhők szépségét, vagy a lövedékek villanásait és a tenger hullámzását hangsúlyozni.

1. változat. Rajzolj egy csatajelenetet *Kozák tengeri hadjárat* címmel!

Művészi jótanácsok

- Előbb gyakorold az adott történelmi korszak kozák csónakjait lerajzolni!
- Gondold át a kompozíció cselekményét, határozd meg a középpontját!
- Vázold a hajók körvonalát!

- Színkontrasztok és árnyékolás használatával vázold az alkotás központját!
- Add át a harci hangulatot: ábrázolj viharos hullámokat és fenyegető felhőket, amelyek összhangban vannak a hősi eseményekkel!

- i** **2. változat.** Csoportmunka. Készítsétek el a modern hadviselés csatáit ábrázoló bélyegsorozat vázlatát!

Művészeti kisokos

Harci műfaj (a francia *bataile* – harc, csata szóból) – azok a képzőművészeti alkotások, amelyek a harci események, csatajelenetek ábrázolására szolgálnak.

Gobelin (a francia *gobelin* (e.: goblen) szóból) – a díszítő- és iparművészet egyik fajtája, kézzel készített faltakaró szövött szőnyeg, többnyire figurális kompozícióval.

Gravírozás – az a gyakorlat, amikor a művész vagy iparos egy mintát, rajzolatot vág vagy vés kemény, általában sima felületre kézzel egy speciális vésőszerszámmal, vagy manapság gépi segítséggel, gravírtűvel.

Horizontvonal – az a képzeletbeli vonal, amely látszólag elválasztja a földet az égbolttól.

Összefoglalók, érvelek, rendszerezek

1. Milyen témákat és alakokat ábrázolnak a harci műfajhoz tartozó műalkotásokon?

2. Az új információk közt volt-e valami váratlan? Mi volt meglepő?

3. Jellemezd a tengeri csatákról készült festményeket! Magyarázd meg a kompozíciók sajátosságait, azonosítsd a horizontvonalakat!

Önálló kutatás, mediakeresés

Keress egy Ukrajnában készült történelmi témájú bélyegsorozatot!

Fantáziálok, kísérletezem, cselekszem

Egy vízzel teli pohár segítségével határozd meg a különböző magasságú horizontvonalakat!

Az udvari zene és tánc

? Milyen táncokat tudsz előadni? Milyen tánczene tetszik neked? Hogyan befolyásolja a hangulatodat?

Frederic Leighton:
Zeneóra

A zene és a tánc ősidóktól fogva fontos szerepet játszott az emberek mindennapi életében. A tánc a legrégebbi művészeti műfaj közé tartozik, mivel a testbeszéd – a legjobb kifejezője az emberi érzelmeknek. A tánc különböző formái minden nép kultúrájában léteztek. A zene és a tánc szórakozást nyújtott az embereknek, örömet okozott számukra.

Antonio Ermolao Paoletti:
Egy velencei erkélyen

? Mi történik a képeken? Szerinted a festményeken látható gyerekek és felnőttek élvezik a zenét és a táncot? Véleményedet oszd meg másokkal!

Zenei műveltség

Zene és tánc... Milyen szoros a kapcsolat közöttük? A tánc megjeleníti a zene érzelmkifejező tartalmát, a rugalmas táncmozdulatok pedig próbálják visszaadni a zene sajátosságait.

A tánc fő jellemzője a ritmus. A tánc nyelvének alapvető tulajdonsága a tempó (az előadás gyorsasága) és a dinamika (a mozgás intenzitása). Ezek a fő elemek egybeesnek a zenei nyelv elemeivel. A táncmozdulatok térbeli rajzolata és a mozdulatok kombinációja rámutatnak, hogy a táncművészet szoros kapcsolatban van a vizuális művészetekkel. A táncban fontos szerepet játszik a technika, az alapállások és a mozdulatok ismerete, amely harmóniát és tökéletességet ad a táncnak.

? *Idézd fel a zenei tempókról tanultakat, és mondd el, mit jelentenek a következő kifejezések: adagio, andante, andantino, allegretto, allegro, presto!*

Számtalan változata és formája létezik a táncnak, ezért nehéz egyetlen műfajba besorolni. Az előadók száma alapján különböztetünk meg szóló-, páros és csoportos táncot. Rendeltetésük szerint lehetnek ünnepi, színpadi (bizonyos koreográfia alapján), társasági táncok stb. Az alábbiakban néhány nagyobb csoportot mutatunk be: *néptánc*, amely a néphagyományok alapján alakult ki; *klasszikus tánc*, amely a balett alapját képezi; *báli tánc*, melyet az arisztokraták báljain táncoltak; *verseny-tánc*, amelyeket táncversenyeken mutatnak be a versenyzők stb.

? *A világ népeinek táncai közül melyiket ismered? Nevez meg néhány ukrán néptáncot! A képeken látható táncok közül melyik néptánc, s melyik klasszikus?*

Natalia Papirna: Ukrán tánc

Edgar Degas:

Ukrán táncosok

Balett-táncosok

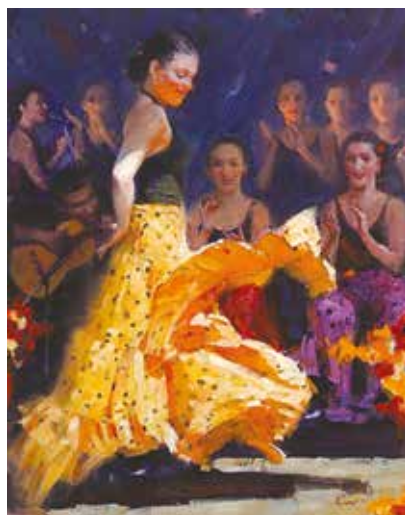
A báli táncok, amelyeket párok adnak elő, mint szórakozás alakultak ki. Számos közülük veszített a népszerűségéből, sőt ki is ment a divatból, ilyen például a menüett és a polonéz.

Néhány tánc viszont túllépett eredete határain, például a spanyol *flamenco*. Az ének, a tánc és a gitárkíséret, valamint a tüzes temperamentum kombinációjának köszönhetően meghódította a világot anélkül, hogy elveszítette volna etnikai jellegzetességeit. A flamenco ritmusának eredetiségét és összetettségét az *ütőhangszerek* hangsúlyozzák: taps, csettintés, sarokcsattogtatás, kasztanyetta. Fényes, díszítésekben gazdag fodros ruhák, a hagyományos kiegészítők (legyező és bojtos kendő) fokozzák a tüzes és szenvedélyes táncosok varázsát, úgy mint a táncosok büszke arckifejezései és lendületes forgásai.

Komi Chen: Bálí táncok (részlet)

Clement Kuaun: Flamenco

A bálí táncok egy része bekerült a nemzetközi versenytáncok közé, ahol megszerezték és két, öt táncból álló csoportra osztották őket: európaira és a latin-amerikaira. Az európai táncok között szerepel a *lassú keringő*, a *quickstep* (*gyors foxtrott*), a *tangó*, a *foxtrot* és a *bécsi keringő*. A latin-amerikai csoportba a *cha-cha-cha*, a *pasodoble*, a *jive*, a *rumba* és a *szamba* került.

Táncversenyeket különböző szinten rendeznek, a kezdőktől (junioroktól) a profiig.

Versenytáncok:
európai és latin

? Beszélj a bálí és a versenytánc zenei és koreográfiai jellemzőiről!

Az *argentín tangó* egyedülállóan elterjedt a világon, nem kevésbé, mint a táncok királya – a keringő. Páros tánc, gyakran zenekar kíséretében, ahol a főszerep a *bandoneóné*. Ennek a hangszernek a hangszíne egyedülálló szomorúságot kölcsönöz a zenének. A népi műfajból fokozatosan alakult ki a színpadi tangó, amelyet profi táncosok adnak elő, a látványra koncentrálnak. A színpadi, a báli tangó és az argentín tangó közötti különbség az improvizáció korlátozottsága (minden mozdulat a szabályok szerint), ugyanakkor a sokkal merészebb virtuóz koreográfiai elemek alkalmazása. Jellegzetes ritmusai nem téveszthetők össze más táncsal. Tangófesztiválokat és -versenyeket számos országban rendeznek, 2003 óta pedig Argentína fővárosában, Buenos Airesben rendezik meg évente a tangó világfesztiválját és -bajnokságát.

A *modern* tánc rendkívüli hatással volt a koreográfia különböző típusaira és formáira. Ez a szabad tánc a hagyományos balettformákkal ellentétben az Egyesült Államokból származik, és világszerte elterjedt. Isadora Duncan lett a táncművészet új irányának alapítója. Technikailag összetett, rögtönzött mozdulatokat adott elő mezítláb.

Minden korszakban születnek új táncok. A popzene megjelenése ösztönözte a popsztárok fellépéseit kísérő *könnyűzenei* táncok megjelenését.

Argentín tangó bandoneón kíséretével

Báli tangó

AZ ÉLET VARÁZSLATOS PILLANATAI

A tánciskolák és stúdiók falain kívül az utcákon, az iskolaudvarokon és klubokban fejlődött ki az új táncstílus, amit *utcai tánc*nek nevezünk. Ezek a *break-tánc*, *hip-hop* és *letka-jenka* tánc.

Astor Piazzolla: Libertango. Flamenco. Samba.

Az álmok iskolája

Zene és szöveg: *Anasztaszja Komlikova*

В серці кожної дитини є посіяні зернини,
Проростають вони світлом і добром!
Виховання і освіти розквітають пишні квіти,
Квіти-діти — це реальність, це не сон!

Так, це школа, школа мрії, там, де ствердяться надії,
Там, де вчителі навчають із любов'ю і теплом!
Там, де радість здобувають, бо про кожного тут дбають,
І таланти розквітають під учительським крилом!

Virtuális kirándulás

A **Flamenco Táncműzeumot** a spanyolországi Sevillában alapították. Itt lehetőség nyílik híres előadók showműsorának megtekintésére, be lehet iratkozni a flamenco mesterkurzusokra és még gitározni is meg lehet tanulni.

museodelbaileflamenco.com;

Tangómúzeum – Buenos Airesben (Argentína) található, legendás táncosok előadásainak helyszíne.

Flamenco bemutató a múzeumban

Tangóshow Buenos Airesben

Művészeti kisokos

Báli tánc (franciául *bal*, latinul *ballare* – táncolni) – páros tánc, amely a társadalom kiváltságos rétegének báljain alakult ki.

Bandoneón – szabad nyelvsípokkal működő billentyűs aerofon hangszer, harmonikaszerű légszekrényel.

Letka-jenka (finn: *ringató*) – tömegelőadásra szánt finn társastánc, amelyben a táncosok láncba rendeződnek.

Perkusszió (latinul *percussio* – ütés) – ütős hangszerek összefoglaló neve, amelyen dobolni lehet, hangokat hoz létre kézzel vagy ütővel végzett ütésekkel.

Tangó (spanyolul *tango*) – páros tánc, amely Argentínában keletkezett, de eredete több nemzethez (spanyol, afro-amerikai stb.) kötődik, világszerte elterjedt.

Flamenco – spanyol zenei, énekes és táncos stílus, amely Andalúziában alakult ki, a tánc és az ének előadása gitár- és kasztanyettakísérettel történik.

Összefoglalók, érvelek, rendszerezek

1. Nevezd meg a zene és a tánc közös és eltérő elemeit!

2. Mely táncok tartoznak a standard/európai, és melyek a latin-amerikai versenyszámokhoz a nemzetközi versenyeken? Sorold fel ezt a tíz táncstílust!

3. Tárgyaljátok meg osztálytársaitokkal a tánc szerepét az életetekben! Határozzatok meg öt kedvenc tánc típust, amelyek a legjobban tetszenek a kortársaitoknak!

Önálló kutatás, médiakeresés

Látogass el virtuálisan a tangó és flamenco múzeumokba! Figyeld meg a táncok különböző értelmezéseit, amelyeket az UNESCO az emberiség szellemi kulturális örökségeként ismer el!

Fantáziálok, kísérletezem, cselekszem

Tanuld meg az egyik tánc lépéseit, ami a legjobban tetszik neked, és táncolj az érzelmi állapotod javítása érdekében, különösen olyan pillanatokban, amikor meg kell szabadulnod a szorongástól, a stressztől és a fáradtságtól!

A mindennapok szépsége: életképek

? Milyen ismerős hétköznapi jeleneteket láttál a festményeken, képeken? Volt köztük olyan, amelyiken sporttal vagy művészettel foglalkoztak?

Az emberek mindennapi, magán- és társadalmi életét mutatják be a művészek az élet- vagy zsánerképeken. Míg a történelmi festészetben vagy szobrászatban általában azokat a kiemelkedő eseményeket mutatják be, amelyek fontosak a nemzet vagy az emberiség számára, az életképek a mindennapi eseményekre összpontosítanak. Az emberek mindig is érdeklődtek azon jelenetek ábrázolása iránt, amelyeket a saját környezetükben figyeltek meg: munka, szabadidős tevékenységek, családi ünnepek, tánc.

- 1 – egyiptomi képek; 2 – *Paul Gauguin*: Breton lányok tánca Pont-Avenben;
 3 – keleti kalligráfusok és miniatúrfestők műhelye (részlet);
 4 – Berry herceg legkedvesebb időtöltése: Július (Aratás. Birkanyírás)

? Milyen hétköznapi jeleneteket ábrázolnak az illusztrációk? Ezek közül melyek azok a jelenetek, amelyeken az emberek dolgoznak, és melyeken pihennek? Jellemezd az embereket és azt, hogy mit csinálnak!

Az életkép, mint önálló műfaj a festészetben a holland mestereknek köszönhetően alakult ki, akik nem félték a hétköznapi emberek életét olyannak ábrázolni, amilyen valójában volt. A festők az utcákon, a lakások belső tereiben, a hangulatos szobákban és a konyhában ábrázolták őket.

Arcképcsarnok

Jan Vermeer (1632–1675) – egyike a legismertebb holland festőknek, az Aranykor delfti festészeti iskolájának képviselője. Egész életét Delftben töltötte, és szerette a festményein ábrázolt szülővárosát. Vermeer értékesítette festményeit, tehát műkereskedő is volt. Főként mindennapi jeleneteket festett, amelyeket áthatott a fény, a nyugalom atmoszférája és a színharmónia. A kompozíciók részleteit rendkívül aprólékosan dolgozta ki. A modern kutatók úgy vélik, hogy a művész használta korának technikai vívmányait, például a camera obscurát (a fényképezőgép előfutárát), amely lehetővé tette a rendkívül valóságghű ábrázolást.

Zeneóra (részlet)

Műterem

? Mi történik a festményeken? Mit tudsz mondani az ábrázolt szereplőkről? Írd le a belső terek részleteit, és elemezd a kompozíciókat! Magyarázd meg a festmények tartalmát! Javasolj saját címekeket!

AZ ÉLET VARÁZSLATOS PILLANATAI

A művészek érzelmes életképeket festettek, a festményeken a családi élet csendes pillanatait ábrázolták, a hétköznapi és a művészi tevékenységet, például a zenei előadást és a táncot.

Henri Matisse: Zongoraóra

Carl Larsson: Konyha

? Kik vannak a képeken? Hol vannak ezek az emberek? Milyen művészeti eszközökkel van kifejezve a családi hangulat atmoszférája? Érzed a nyugalmat, amikor ezeket a festményeket nézed?

Az életképek kompozícióiban a művészek gyakran ábrázolják a sportjátékokat és versenyeket is. A sportolók alakjai a festményeken általában mozgásban vannak.

Viktor Rizsih:
Jégkorong

Bill Brownridge:
Egy lány Saskatoonból

Cselezés

? Milyen művészeti eszközöket használnak a művészek az emberi mozgás ábrázolására? Hasonlítsd össze az alkalmazott művészeti technikákat! Hogyan érhető el a dinamika?

A mindennapi élet témája, beleértve a sport és művészet motívumait, érdekelte a szobrászokat is. A műteremben készült alkotásokat gyakran megtalálhatjuk művészeti galériákban. A szobrokkal és domborművekkel általában parkokat, tereket és sportkomplexumokat díszítenek. A kis szobrocskákat széles körben használják az emberek otthonaik díszítésére.

John Stockton emlékműve
Salt Lake Cityben (USA)

Fiatal jégkorongozók szobra Torontóban
(Kanada)

Antonio Canova:
Táncosnő

Demetre Chiparus: Tánc

Kisméretű zenész
szobor

? Figyeld meg, hogy a szobrászatban hogyan jelenítik meg az emberek testtartását és mozgását! Keresd meg a statikus és dinamikus alkotásokat!

Vizuális műveltség

A mozgásban lévő emberek (táncosok, sportolók) ábrázolásához vagy megformálásához a szobrászatban meg kell figyelni az alak arányait, a póz kifejező erejét, a gesztusokat, és hangsúlyozni kell a dinamikát.

Készíts kompozíciót a mindennapi élet témájában *Téli sportok* címmel!

1. *változat.* Ifjú jégkorongozó edzésen.

2. *változat.* A műkorcsolya csillaga.

Művészeti kisokos

Életkép – az ember mindennapi, személyes és társadalmi életének ábrázolása a képzőművészetben.

Összefoglalók, érvelek, rendszerezek

1. Nevezd meg az életkép jellemzőit! Miben különbözik a történelmi műfajtól?

2. Hasonlítsd össze az életképeket a festészetben és a szobrászatban! Mondj példákat!

3. Mit tudtál meg a mozgó ember ábrázolásának sajátosságairól? Milyen tisztázatlan pontok merültek fel, amelyek további tanulmányozást igényelnek?

Vizsgáld meg, hogyan ábrázolja a mozgás dinamikáját az olasz művész, Gino Severini, aki a tánc különböző idejű epizódjait festette egy síkra!

Gino Severini:
A kék táncosnő

Önálló kutatás, médiakeresés

Hasonlítsd össze a mindennapi élet műfajának közös témájú festményeit! Készíts összehasonlító táblázatot!

	<i>J. Vermeer: Zeneóra</i>	<i>A. Matisse: Zongoraóra</i>
Téma Ábrázolás Kompozíció Színhasználat		

Fantáziálok, kísérletezem, cselekszem

A kép életre kelt játék: (csoportmunka). Minden csoport egy „élő képet” készít, ami ábrázolja valamelyik életképet (pantomim) a tankönyvben található művek közül. A másik csoportnak ki kell találnia, majd el kell mutogatnia a sajátját!

A műfaj, amely optimizmust áraszt. Éljen az operett!

? Gondolkoj el azon, hogy miért hiányoznak az operettek az operaházak repertoárjából! Magyarázd meg, miért hoznak létre külön színházat ennek a műfajnak!

Ha szeretnéd átélni egy fergeteges ünnep hangulatát, akkor meghívunk, hogy merülj el az operett vidám és színes világában. Ez a műfaj a zene, a tánc, a képzőművészet (díszletek, jelmezek, smink) és az énekesek virtuóz előadásának egyvelege, zenekari kísérettel, kórossal és balettel. Emellett humor, vidámság, magasztos hangulat, báj és elegancia jellemzi. Csak az operettben találhatod meg a könnyed gondatlanságot, a kedvet, hogy nevetni tudj a mindennapi élethelyzeteken.

Virtuális kirándulás

Látogass el a Kijevi Nemzeti Akadémiai Operettszínházba, aminek mottója: Egy lépésre az ünneptől! Ismerkedj meg történetével, épületével, a terem berendezésével és a repertoárral! operetta.com.ua

Zenei műveltség

Az operett szó nagyon hasonlít az opera szóhoz. Nem véletlen, hiszen azt jelenti, hogy kis opera. Az operettet még az opera kisebbik testvérének is nevezik. Az operettben megtalálható az opera minden eleme: nyitány, áriák, együttesek, kórusok. A különbség az, hogy az operett komikus történetre épül, ezért könnyed, szórakoztató jellegű, a zene dominál benne. Az előadás során a párbeszéddek váltakoznak a zenészművekkel, amelyek rövidebbek, mint amelyek az operában vannak. A musicalektől abban különbözik, hogy az operettben klasszikus a zenekar összetétele. Az operett színészeinek sokoldalúnak kell lenniük: szépen kell tudniuk énekelni, táncolni és kiválóan eljátszani a szerepüket.

Az operett atyjának Jacques Offenbach francia zeneszerzőt tekintik, aki az első operettet 1858-ban mutatta be. Érdekes, hogy ennek a műfajnak a története ugyanabból a történetből indult, mint az opera története, az Orpheus és Euridiké mítoszából, de a cselekményt komikussá tették, a címe *Orpheus a pokolban* lett.

Jelenet *A denevér* című operettből

Bár az operett Franciaországban született, a legmagasabb szintre az osztrák zeneszerző, Johann Strauss műveiben lépett (például *A denevér* és más operettek).

Kálmán Imre magyar zeneszerző zenéje páratlan az operett műfajában: ünnepélyes jellege, kifinomultsága, dallamvilága és hangszerelése miatt. Kálmán legismertebb operettjei közé tartozik *A csárdáskirálynő*, *A cirkuszhercegnő* és a *Marica grófnő*.

Az ukrán zenében a modern operett megalapítója Jaroszlav Barnics zeneszerző volt, aki négy művet írt ebben a műfajban, köztük a híres *A hucul Kszenya* címűt.

Kálmán Imre szobra Budapesten

Ukrán operettek plakátjai

Kálmán Imre: *Mister X áriája* *A cirkuszhercegnő* című operettből.
Jaroszlav Barnics: *Ének-tangó* *A hucul Kszenya* című operettből.

- ?** Mesélj nekünk a zenével kapcsolatos benyomásaidról! Hogyan hatott a hangulatodra? Hogyan tárják fel az áriák – zenei portrék – az operettek főszereplőinek alakjait a zenén keresztül?

A forgatókönyvek alapján a legtöbb operett a bálteremben játszódik. A bál mindig ünnep! Ragyogó, színes, fényes és elegáns. Amikor belépsz a bálterembe, mintha egy mesébe csöppennél.

1935-ben rendezték meg az első operabált Bécsben. Azóta a bécsi bál hagyománya évente megrendezendő társadalmi eseménnyé vált Európában.

A bálók nemcsak a felnőttek életéhez tartoznak, hanem a gyerekekéhez is. Például az iskolai bál, amelyet a ballagási ünnepségkor rendeznek.

Miben különbözik ez a szokásos táncoktól vagy a diszkótól?

A báloknak megvan a *ceremóniája* és viselkedési szabályai: ez magában foglalja a táncrendet – a táncok előre meghatározott sorrendjét.

James Tissot: Bál az operában

Mi teszi a bált különlegesen elegánssá? Természetesen a parádés öltözet! Az urak frakkot, szmokingot vagy fekete színű klasszikus öltönyt viselnek, fehér inggel és csokornyakkendővel. A hölgyek az adott korszak divatjának megfelelő ruhákat választanak. A lányok fe-

hér, világoskék, rózsaszín stb. színű ruhákat viselnek. A női báli öltözet fontos részét képezték a legyezők és a kesztyűk (amelyeket az etikett szerint a férfiaknak is viselniük kellett).

Kezdetben a bált a polonézzal nyitották meg, majd később a keringővel folytatódott. A jazzoperett királyának, Ábrahám Pálnak a művében, amely a bálról szól, elhangzik keringő, tangó, foxtrot, sztepp, rumba stb. is.

A különböző idők művészeit lenyűgözte a bál csodálatos jelensége, a táncmozgás különleges ereje.

Ábrahám Pál: Bál a Savoyban című operett (báli táncok választás szerint).

Jellemezd, és hasonlítsd össze a meghallgatott táncokat az operettből!

A zene az érzelmekről szól, amelyek a hangokban fejeződnek ki, a tánc pedig az állandó mozgásról, a festmény pedig a pillanatot megörökítő kép. Hogyan lehet összekapcsolni ilyen különböző művészeti formákat?

A festményeken a táncoló alakok mintha a levegőben lebegnének, más párok pedig elvesznek a terem tágasságában. A díszes belső tér látványa után a szemlélődő figyelmét a keringőzés közben az úriemberek elegáns mozdulatai és a hölgyek kecses-sége fogja meg. A kép művészi eszközökkel tükrözi a táncosok és a tánczene ritmusait.

Jean-François Bosio:
Bál az operában

Művészeti kisokos

Bál (a francia *bal* – táncolni szóból) – ünnepélyes társasági esemény, formai kötöttségeknek megfelelő táncos összejövetel.

Operett (az olasz *operetta* – kisopera szóból) – zenés színházi műfaj, amely az opera (elsősorban a vígopera), a dráma és a balett jellemzőit ötvözi.

Ceremónia – rítus, ünnepélyes eljárás, meghatározott fogadások, felvonulások stb. meghatározott rendje.

Összefoglalók, érvelek, rendszerezek

1. Hasonlítsd össze az operettet az operával, a balettel, a musicallel!

2. Mondj példákat híres operettekre, nevezd meg szerzőiket!

3. Mesélj a báli ceremóniákról! Milyen táncokkal nyitották meg a bált?

Önálló kutatás, médiakeresés

Az Ukrán Nemzeti Akadémiai Operett az előadásokon az audionarráció (audio description), a hanggal történő leírás módszerét használja. A hangos leírás vakok és gyengénlátók számára hozzáférhetővé teszi a színjátékokat, a díszletet, a szereplők cselekedeteit. Érdeklódd meg, mely előadásokat lehet megnézni ezzel a módszerrel!

Fantáziálok, kísérletezem, cselekszem

Adj ötletet egy érdekes tematikájú szilveszteri bálhoz!

Ünnep és bál a festészetben

? Melyik téli ünnepekhez és szórakozásokhoz kapcsolódó képek tetszenek neked? Milyen népi szokásokat ábrázolnak általában a karácsonyi és újévi képeslapokon? Voltál már újévi bálon? Mesélj a benyomásaidról!

A művészek egyik kedvenc témája az életképeken az ünnep. A téli időszakban ez főként a tradicionális karácsonyi és újévi ünnepekhez kapcsolódik. Ezeket hagyományos rituálék kísérik énekléssel, ajándékozással és a regölés nevű játékkal, amikor fiatalok kifordított gyapjúkabátban, vidám énekléssel, betlehemes játékokat és komikus jeleneteket adnak elő. A karácsonyi énekesek kötelező tartozéka volt a csillag, amelyet csengőkkel és szalagokkal díszítettek. A felnőttek és különösen a gyerekek izgatottan várták a szenteste tizenkét fogással terített asztalát, amely köré összegyűlt a család. Ezeket a hagyományokat, amelyeket az ukránok és más európai keresztény népek a réges-régi időkből megőriztek, a művészek megfigyelték, és ami a legfontosabb, átadták az ünneplés vidám, rejtélyes és titokzatos atmoszféráját, a békét, boldogságot és a nyugalmat.

Natalia és Roman Juszipcsuk:
a Hucul karácsony sorozatból
(üvegfestmény)

Tetjana Harkava:
Petrikivkai karácsony

Mikola Pimonenko:
Ünnepi jóslás

Carl Larsson: Szenteste

? Milyen események történnek a mindennapi életképeken? Hol, és mikor történik mindez? Képzeld oda magad a szereplők közé, próbálj érzelmileg elmerülni az ünnepi hangulatban! Jellemezd az embereket, az öltözetüket, tevékenységüket, az ünnepi asztal díszítését és a díszítőelemeket! Melyek tetszenek közülük?

Az európai országokban az újév ünneplésének világi hagyományai is érdekesek és változatosak. Már ismered a bálók zenei és táncos sokszínűségét, valamint azok hagyományos etikettjét. A különböző korok művészei nemcsak a bálokat ábrázolták, hanem az álarcosbálokat is.

Jacob Russo:
Álarcosbál a színházban

? Elemezd az álarcosbál kompozícióját! Fordíts figyelmet a tér mélységének ábrázolására, a perspektíva ábrázolására a belső térben! Hogyan hangsúlyozza a művész a szereplők pózainak és mozdulatainak kifejező erejét? Hogyan hangsúlyozzák a részletek (boltívek, oszlopok, lámpák) a festmény stílusát? Milyen szerepe van a fénynek, az árnyékoknak és a kontrasztnak a harmonikus, ünnepi hangulat megteremtésében?

Arcképcsarnok

A francia festő, **Pierre-Auguste Renoir** (1841–1919) munkásságában jelentős helyet kaptak az életképek, amelyek közül számos művét a tánc témájának szentelte. A szegény, nagycsaládból származó tinédzser Párizsban lehetőséget kapott arra, hogy a párizsi művészeti élet remekműveinek másolásával képezze magát a Louvre múzeumban, mivel nem volt lehetősége szakmai művészeti képzést szerezni. A festő művészi stílusára a képek érzelmi telítettsége jellemző, amelyeknek témája az átlagos francia emberek pillanatnyi életörömei lettek. Renoir három képet festett, amelyeken táncoló párokat ábrázolt, és részletesen kidolgozta őket a környezetüknek megfelelően: Tánc a városban, Tánc a faluban és a Bál a Moulin de la Galette-ben.

Az utóbbi Renoir egyik leghíresebb képe. Ez a zsánerjelenet a szabadban készült. A festő egy zsúfolt szabadtéri kávézót ábrázol, a többszereplős kompozíció elképzelése sikeresnek bizonyult. Ezen az életképen minden természetes, szinte életre kel: valaki könnyedén beszélget és nevet, a párok vidáman táncolnak. Az álomszerű fénytörések fényfoltokat alkotnak, amelyek játszanak az emberek arcán és ruháján. A bál a fiatalág és az öröm himnusza, amit a művész a festék nyelvén énekel meg.

Pierre-Auguste Renoir:
Bál a Moulin de la
Galette-ben

? *Elemezd a festmény kompozícióját! Keresd meg a kompozíció középpontját! Hogyan vannak ábrázolva az emberek az előtérben, és hogyan a háttérben?*

Az iráni származású amerikai művész, *Mahamoud Sabzi* a táncok megjelenítésénél felhagyott a realiztikus ábrázolással: az emberek arcai absztraktak és nem részletesek. A képeken a figyelem a figurák ritmusára, a táncosok testtartásának kifejező-erejére, valamint a színekre összpontosul.

? Képzeld el, milyen zene szólhat Sabzi festményén és a Renoir által ábrázolt párizsi utcai kávézóban! Mely hangszerdarabok utalnak a tánczene jellegére? Hasonlítsd össze ezt a két művet témájuk alapján! Vizsgáld meg, hogyan ábrázolják a tér mélységét!

Mahamoud Sabzi:
Szilveszter éjszaka

i **1. változat.** Rajzolj egy életképet ábrázoló kompozíciót! Ajánlott témák: *Ünnep, Újévi bál (gouache vagy színes ceruza, filctoll)*. Fejezd ki az öröm és boldogság hangulatát, amelyet az élet varázslatos pillanatai adnak nekünk!

i **2. változat.** Nézd meg *A hucul* Kszenya című ukrán filmet (rendező: O. Demjanenko)! Tégy javaslatot egy reklámvideoó ötletére Jaroszlav Barnyics azonos című operettjéhez (musicaljához)! Rajzolj vázlatot!

Vizuális műveltség

Ahhoz, hogy létrehozzunk egy többalakos tematikus képet, gondosan meg kell figyelni a környezet térbeli jelenségeit, és ismernie kell azok művészi ábrázolásának technikáit a síkon:

- a távolabbi tárgyak képzeletbeli kisebbitése: a *közelebb – alacsonyabb és nagyobb, a távolabb – magasabb és kisebb* elv szerint;
- a távolabbi tárgyak részleges elzárása a közelebbi tárgyakkal;
- a tér mélységének megjelenítése a kép előterének részletezésével. A részletezés azt jelenti, hogy a közelebbi tárgyak tiszták és kidolgozottak, míg a távoliakat általánosítva, részletek nélkül ábrázolják. A közelebbi tárgyak körvonalai élesebbek, míg a távolabbiak elmosódtak.

Művészeti kisokos

Plein air (francia *en plein air* – a szabadban) – a festők a szabadban dolgoznak, amely lehetővé teszi a festményen a színek változatosságának ábrázolását, melyeket a napfény és a környező légkör hatása okoz.

Összefoglalók, érvelek, rendszerezek

1. Mondd el, milyen eseményeket és témákat ábrázolnak a művészek azokon az életképeken, melyeknek a karácsonyi, újévi ünnepkör a témájuk!

2. Az emberek táncolásának ábrázolása különleges jellemzőkkel rendelkezik. Mondj példákat báli témájú festményekre!

3. Magyarázd el a mélység képzeletbeli megjelenítésének technikáit egy festményen!

Önálló kutatás, médiakeresés

Keresd meg az elektronikus karácsonyi és újévi üdvözlőkártyák között azokat, amelyek ukrán népi motívumokat tartalmaznak, beleértve a petrikivkai népi festészetet is!

Fantáziálok, kísérletezem, cselekszem

Végezz egy minikísérletet: készíts vázlatokat a szabadban, majd otthon rajzold le ugyanazokat a tárgyakat vagy jelenségeket! Figyeld meg a környezet fényváltozásainak hatásait!

Ellenőrzöm eredményeimet

1 Melyik énekműfaj terjedt el a folklórban?

DAL BALLADA HIMNUSZ ROMÁNC SZERENÁD

2 Nevezd meg a portrékon szereplő zeneszerzők műveit! Ki közülük az ukrán hivatásos zene megalapítója?

3 Mely zenei műfajok tartoznak a kórusmuzsikához?

OPERA FRESCO ORATÓRIUM ROMÁNC KANTÁTA

4 Milyen táncokat ábrázolnak az illusztrációk?

5 Melyik tánc felesleges a latin-amerikai programban?

CSA-CSA-CSA JIVE RUMBA SZAMBA ZUMBA PASODOBLE TANGÓ

6 Milyen zenei műfajt ötvöznék ezek az illusztrációk?

Ellenőrzöm eredményeimet

- 1 Határozd meg az illusztrációk alapján a következőket: páros és csoportképek, önarckép, profilkép, tondo!

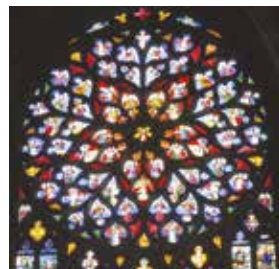
- 2 Nevezd meg a szobrászat típusait és műfajait!

- 3 A képzőművészet mely ágában használják ezt a műfajt? Magyarázd el a jellemzőit!

- 4 Ismerd fel az illusztrációkon a freskót, a mozaikot és az ólomüveg ablakot! Magyarázd meg, mi a különbség e művészeti technikák között!

- 5 Határozd meg, hogy mely művészeti ágak használják ezt a műfajt! Nevezd meg! Melyik illusztráció mutatja a levegő perspektívát?

- 6 Mi a közös ezekben a festményekben? Határozd meg a műfajukat! Melyik közülük a dinamikus?

Hangszeres műfajok: prelúd, toccata

? Mondj példákat olyan hangszeres darabokra, amelyeknek tudod a címét vagy a műfaját! Segít ez a zene jobb megértésében? Milyen madárhangokat hallottál a környezetben? Milyen madarakat említenek leggyakrabban az ukrán népdalokban?

Réges-régen az emberek egy bizonyos ponton érezték és felismerték, hogy vannak olyan dallamok, amelyek annyira kifejezőek, hogy érthetőek szavak nélkül is. Amikor hangszeren játszunk, az érzéseinket és gondolatainkat közvetítjük a zene nyelvén, amely különbözik a beszédétől. Számos hangszeres műnek van szerzői címe, esetenként irodalmi előszava, amely segít értelmezni a zene tartalmát, vagy utal rá. Az ilyen zenét *programzenének* nevezik. A programzene lehet általános, csak a cím utal rá, de lehet terjedelmes, részletes, és konkrét asszociációkat vált ki a hallgatókban.

Két típusú programzene van: *képi* és *történeti*. Az első típus tájképeket, portrékat „ábrázol” az emberi képzeletben. A történeteken alapuló programzene gyakran kötődik irodalmi művekhez és bizonyos események sorrendje jellem-

Rafał Olbiński: A hegedű hangjai

zi. A programzenében számos darab kapcsolódik a természet élővilágához, a növény- és állatvilághoz. A varázslatos madárhangok sem kerülhették el a zeneszerzők figyelmét. Olivier Messiaen a madarakat „az égbolt szolgáinak” nevezte, egyedülálló hangjuk miatt.

Az ember mindig is álmódott arról, hogy repüljön, mint a madár, ezért a madarakat énekelték meg ukrán dalokban, legendákban és mesékben, festményeken, hímzéseken és díszítéseken.

Oleszja Vakulenko:
Éneklő Ukrajna

Andrij Pikus:
Kakukkok a kányafán (részlet)

? Az állatvilág mely képviselőit ábrázolja Oleszja Vakulenko az *Éneklő Ukrajna* című képen? Találj ki egy saját címet a képnek! Milyen zenét hallottál képzeletben? Mely madarak Ukrajna szimbólumai? Emlékezzetek vissza, milyen madarokról szóló darabokat hallgattatok az előző években! Melyik zeneszerző készített madárdal-katalógusokat, azaz ki volt zenei madárszakértő?

Néhány madár dallamos énekéről és egyedi hangszínéről vált ismertté. A zenei hangokban át lehet adni a mozgás jellegzetességeit is: a hattyú lágy, a veréb ugrásszerű mozdulatait. A pacsirta énekét, a fülemüle virtuóz trilláit, a harkály kopácsolásának ritmusát, a kakukk intonációját csodálva az emberek varázslatos tulajdonságokkal ruházták fel őket.

A francia csembalista zeneszerzők, L. Daquin és J.-F. Rameau miniatűr darabjaikban madarak képeit idézték fel. Az olasz O. Respighi a múlt zeneszerzőinek motívumaira építve szimfonikus kompozíciókat alkotott. A madárhangok utánzására fúvós hangszereket használt, valamint a *prelűd* és *toccata* műfaját is alkalmazta.

Louis-Claude Daquin: Kakukk (csembaló). Jean-Philippe Rameau: A madarak hívása (zongora). Ottorino Respighi: Bevezetés. Toccata (A kakukk).

? Hasonlítsd össze a madarak zenei ábrázolását (hangfekvés, dinamika, tempó)! Jellemezd a csembaló hangszínét! Milyen fúvós hangszereket használnak a zenekari kompozíciókban?

A hangszeres darabok címei mintegy irányítják a hallgató képzeletét, segítenek „megfesteni” az ember képzeletében azt, amit a szerző sugall. Végül is a program, mint egy útjelző tábla, amely megkönnyíti az utazó útját a zeneművészet világában. Ugyanakkor nem szabad pusztán a szóbeli magyarázatokra hagyatkozni! A lényeg az, hogy átérezzük a zene jellegét és hangulatát!

Zenei műveltség

Prelúd (vagy *prélude*) és **toccata** (tokkáta) – kamarazenei műfajok, amelyeket többnyire zongorán és orgonán adnak elő, és általában nagy művek bevezető, improvizatív részeiként használták őket. Például: a legismertebb J. S. Bach: *D-moll toccata és fuga orgonára komponált műve*, amelyet máig különböző összetételű zenekarokra dolgoztak át. Nem kevésbé vált népszerűvé Paul Mauriat toccatája a könnyűzenei szimfonikus zenekarok számára.

A prelúd önálló műfajjá vált Frederic Chopin műveiben. A megkomponált prelűdöket 24 darabból álló ciklusba egyesítette. Claude Debussy prelúd-ciklusában viszont minden darabnak meghatározott címe volt. Vaszil Barvinszkij főként lírai jellegű prelűdöket írt.

A kortárs ukrán művész, Ivan Marcsuk téma nélküli kompozícióit úgy nevezte, hogy Színes prelűdök, azaz egy zenei műfaj nevét használta.

? Melyik prelúd tetszett jobban, a programzene vagy a téma nélküli? Magyarázd meg, miért tartozik ez a hangszeres műfaj a kamarazenehez!

Azt tartják, hogy a madárdal szépségét kiválóan visszaadja a csembaló hangja, amely egy billentyűs hangszer, a zongora előfutára. Ez az ősi hangszer régen gazdag családok nappalijában csendült fel. A zeneszerző szórakoztató szerzeményeivel próbálta felhívni a figyelmet. Így jöttek létre a *hangutánzó elemekkel*

díszített darabok. A csembaló tiszta, fémes hangja a madárcsi-csergést utánozta. A csembaló két billentyűzettel rendelkezett, ellentétben a kisebb *spinéttel*.

Cornelis Troost: Egy család a csembalónál

Spinét

Csembaló

Az ukrán zenében is léteznek madárfajoknak szentelt művek, például a gyermekeknek szóló miniatűrök. A darabok címei megnevezik a madarat, így felkészítik a képzelőerőt a természeti jelenségekre, felfedik annak titkait. Az élénk képi világot hangutánzó elemek egészítik ki.

Vaszil Barvinszkij: A szarka, A veréb. 2. számú prelúd zongorára.
Szerhij Bortkevics: A rút kiskacsa, A fülemüle. (Zenés képek Hans Andersen meséiből című ciklusból.)

Hogyan utánozzák a zongora hangjai a madarak énekét és mozgását?
Milyen típusú műsorszámok azok a darabok, amelyeket hallgattál?

Találd ki a madarat! – utánzó játék. Utánozd a kakukk, a fülemüle énekét, improvizáld a hangoddal vagy hangszerrel a harkály kopácsolásának ritmusát!

Arcképcsarnok

Vaszil Barvinszkij (1888–1963) – ukrán zeneszerző, zongorista, pedagógus. Ternopilban született, később családjával Lvivbe költözött. Zenei tanulmányait a Prágai Konzervatóriumban végezte. Emellett filozófiát tanult a Karlovi Egyetemen. Lvivbe való visszatérését követően V. Barvinszkij lett a Mikola Liszenko Nemzeti Zeneakadémia igazgatója.

A művész sorsa tragikusan alakult: rágalmazás miatt letartóztatták és 10 év szigorított börtönbüntetésre ítélték a mordvin-földi munkatáborokba. Műveinek kéziratait barbár módon megsemmisítették. Visszatérve a száműzetésből, a zeneszerző minden erejét arra összpontosította, hogy műveit emlékezetből felidézze.

V. Barvinszkij zenei öröksége különböző műfajú darabok zongorára, csellóra, kamaraegyüttesre, kórusra, zenekarra. A romantikus zeneszerző stílusának jellegzetes vonása a hangszeres miniatűrök iránti elhivatottság.

Ilyen tél csak Ukrajnában van

Zene és szöveg: U. Szokolisin

1. Замела зима гори і долини, Не впізнати тепер ліси і полонини, Снігом вкрило все — і міста, і села, А в душі живе музика весела. <i>Refrén:</i> Така зима лише на Україні, Співочій, рідній, милій і єдиній, І де б ви не були, в якій країні, Вертайтеся до рідної святині. Така зима лише на Україні, Тут казка лісова чарує нині, І чути спів десь там на полонині, Така зима лише на Україні.	2. Горами летить пісень моїх відлуння, Хай воно дзвенить на добро, на радість людям, Щоб співали всі раділи, танцювали, Щоб ніколи ми горя не зазнали. <i>Refrén.</i>

Művészeti kisokos

Csembaló (olasz *clavicembalo*, francia: *clavecin*, német: *cembalo*) – ősi billentyűs, húros, pengetős hangszer, amelynek fémhúrjait egy pengető segítségével pengetik. Ennek kisebb méretű változata a spinét.

Miniatűr (franciául: *miniature*, latinból *minium* – vörös festék, cinóber)

rövid, általában hangszeres darab

kisebb műalkotás a képzőművészet területén

kisebb terjedelmű irodalmi mű

Prelúd (latin – *előjáték*) – zenei műfaj, egy kis szabad, improvizációs bevezető rész, amely egy nagyobb lélegzetű zenei művet vezet fel.

Programzene – hangszeres műfaj, amelynek témájára a címéből vagy az irodalmi előszóból következtethetünk.

Toccata – billentyűs hangszerre írt virtuóz zenedarab, amely gyors tempójú és élénk ritmusú.

Összefoglalók, érvelek, rendszerezek

1. Nevezd meg a miniatűr, a prelúd és a toccata műfaji jellemzőit!

2. Melyik hangszercsoportba tartozik a csembaló? Milyen egyéb hangszereket ismersz ebből a csoportból?

3. Véleményed szerint miért alakult ki a programzene! Magyarázd meg!

Önálló kutatás, médiakeresés

Keress információt, milyen hatást gyakorol a zene a madarak muzikalitására! Hasonlítsd össze a különböző forrásokat és értékeld hitelességüket! Hallgasd meg a madarak hangjait, és válaszd ki közülük az énekesmadarakat!

Fantáziások, kísérletezem, cselekszem

Kísérletezz: utánozd a madarak hangját hangutánzó technikák segítségével, hangoddal, szintetizátorral vagy zongorával! Az érzelmi feszültségcsökkentés elősegítése érdekében add hozzá a lejátszási listádhoz Paul Mauriat *Taka-Takata* című művét (például a *Kolibri tánca* című vizualizációt tartalmazó változatot)!

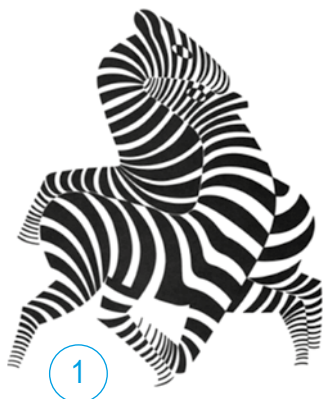
Animalista műfaj

? Gondolkodj el, melyik művészeti műfaj lehet a legrégebbi! Emlékezz vissza, kiket ábrázoltak az ősemberek a barlangfalakon! Milyen madarakat ábrázolnak az ukrán dekoratív művészetben, a petrikivkai festészetben?

Animalista műfaj a képzőművészetben: az állatvilágot ábrázoló festmények. Az animalizmus az állatok ábrázolása a művészeti tárgyakon, amellyel az ősember megteremtette az animalista műfajt, amely az egyik legrégebbi a képzőművészetben. A művészek érdeklődése ez iránt a műfaj iránt az ősidőktől napjainkig fennmaradt. Ma az állatok ábrázolásait mindenhol megtalálhatjuk: a festészetben, a grafikában, a szobrászatban, a dekoratív művészetben, valamint a formatervezésben és a reklámban. Azokat a művészeket, akik erre a műfajra specializálódtak, *animalistáknak* nevezik.

Irina Kuzmenko:
Szarvasok

1

2

- 1 – Victor Vasarely: Zebrák
2 – Franz Marc: Kék ló
3 – Valentina Matvijenko:
Kis cica
4 – Oleh Dorosenko:
Kölyökkutya cipőben

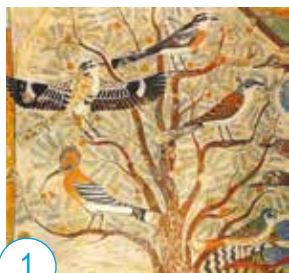
3

4

? Válaszd ki az animalista illusztrációk közül, hogy melyik tartozik a grafikához, a festészethez, a szobrászathoz vagy a dekoratív művészethez!

A művészek közelről figyelik a madarakat, hogy megörökítsék lenyűgöző szépségüket, egy fecske gyors repülését vagy a daru kecses táncát. Magas szintű szakértelemre tettek szert az animalista műfajban az ősi keleti civilizációk művészei, ahol hagyománya volt a növény- és állatvilág megörökítésének, köztük a madarak ábrázolásának. A japán papírdaru, amely origami technikával készült, a boldogság és a szerencse szimbólumává vált.

1 – énekesmadarak (ókori Egyiptom); 2 – kínai virág-madár kép;
3 – kínai hímzés (jianzhi); 4 – origami

Az ukrán művészetben régóta ábrázoltak madarakat a sors szimbólumaként. Például a gólyát a gyermekvédelem és a családi értékek védőjének tartották. Megjelentek énekeikben, például *A darumadár...* vagy *Ó, de szürke az a kakukk...* című népdalokban, stilizált szimbolikus képeken, hímzéseken, hímes tojások díszítéseiben, valamint a mintás csipkén.

Madarak az ukrán díszítő- és iparművészeti termékeken: hímzés, papírvágás és kerámia

? Hasonlítsd össze az ukrán díszítő- és iparművészetet más nemzetek művészetével!

Az UNESCO Világörökség részét képező ukrán petrikivkai festészetnek hagyományos motívumai a madarak.

Arcképcsarnok

Hanna Szamarszka – Ukrajna Érdemes Népművésze, a Katerina Bilokur-díj kitüntetettje, a családi művészdinasztia megteremtője. 1942-ben született a Kijiv megyei Bohdanivka faluban, ugyanabban a faluban, amely Katerina Bilokur révén vált híressé, aki gyermekkorra óta tanította Halina asszonyt. Később megismerkedett Marfa Timcsenkóval, a neves petrikivkai művészet mesterével, és Petrikivka városába került, ahol ma is él. Szamarszka művészetében a dekoratív festészet és a petrikivkai stílus egyedi szintézise jelenik meg. A művész egyik művében a realiztikus és a stilizált virágot ötvözi. Munkásságának különlegessége a kecses madarak ábrázolása bonyolult, de tökéletes kompozíciókban és az eredeti színválasztás.

Hanna Mikolajivna kivételes művészi képessége inspirálta lányát, Tamarat és unokáját, Oleszját, akik megtalálták saját egyedi alkotói stílusukat. Tamara Vakulenko folytatta a családi hagyományokat, és férjével, Olekszandr Vakulenkóval együtt nagyszabású belső tereket dekorálnak, festményeket készítenek papírra, szövetre, fára és fémre.

Oleszja Vakulenko népi mintákkal díszíti a mai, modern ruházatot is. Az élet fája című ruhakollekciója díjat nyert egy nemzetközi kiállításon. Emellett ő a szerzője a népművészet motívumai alapján készült stresszoldó kifestők sorozatnak is.

A családi dinasztia művei erőteljesen sugározzák a pozitív energiát. Merülj el a varázslatos madarak és virágok e csodálatos szépségében!

1

2

3

A petrikivkai családi dinasztia művei: 1 – Hanna Szamarszka; 2 – Tamara Vakulenko; 3 – Oleszja Vakuleno

? *Mesélj a petrikivkai mesterek termékeiről: kompozícióiról, növény- és állatmotívumairól, színvilágukról, az alkotók stílusának jegyeiről!*

Vizuális műveltség

A dekoratív művészetben, különösen az ukrán művészetben, a madarakat és virágokat nem reális módon, hanem stilizáltan ábrázolják. A stilizáció egyszerűsített, tiszta és kontrasztos képet jelent lakonikus ábrázolásban. A művészek kerülnek a realisztikus ábrázolást, az apró részletek kidolgozását. Ahhoz, hogy egy madár megjelenését stilizálják, ki kell hangsúlyozni annak legjellemzőbb vonásait. A stilizáció során nem jelenik meg a tárgyak térbeli jellege, a képzelet maga egészíti ki azt. Nemcsak a forma, hanem a szín is stilizált, amelyet lakonikus és kontrasztos módon használnak, hogy kiemeljék annak kifejező erejét. Itt hatalmas tere van a fantáziának. Azonban ne feledjük, hogy a stilizált madárnak felismerhetőnek kell maradnia.

Virtuális kirándulás

Látogass el az Ukrán Népi Dekoratív Művészet Nemzeti Múzeumába, amely egyike a legnagyobb petrikivkai festészeti gyűjteményeknek (Marfa Timcsenko, Tetjana Pati, Fegyir Panko, Hanna Szamarszka és mások).

www.mundm.kiev.ua/VISIT/INFO.HTML Розділ «Декоративний розпис».

A madarak és virágok témája eredeti ábrázolásra talált Susan Bourdet amerikai akvarell-festőművész munkásságában, aki egyesítette a művészet és a biológia iránti szeretetét. A kompozíciókban a madarak állattani jellemzőit valóságosan ábrázolja. A művész kedvenc témái az énekesmadarak: ezeknek a vándorló zenészeknek a művésznő egy oázist teremtett a kertjében egy vízeséssel. Susan egy művészcsoporttal együttműködve harcol a vadon élő állatok és növények védelméért és az állatokkal való kíméletes bánásmódért.

MŰVÉSZI ÁLLATÁBRÁZOLÁS

- 1. változat.** Hozz létre az ukrán népi festészet motívumaiban megjelenő dekoratív madárábrázolást öltözék díszítésére – ruhákhoz, pótlókhöz stb. (*gouache* festékkel).

- 2. változat.** Készíts applikációt vidáman csiripelő verebekkel!

- 3. változat.** Csoportmunka. Alkossatok két csoportot, és rajzoljatok illusztrációkat Szerhij Bortkevics zenés képeihez a H. C. Andersen *A rút kiskacsa* és *A fülemüle* című meséi alapján (színes ceruzával)!

Művészeti kisokos

Animalista műfaj (latin eredetű – *állat*) – állatok ábrázolása a képző- és díszítőművészetben.

Összefoglalók, érvelek, rendszerezek

1. Egészítsd ki a mondatot: A mai napon megtanultam..., érdekes volt..., nehéz volt..., rájöttem, hogy..., most már tudom....

2. Hogy hívják azokat a művészeket, akik munkásságukat az állatok, madarak, rovarok ábrázolásának szentelték? Milyen művészeti ágakban láthatod ezeket a képeket?

3. Mit értesz a *stilizáció* szó alatt? Mondj egy példát, hogyan ábrázolják a madarakat a dekoratív művészetben!

Önálló kutatás, médiakeresés

Keress információt a madármotívumokról modern kivitelezésben!

Pávafotel

Divattervezés

Madaras ékszerek

Porcelánváza

Fantáziálok, kísérletezem, cselekszem

Készíts vizuális jegyzetet az *Ukrán dekoratív csodavilág* című leckéhez! Írd a kulcsfogalmakat a virágszirmokba! Témakörök: műfaj, animalisztika, petrikivka, vágott papír, stilizáció, növényvilág, állatvilág stb. Ha szeretnéd, egészítsd ki az információkat saját megfigyeléseiddel és más témákról szerzett ismeretekkel!

Az állatok farsangja. Szvit

? Emlékezz vissza a karnevál szó jelentésére! Milyen karneválokat ismeresz? Camille Saint-Saëns *Az állatok farsangja* című művének milyen darabjaira emlékszel?

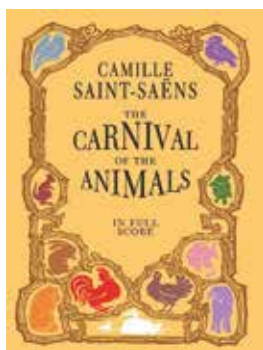
A zeneszerzők gyakran egyesítenek kisebb darabokat szvitekké. A legtöbb esetben ezeket egy közös program vagy téma köti össze.

Zenei műveltség

A szvit részei a kontrasztra épülnek. Például, az egyik rész tánczene, míg a másik dal; egyik rész szomorú, moll-hangnemben van írva, míg a másik vidám, örömteli dúr-ban. Közepes tempójú és lassú darabok váltakoznak a gyorsakkal. Ebben különbözik a szvit más hangszeres zenei műfajtól.

Az ősi szvitek négy fő táncból álltak, amelyeket a közös hangnem kötött össze (alemande, curanta, sarabanda, gigue). Idővel kiegészült a menüett-tel, gavotteval és az áriával.

A szviteket különböző hangszeresre és zenekarokra írták. Például egyesülhetnek a szvitben az opera vagy egy adott zeneszerző különböző műfajú műveiből származó részletek.

A legismertebb állatoknak szentelt zenei művek közé tartozik Camille Saint-Saëns *Az állatok farsangja* című szvitje, melyet kis összetételű kamarazenekarra komponált. A mű 14 miniatűrből áll, amelyek többsége az állatvilágot ábrázolja komoly, könnyed vagy humoros formában. A zene kifejezőerejének és a részek címének köszönhetően könnyen azonosíthatóak az állatok, madarak, halak.

A zenei karnevál szereplői, a hattyú kivételével, tréfás vagy akár szatirikus jelleggel vannak ábrázolva.

? *Hallgasd meg a szvit részleteit, milyen hangszereket ismersz fel!*

Camille Saint-Saëns: Az állatok farsangja: *Nyitány és az oroszlán királyi indulója, Teknősök, Elefánt, Kenguru, Akvárium.*

? *Az állatok alakjait milyen zenei kifejezőeszközök segítségével hozták létre? Hogyan segítenek a programcímek? Magyarázd el! Milyen szerepet játszanak a hangszínek és a hangszerkombinációk? Milyen más zenei elemek erősítik a zene képi jellegét? Használ-e a zeneszerző hangutánzó eszközöket? Mondj példákat!*

Az állatok farsangja című szvit tartalma (különálló tételek)

Nyitány és az oroszlán királyi indulója (zongora). A karnevált az állatok félelmetes és fenséges királya nyitja meg. A zeneszerző nem véletlenül választ ünnepélyes indulót, amelyben fanfárok szólnak.

Teknősök (vonósok és két zongora) – a lassú kánkán komikus hatást kelt.

Az elefánt (nagybőgő és két zongora) – a keringő dallamát mély hangok szólaltatják meg, komikusan ábrázolva egy táncoló elefántot.

Kenguruk (két zongora) – a kenguruk ugrásait utánozó éles hangzás.

Akvárium (fuvola, üvegharmonika vagy csengettyű és cseleszta, vonósok, zongora) – a melódiát fuvola adja elő, amelyet az üvegharmonika és a zongora kísér, ezzel az akvárium vizét imitálja.

Finálé – az egész zenekar adja elő. A vidám és könnyed fő téma váltakozik az előző részek motívumaival.

C. Saint-Saëns Az állatok farsangja című műve szereplőinek rajzolt képei (Punkrobot Studio)

MŰVÉSZI ÁLLATÁBRÁZOLÁS

Az állatok farsangja szvit filmváltozatát modern, eredeti feldolgozásban a Camerata és a Művészeti Iskola zenekara készítette el multimédiás show keretében.

Jelenetek *Az állatok farsangja* című zenés filmből

Arcképcsarnok

Charles Camille Saint-Saëns (1835–1921) – francia zeneszerző, orgonista, zongorista és karmester. Különböző műfajokban komponált: szimfóniákat, operákat, baletteket, kantátákat, oratóriumokat és hangszeres műveket. A művész a párizsi konzervatóriumban szerzett diplomát, egyházi orgonistaként dolgozott, zongoristaként és karmesterként számos országban koncertezett.

A zeneszerző rendkívül tehetséges és egyben nagy tréfamester volt. Az állatok farsangja című szvitet (1886) soha nem vette komolyan, humoros „nagy állatfantáziának” tekintette. A hírnevére való tekintettel Camille Saint-Saëns határozottan megtiltotta a szvit nyilvános előadását élete során, és csak 1922-ben jelent meg nyomtatásban.

A mi időnkben a Charles Camille Saint-Saëns híres *Az állatok farsangja* című előadása különböző vizuális elemekkel gazdagodott. Például a Punkrobot Studio rögzített egy zenei előadást animációs kísérettel párhuzamosan a képernyőn.

Mozgóképek Az állatok ábrázolása (pantomimjáték az állatmozgások utánzásával).

? *Játsszátok el az oroszlán királyi indulóját Az állatok farsangja szvitből zongorán vagy ütős- és zajkeltő hangszereken, ideértve az otthon készült hangszereket is!*

Művészeti kisokos

Szvit (franciául: *suite*, szó szerint, *sorozat, követés*) – zenei műfaj, több egymástól eltérő részből álló, ciklikusan ismétlődő mű, amelyeket egy közös művészi gondolat vagy program köt össze.

Összefoglalók, érvelek, rendszerezek

1. Nevezd meg a szvit műfajának jellemzőit!
2. Magyarázd meg és bizonyítsd be, hogy *Az állatok farsangja* című C. Saint-Saëns-alkotás a szvit műfajába tartozó programmű!
3. Gondolkodj el azon, hogy miért nevezik C. Saint-Saëns szvitjét farsangnak! Miért tekintette a szerző művét zoológiai fantáziának? Melyik darab lepett meg zenei humorával?

Önálló kutatás, médiakeresés

Elemezd, és hasonlítsd össze C. Saint-Saëns *Az állatok farsangja* című művének különböző képi megjelenítéseit! Foglald össze a kutatást úgy, hogy következtetést vonsz le, milyen kapcsolat van a zenei ábrázolásokban, különösen a programzenében!

Fantáziálok, kísérletezem, cselekszem

Készítsetek színházi karnevált (*pantomim*) az osztálytársakkal C. Saint-Saëns zenéjére!

Animalista egzotikum

? Emlékezz vissza, a gyermekportrékon milyen háziállatok szerepelnek gyakran! Te milyen állatokat tudsz már lerajzolni, és melyeket szeretnéd megtanulni?

Az állatok ábrázolása sokféle lehet méretben, formában és színben, amely lenyűgözi, és elvarázsolja az állatokra specializálódott művészeket. A festők nemcsak élethűen jelenítik meg az állatok jellemzőit (ehhez tanulmányozzák az anatómiát), hanem igyekeznek átadni a jellemüket, szokásaikat és viselkedésüket a természetes környezetben. A környező állatvilágot megfigyelve a művész észreveszi a hűségességét, az oroszlán büszkeségét, a tigris magabiztosságát, a róka ravaszságát és a majom bohókás jellemvonását. Ehhez a színek és árnyalatok gazdagságát használják fel.

Carl Brenders: Elefánt

Marija Prijmacsenko: Elefánt

Az animalista művészek, mint Don Daily és Carl Brenders, különleges tehetséggel rendelkeznek a élethű ábrázolásban: a jó megfigyelőképességgel. Ez lehetővé teszi számukra, hogy megörökítsék az állatok életének pillanatait a legapróbb részletekig, mintegy a természet rejtélyeit tárnák fel.

1

2

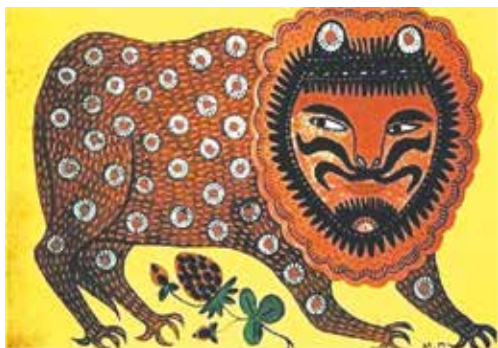
3

1 – Don Daily: A róka és a szőlő; 2 – Tigrisek (indiai miniatűr);
3 – Utagawa Kuniyoshi: Tigris

? Az állatok képeit nézve láthatjuk a formák és arányok kifejező erejét. Fontos megfigyelni a színes részleteket is: a tigrisek csíkos bundáját és a róka vörös színét.

Hogyan érnek el kontrasztot a művészek a rókaprém bolyhosságának és a sima, fényes szőlőszemeknek, a durva elefántbőr textúrájának és a finom madártollaknak egymás mellé állításával?

Marija Prijmacsenko ukrán művésznő, a naiv művészet egyik képviselője, állatos sorozata olyan egyedi jelenség, amelynek nincs párja se Ukrajnában, se a világon. A fantasztikus állatok, mind a háziállatok (tehén, ló), mind az egzotikus állatok (oroszlán, elefánt, majmok) a művésznő lenyűgöző képzeletének alkotásai, amit Pablo Picasso zseniálisnak nevezett. Bizarr állatai közül néhány egyáltalán nem létezik a természetben, de még a jól ismertek is mesebeli vonásokat és tulajdonságokat kaptak.

Sétáló fenevad

Marija Prijmacsenko:

Csillagló

- ? Nézd meg közelebbről Marija Prijmacsenko eredeti állatait! Milyen színek uralkodnak a festményeken? Mi a szokatlan a kivitelezésben? Melyik állatos kompozícióban használ a művésznő szinkontrasztot, melyikben nüansztot?

Vizuális műveltség

A *kontraszt* fogalma a tárgyak különbségeinek ábrázolását jelenti méretben, formában, hangulatban, színben és textúrában. Míg a *nüansz* éppen ellenkezőleg, egy kis különbséget, alig észrevehető átmenetet, színárnyalatot jelent a másikhoz képest, egy szín határain belül. Például a színes kompozíciókban, ugyanabból a csoportból használunk színeket (meleg vagy hideg), vagy egy szín bizonyos árnyalatait. A tónus a *kontraszt* és a *nüansz* a művészi kifejezőerő elérésének alapvető eszközei minden művészeti ágban. A festészetben a színkontraszt nagyon fontos szerepet játszik.

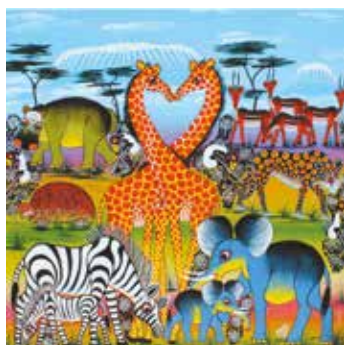
Nüansz

Kontraszt

A naiv művészet magába foglalja a *tingatinga* stílust is, így nevezik azokat a festményeket, amelyek általunk is ismert négy-szögletes afrikai stílus védjegyévé váltak. A név a művész Eduardo Sai di Tingatinga vezetéknevéből származik, aki tanulatlan parasztember volt. A szegénysége miatt 60×60 cm-es kartondobozokra festett. Kompozíciói témái: szülőföldje, Afrika állatvilága. Nem meglepő, hogy a fő műfaja az animalista műfaj lett.

Afrikai tingatinga stílus

- ?** Az illusztrációkon milyen állatok és madarak vannak ábrázolva? Valóságosak vagy stilizáltak? A színviszonyokban inkább a kontraszt vagy a nüansz dominál?

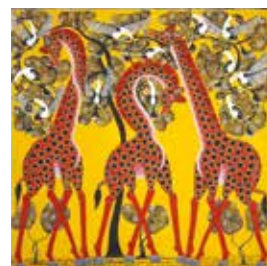
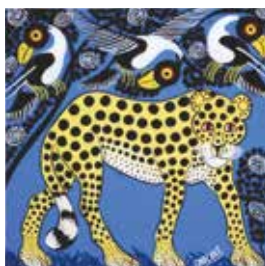
Az animalista műfaj nem maradt ki a fotóművészetből sem. A profi és az amatőr fotósok egyaránt igyekeznek rögzíteni az állatok természetes szépségét a jövő generációi számára. Bolygónk állatvilága rendkívül változatos, de egyre több állat kerül a kihalás szélére. Mindannyian szerepelnek az nemzetközi Vörös Könyvben.

A festők és a fotósok művészetükkel felhívják a figyelmet a modern környezeti problémákra. A művészek az ökológusokhoz hasonlóan, azon igyekeznek, hogy megelőzzék az állatfajokat fenyegető veszélyeket. A védelem alatt álló állatok: az afrikai elefánt, a keleti leopárd, az amuri tigris, a bengáli tigris, a kubai krokodil, valamint a zebra, a puma, a teknős, a panda, a koala és sok más állat. Az összes vadon élő faj az ember tevékenysége miatt került ilyen helyzetbe: szafari túrák, orvvadászat, erdőirtás, tűzvészek és más katasztrófák miatt.

- ?** Nézd csak, milyen szépséget rögzítettek az állatfotósok! Mely állatok fotóillusztrációi váltanak ki belőled meglepetést, csodálatot vagy más érzéseket és reakciókat? Nevezd meg az állatokat, csatlakozz te is az öko-művészeti őrséghez!

- i** **1. változat.** Rajzolj egzotikus állatokat afrikai tingatinga stílusban! Stilizáld az állatokat formák és színek szerint!

MŰVÉSZI ÁLLATÁBRÁZOLÁS

2. változat. Rajzolj realiztikus stílusban egy vörös rókát, amit megzavarnak a vadászok lövései (*akvarell, fekete golyóstoll!*)

Művészi jótanácsok

- Ahhoz, hogy egy állatot hitelesen és realiztikusan meg tudjunk rajzolni, alaposan tanulmányozni kell a testfelépítését és figyelni kell a testrészek helyes arányaira.
- Határozd meg a róka testarányait, és készíts egy vázlatot a test kontúráját jelölő geometriai alakzatokkal!

3. változat. Dolgozzatok csoportban! Készítsetek dekoratív pannót *Állatkert* címmel (*Tunnel Book* technikával – *papír alagút* vagy *3D applikáció*)! Az állatképeket tegyétek díszes keretbe!

Művészeti kisokos

Hangsúly

hang kiemelése
a dinamika fokozásával

kiemelt, élénken
hangsúlyos kontraszt

Művészeti kisokos

Nüansz

dinamikus vagy más hangsúlyozás zenei előadásban

csekély különbség, alig észrevehető átmenet, árnyalat egy színtónuson belül a másikkal szemben

Kontraszt

összehasonlítás a zenében: dinamikai (*hangos – csendes*), tempóbeli (*gyors – lassú*) stb.

ellentétes jellegű ábrázolások összehasonlítása (*nagy – kicsi, világos – sötét* stb.)

Összefoglalók, érvelek, rendszerezek

1. Magyarázd meg a reális és stilizált állatábrázolás közötti különbséget!

2. Jellemezd Marija Prijmacsenko állatábrázolásának sajátosságait!

3. Milyen állatokat ábrázolnak általában a tingatinga stílusban? Melyikük tartozik a ritka fajok és a védett fajok közé?

Önálló kutatás, médiakeresés

Fedezd fel a svájci művész, Gottfried Mind munkásságát! Tudd meg, miért kapta *a macskás Raffael* becenevet!

Fantáziálok, kísérletezem, cselekszem

Készíts *Állatvilág* címmel lapbookot, plakátot! Rendezd el a művészeti formák (festészet, grafika, szobrászat, díszítőművészet) és a témakörök (madarak, vadállatok, háziállatok, rovarok, halak stb.) szerinti kategóriákba!

Humor a zenében. Scherzo

? *Lehet a zene vicces? Hogyan tréfálkoznak a zeneszerzők? Nevez meg néhány olyan zenés darabot és dalt, amelyek állatokról szólnak és humorosak!*

A zeneművészet világa lenyűgöz, meglep és ámulatba ejt bennünket. A zene nem rendelkezik színekkel és szavak segítségével képes kifejezni gondolatokat, érzéseket, hangulatokat. Emellett mosolyt tud csinálni az arcunkra. Például akkor, amikor a zeneszerzők az állatok zenei portréit humorosan mutatják be. Már tudod, hogyan tréfálkozik Camille Saint-Saëns *Az állatok farsangjában*, ahol az elefánt könnyed és kecses keringőt táncol, míg a teknősök gyors és tüzes kánkánt mutatnak be, amit a mozgásukhoz megfelelően le kellett lassítani. Emellett emlékezzünk vissza Gioachino Rossini *Macska-duettjére*, amely a túlságosan komoly operanékesekről szól.

Arthur Tiele: A macskák koncertje

zene területén hozhatók létre. Ehhez létezik egy speciális zenei műfaj, a *scherzo*.

A *scherzo* olasz fordításban *viccet* vagy *tréfát* jelent. A humoros darabokra a rendkívül gyors tempó jellemző és általában a háromnegyedes ütem. A tréfákhoz a komponisták különböző technikákat alkalmaznak: kontrasztos ábrázolás, hangfekvés, hangszerelés, összehasonlítás, hangszerelések váltakozása, hangutánzás, éles ritmikus fordulatok, váratlan dinamikai változások és más meglepetések. A *scherzo* ábrázolásmódjai a változatos, a vidám és komikus hangulattól a fantasztikus és képzeletbeli jellegűekig terjednek.

A *scherzo* eredetileg a *szvit* részeként jelent meg. Például Johann Sebastian Bach híres fuvolaszólója a második szvitből különböző átíratok révén vált önálló darabbá, és *Tréfának* nevezték el.

A scherzo, mint önálló zenei műfaj a virtuozitás fokára fejlődött, Frédéric Chopin lengyel zeneszerző scherzóiban nemcsak a tréfás elemek jelennek meg. Ezek különböző hangulatú koncertdarabok.

Frédéric Chopin: Scherzo zongorára No. 2.

Jellemezd a zenét! Folytasd a szósort az odaillo jelzővel: bravúros, lírai, drámai, ...! Mit gondolsz, a zeneszerző miért nevezi a művet scherzónak?

A scherzo műfaja meglehetősen széles körben elterjedt a zenekari darabokban is. Egyik ékes példája ennek *A varázsló tanítványa* című mű, amelyet a francia zeneszerző, Paul Dukas írt Johann Wolfgang von Goethe balladája alapján. A történet középpontjában egy magabiztos varázslótanítvány áll, aki úgy dönt, hogy saját maga is megpróbál jósolni, utánozva a varázsló cselekedeteit. Az eredményt megnézhetjük a Walt Disney Stúdió *Fantázia* című szellemes rajzfilmjében: csak a varázsló beavatkozása mentette meg a vízözöntől.

Paul Dukas: Scherzo: A varázsló tanítványa. A Fantázia című filmből.

Hasonlítsd össze a zongorára és zenekarra írt scherzót! Hogyan teszi humorossá a rajzfilm a zenei képeket? Melyik epizód tárja fel sikeresen a scherzo karakterét az animáció segítségével?

Ukrán zeneszerzők is, V. Koszenko, V. Barvinszkij és még sokan mások is alkottak scherzót, gyakran nevezték őket *humoreszknak*, kihangsúlyozva a tréfát. Ehhez hasonló humoreszket írt J. Sevcsenko. A mű virtuozitása jókedvű hangulatba hozza az embert. Hát nem erre való a zene, hogy örömet szerezzen?

Jurij Sevcsenko: Humoreszk (G. Agratin úr fuvolaszólója).

Ukrajna
Nemzeti
Akadémiai Népi
Zenekara

? *Milyen hangulatot kelt benned a humoreszk zenéje? Szeretnéd, hogy ez legyen a csengőhangod, hogy feltöltődj reggelente? Gondold végig, hogyan változik a zene jellege, ha ugyanezt a darabot zongorán lassú tempóban játszod le!*

A humoreszk szerzői gyakran merítenek ihletet a folklór forrásaiból. Sok ukrán népi tréfás dal létezik. Új vidám dallamok is születnek. Néhányuk népszerű slágerré válik és csengőhangként is alkalmazzák. A csengőhangok készítése és értékesítése, valamint a telefonokra való letöltése jövedelmező üzletté vált.

Patron kutya

Szöveg és zene: *N. Szavka*

Пес Патрон їв макарон, а до того ще й батон
Апетит в Патрона є, він постійно щось жує.

Пес Патрон купив айфон,
гавкнув сильно в мікрофон,
Облизав увесь екран,
селфі кинув в інстаграм.

Пес Патрон взяв камертон заспівав з ним в унісон.
І за той його концерт смакував смачний десерт.

Пес Патрон грав в бадбінтон, вийшов гордо на газон
І з ракеткою в зубах по воланчику ба-бах.

Пес Патрон став на кордон, поруч рідний батальон.
В Україні захист є, наш патрон нас береже.

Refrén: О пес Патрон, о пес Патрон...

? *Adj elő játékos testzenét (body percussion), testmozgásos dalt (tanuld meg az alaptechnikákat)!*

Zenei műveltség

A zenéhez nem kellene feltétlenül hangszerek, az ember saját testével is képes a hangok és a ritmus kifejezésére. A „hangzó gesztusok” művészetét testzenének (*body percussion*) nevezzük. A karok és lábak ütőhangszerré alakulnak át. Ez a vidám zenélés nagyon hasznos a koordináció fejlesztésében.

Először meg kell tanulni az alapvető technikákat, amelyeket később variálni lehet:

— dobantás (rúgás a bal, a jobb vagy mindkét lábbal);

— csapkodás (kezek a bal, jobb vagy mindkét combon);

— tapsolás (magad előtt, a fejed felett);

— ujjcsettintés (mindkét kézzel egyszerre, mindkét kézzel külön-külön).

Művészeti kisokos

Testzenélés (*body percussion*) – a testünkkel létrehozott zene, amely lehet különálló zenemű, de kíséret is.

Humoreszk (*humor*) – tréfás jellegű, gyors tempójú zenedarab, hasonló a scherzohoz.

Csengőhang (az angol *ringtone*, *ring* – csengés, *tone* – dallam, motívum) – melódia, amely a mobiltelefonon a bejövő hívások során szól.

Scherzo (az olasz *scherzo* – tréfa) – önálló zenedarab vagy szonáta, szimfónia, vonósnégyes része, melyet élénk, gyors tempóban játszanak.

Összefoglalók, érvelek, rendszerezek

1. Melyik mű volt rád a legnagyobb hatással?

2. Magyarázd meg a scherzo és a humoreszk műfaji sajátosságait!

3. Fejtsd ki a humorhoz való viszonyodat a zenében!

Önálló kutatás, médiakeresés

Tudd meg, hogyan készíthetsz csengőhangokat, és hogyan alakíthatod át ezt a szórakoztató tevékenységet elektronikus miniüzletté! Kezdd az osztálytársakkal: kérdezd meg őket a zenei ízlésükről (kutasd fel a keresletet, tanulmányozd a piacot, mint egy marketinges)!

Fantáziálok, kísérletezem, cselekszem

Hívd meg a barátaidat, hogy csatlakozzanak a *Body art* együtteshez. Improvizáljatok egy scherzót a testzene technikája segítségével egy vidám dal dallamára!

Animalista szobrászat

? Nevezd meg a szobrászat fő kifejezőeszközeit! Milyen anyagokat és eszközöket használnak a szobrászok?

Kakas és bárány figurája
(Kosziv, Opisnya, Ukrajna)

A képzőművészet világában olyan ismerős állatokkal találkozunk, amelyeket gyermekkorunk óta ismerünk, ott vannak a környezetünkben, mesék és dalok szereplői: macskák, kutyák, bárányok, nyulak és még sokan mások. Az ukrán képzőművészek régóta készítenek és látnak el színes mintákkal díszített agyaglovakat és bárányokat, amelyek az opisnyai és koszivi kerámiák díszivé váltak.

Régen a madarakat ábrázoló figurák a kultikus tárgyak (totemek) közé tartoztak, és a család védelmezőit tisztelték bennük. Később elveszítették mágikus jelentőségüket és gyermekjátékként használták őket.

A legősibb állatábrázolások közé tartoznak a szárnyas emberfejű bikák, amelyeket az asszír paloták és városok kapui elé helyeztek, hogy védelmet nyújtsanak a rossz szellemek ellen. Az ókori egyiptomiak állatfejekkel ábrázolták isteneiket. Például a fáraók védőszentjét, Hórusz istent sasfejjel, Básztet istennőt macskafejjel ábrázolták. Az egyedülálló szkíta állatstílust őseink alkották meg, amikor szarvasokat, lovakat, párducokat, fantasztikus lényeket ábrázoltak arany ékszereken.

1

2

3

1 – szárnyas bika (Asszíria); 2 – Bástet istennő (Egyiptom);
3 – szarvas, szkíta díszítés

? *Jellemezd az állatszobrokat! Mi a szokatlan és furcsa bennük? Melyik kerek szobor, és melyik dombormű?*

Az állatok ábrázolása elterjedt a festményeken, a dekoratív és monumentális szobrászatban. Az állatok szobraira és a templomokat vagy házakat díszítő elemekre jellemzőek a nagy méretű alakok és kompozíciók, amelyek harmonikusan beleillettek az épületek arculatába.

1

2

3

1 – Sárkány-templom (Thaiföld); 2 – templomi dombormű (India);
3 – ház díszítése kimérákkal (Kijev, Ukrajna)

MŰVÉSZI ÁLLATÁBRÁZOLÁS

Az animalista műfaj alkotásai magába foglalják a természet-tudományi ismereteket és az állatokkal kapcsolatos művészi szemléletet. Végül is a művész feladata nemcsak az állat élethű ábrázolása, hanem az is, hogy a művész olyan képet alkosson, amely kifejező és érzelemben gazdag.

Ahhoz, hogy hűen ábrázoljuk egy adott állat képét, alaposan tanulmányozni kell alakját, meghatározni a tömegét és arányait – az egyes testrészek (fej, törzs, lábak, nyak, fülek, farok stb.) méretarányát. Hiszen egy állat lehet karcsú, hosszú nyakkal és egyedi szépségű agancsokkal, mint a szarvas. Egy másik pedig erős felépítésű, tömzsi, hatalmas fülekkel és ormánnyal, mint az elefánt.

Az állatok nemcsak külső megjelenésükben különböznek egymástól, hanem jellemükben, mozgásuk sajátosságaiban, szokásaikban és viselkedési stílusukban is. A művészek gyakran emberi tulajdonságokkal ruházzák fel az állatokat, mint a mesék vagy fabulák hőseit (hűséges ló, makacs kos, büszke oroszlán, vad sárkány).

Az anyag kiválasztásával a szobrászoknak módjukban áll imitálni az állat felületének textúráját – a róka vagy a medve szőrét, a sündisznó tüskéit, a krokodil bőrét, a teknős páncélját.

- ?** Gondolj csak a lettországi, kanadai és kínai teknősök szobraira! Figyeld meg, hogyan közvetítik a különböző szobrászok az állat alakját, a felület textúráját! Hasonlítsd össze a stilizálási módokat a szobrászatban és a domborműveken (érméken)!

Vizuális műveltség

Az állatszobrok különböző keménységű és puhaságú anyagokból készülhetnek: fából, csontból, fémből (bronz, réz, rézötvetek), kőből, ami lehet természetes (márvány, gránit) vagy mesterséges (kompozit). A kezdők általában agyagból formázzák, míg a gyerekek gyakran gyurmából vagy slime-ből (puha, nyúlós anyag) készítik őket.

Agyag – természetes anyag. Rugalmas és könnyen formázható. A megszáradt agyag elegendő szilárdsággal rendelkezik, megtartja formáját, könnyen festhető különböző festékekkel. Az agyagot száraz vagy nedves állapotban tárolják. Ha az agyag kiszáradt, vízben áztatják 5-6 órát, vagy akár egy napig is. A formázás előtt a vizet leöntik, majd addig gyúrnák az agyagot, míg az könnyen leválik a kézről.

Gyurma – mesterséges anyag, amely agyagból készül viasz és festékanyagok hozzáadásával. Ellentétben az agyaggal, mindig rugalmas állapotban van, de alacsony hőmérsékleten megkeményedik.

A világon egyre növekszik az érdeklődés a nem időtálló anyagokból készült alkotások iránt, mint például: homok, jég, növények stb. A *topiary* mesterei ősi művészetet gyakorolnak, az örökzöldeket figurálisan formálják (állat- és madárfigurákat) kertek és parkok díszítésére.

Díszítő kompozíciók az animalista műfajban

MŰVÉSZI ÁLLATÁBRÁZOLÁS

Homok-, jég- és hószobor fesztiválokat számos országban megrendezik. Japánban van például homokszobor múzeum. A kiállítások darabjainak létrehozásában a világ legjobb művészei vesznek részt. Félévente a kiállítás változik.

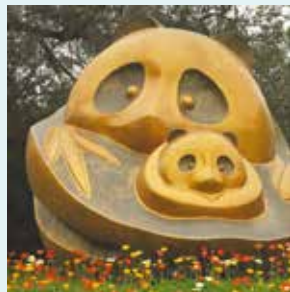
Állatmotívumokkal díszített kompozíciók homokból, hóból és jégből

Virtuális kirándulás

Különösen fontosak a ritka, veszélyeztetett és védett állatfajokról készült emlékművek. A veszélyeztetett állatok listáján található a nagy pandák is, amelyek csak Kínában élnek. Ez az egyedülálló fekete-fehér állat nemcsak az ország, hanem a világ természetvédelmének szimbólumává is vált.

A veszélyeztetett nagy pandák számának megőrzése és viselkedésük tanulmányozása érdekében egy bambusszal borított múzeumot és rezervátumot hoztak számukra létre Kínában, ami köztudottan az állatok fő tápláléka.

Pandák a rezervátum területén, *Panda a kölykével*, emlékmű

1. változat. Formázz pandát! Inspirációt meríthetsz a kínai rezervátum aranyos lakóinak fényképeiről.

2. változat. Dolgozzatok párban! Formázzatok egy pandamamát és pandacsemétét!

Művészeti kisokos

Totemizmus (az *ot-toteman* szóból – nemzetség) – vallási elképzelés, ami azt feltételezi, hogy minden ember rokonságban vagy kapcsolatban áll egy állattal (ritkábban növény-nyel).

Összefoglalók, érvelek, rendszerezek

1. Mit tudtál meg az állatszobrokról? Miről szeretnél még többet megtudni?

2. Mondj példákat az animalista műfaj használatára a dekoratív, az állószobor és a monumentális szobrászattól!

3. Elemezd az eddigi eredményeid, véleményed szerint milyen gyakorlati készségek hiányoznak ahhoz, hogy sikeresen elsajátítsd az állatmodellezési technikákat! A szoborkészítésben vagy a dombormű-készítésben kell-e még többet fejlődnöd?

Önálló kutatás, médiakeresés

Fedezz fel olyan állatmotívumokat ábrázoló művészeti alkotásokat, melyek elkészítésekor eredeti technikákat és anyagokat használtak!

Antoni Gaudí

Alexander Calder

Jeff Koons

Fantáziálok, kísérletezem, cselekszem

Készíts prezentációt kifejezetten a kisiskolások számára egy virtuális körutazásról, amelyben az ukrán állatvilág szobrászi ábrázolásait mutatod be! Fordítsd figyelmet benne a műemlékekre, amelyekhez érdekes történetek kapcsolódnak!

Zenei műfajok és formák: a szonáta

Anthony Dietleff:
Allegro (részlet)

? Gondolj a nem programzene műfajába sorolható darabokra! Milyen műfajokba tartoznak?

A hangszeres zene fontos szerepet játszik mindennapi életünkben és szórakozásunkban. A programzene tartalmát megtudhatjuk a címéből, a darab elnevezését maga a zeneszerző adja meg. A nem programzene műfajába sorolható művek jellemzése a műfaj nevéből adódik. Például: az induló energiát közvetít, a

keringő a líra birodalma, míg a scherzo a tréfáé. Ez érthető és érezhető szavak nélkül is. Hiszen a zene szépségét és kifejezőerejét élvezhetjük függetlenül attól, hogy a műben szerepelnek-e konkrét témák: természetkép, portré, hősi küzdelem vagy népi ünnep.

A nem programzene darabjaiban az a legérdekesebb, hogy minden hallgatóból a saját élményeit, érzelmeit, benyomásait és gondolatait váltják ki. Ezek a hallottak hatására alakulnak ki, és a hallgató saját tapasztalatain alapuló asszociációkkal egészülnek ki.

A szonáta a kamarazene műfajai közé tartozik, amelynek alapvetően nincs programja. A *szonáta* szó régóta létezik, és eredetileg azt a hangszeres zenét nevezték így, amelyikben nem énekeltek. Kezdetben egyrészeseek voltak, majd idővel egy nagyobb, ciklikus forma irányába fejlődtek.

? Milyen szonátákat hallgattál az előző években a művészeti órákon? Volt ezeknek a szonátáknak programjuk?

Arcképcsarnok

Domingo Antonio Velasco: Domenico Scarlatti portréja

Domenico Scarlatti (1685–1757) – olasz zeneszerző és csembalista. Nápolyban született, fiatal éveiben karnagy és orgonista volt a római Szent Péter-bazilikában, később pedig a madridi királyi udvar zeneszerzőjeként szolgált.

Scarlatti 555 csembalószonáta szerzőjeként vult be a zene történetébe. A művész életében csak egy 30 szonátát tartalmazó gyűjteményt adtak ki. Az előszóban a szerző szerényen megjegyezte: Olvasó, legyen ön akár amatőr, akár professzor, ne keressen ezekben a kompozíciókban mély gondolatokat, hanem inkább mesteri tréfát, a merész csembalójáték művészetének gyakorlását. Ennek ellenére Scarlatti művei jelentős szerepet játszottak a szonáta műfajának kialakulásában, művei a mai napig szerepelnek a zongoraművészek repertoárjában.

Scarlatti g-moll szonátája *Macskafúga* néven vált ismertté, bár a darab címe nem a zeneszerzőé. A legenda szerint egyszer a zeneszerző házimacskája, Pulcinella véletlenül egy emelkedő hangsort játszott le bársonyos mancsaival. Ez a hat hang kissé szokatlanul hangzott, de Scarlattit egy fúga komponálására inspirálta. Sok idő telt el, és a zeneszerző szonátái kottájának egyikén egy cicákat ábrázoló illusztráció jelent meg, akik a billentyűkön játszanak, innen a *Macskafúga* elnevezés. A darab címe megmaradt, és már nem volt fontos, hogy a zeneszerző macskájának története tréfa vagy a kiadók reklámfogása volt-e.

Carl Reichert: Macskafúga

Domenico Scarlatti: G-moll szonáta. Macskafúga.

Az eredeti ötlet tetszett Amy Beach zeneszerzőnek, aki szintén a macska motívumot vette alapul *Fugato Fantasy* című művéhez.

MŰVÉSZI ÁLLATÁBRÁZOLÁS

A szonáta mint ciklikus forma a bécsi iskola klasszikus zeneszerzőinek J. Haydnnek, W. A. Mozartnak, L. van Beethovennek a műveiben alakult ki véglegesen. Számtalan szonátát komponáltak különböző hangszerekre és kamarazenekarok számára.

Zenei műveltség

Milyen sajátosságai vannak a szonáta műfajának és a szonátaformának? Először is, a többszólamú zenétől eltérően az egyszólamú harmonikus felépítés jellemzi.

Másodszor, a klasszikus szonáta szerkezete a következő: három (négy) tételből áll, amelyben az elsőt és az utolsót általában gyors tempóban, a másodikat (harmadikat) pedig lassú tempóban adják elő. Ennek megfelelően a zene jellege is különleges.

A szonáta alapelve az ellentét, ami a ciklus részeinek témáira is jellemző. A szonáta első tételének témái – a fő- és a melléktema – a kontrasztra épülnek. Néha még konfliktusba is kerülnek egymással.

Harmadszor, a szonáta műfajában fontos a zene folyamatos fejlődése, a ciklus egységes drámaisága.

A szonáta ezen jellegzeteségei lehetővé teszik, hogy az élet különböző szemléletmódjait, drámai eseményeket és az érzések palettáját a zenében testesítse meg. Ezért van az, hogy a szonáta sok zeneszerző kedvenc műfajává vált.

A szonátaciklus szerkezete és dramaturgiája

Az **első tétel**: az **Allegro** – többnyire élénk vagy gyors tempóban szól, szonátaformában íródott, amely hagyományos szerkezetű:

<i>expozíció – bevezetés, fő témák bemutatása, elsősorban a fő- és melléktema feldolgozása</i>	<i>kidolgozás – konfliktus vagy kölcsönhatás az alapvető témák fejlődése során</i>	<i>ismétlés – az alapvető témák újbóli megszólalása, következtetés kialakítása</i>	<i>coda (ha van) – a teljes ciklus fejlődésének összegzése</i>
--	--	--	--

A **második tétel**: **Adagio** vagy **Andante** – főként lassú tempójú darab, leggyakrabban lírai jellegű.

Az **utolsó tétel** (finálé): **Allegro** – többnyire élénk, lendületes és dúr hangnemben íródik, életigenlő jelleggel.

A klasszikus szonáta első példái az ukrán zenében Dmitrij Bortnyanszkij nevéhez fűződnek.

Dmitrij Bortnyanszkij: C-dúr zongoraszonáta.

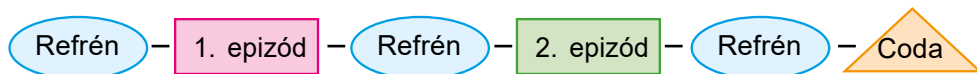
? A mű hallgatása során próbáld meg követni, hogyan zajlik a dallam fejlődése! Határozd meg, hogyan alkalmazza a komponista a kontrasztot a szonátában!

A klasszikus szonáta egyes részeinek változatos a zenei formája. Például Mozart 11. szonátájának első tételében nem a megszokott szonáta-allegro formát használja, hanem *variációt*, míg a fináléban a *rondó* formáját alkalmazza.

A variációkban először a fő téma hangzik el, majd annak feldolgozása. A variációk általában változatosak: gazdagabb a harmónia, különböző regiszterben hangzik, más tempóban, változik a dinamika és a ritmus.

A *rondó* olyan kompozíciós forma, amelyben a fő téma, vagyis a *refrén* legalább háromszor megismétlődik. A refrén kontrasztos epizódokkal váltakozik. A rondóra jellemző a lendületes tempó és a határozott ritmus.

A variációk és a rondók lehetnek részei egy ciklusnak, például egy szonátának, valamint önálló darabként is előadható.

Mozart *Török induló* című szonátafináléja rendkívüli népszerűsége tett szert, és klasszikus slágerré vált. Ebben a rondóban a zeneszerző a török katonazenék sajátosságait ábrázolta. Tehát *stilizált* formában utánozza a janicsárzenekar (török gyalogosok) hangzását. Az animációs változatát a műnek lehet úgy értelmezni, mint egy zenei tréfát.

G. Junsun: Murád szultán janicsárokkal

Wolfgang Amadeus Mozart: 11. zongoraszonáta. A-dúr.

? Válassz szavakat a variációk és a rondók témájának leírására: könnyed, dallamos, ünnepi, kecses, vidám, táncos, szelíd, menetelő, fényes, játékos, ragyogó, energikus, ragyogó. Milyen hangszereket ábrázol az animációs film Mozart zenéjére?

Az eredeti megközelítéssel a szonáta műfajában jelentős szerepet játszott a litván zeneszerző és képzőművész, Mikalojus Čiurlionis. A művészetek szintézisére törekedve nemcsak különböző programcímekkel látta el szonátáit (*nap, tenger, csillagok, piramis szonáták*), hanem létrehozta ezeknek a zenei formáknak a megfelelőjét a festészetben is.

Mikalojus Čiurlionis: Napszonáta

Allegro

Andante

Scherzo

? Elemezd M. Čiurlionis festményeinek ciklusát! Hogyan érzékelteti a zenei formát a színekben? Milyen zenét tudsz elképzelni, amikor elmerülsz a festmények varázslatos világában? Miben rejlik a szonátafestmények egységége?

A szonáta műfajként és zenei formaként is megtalálható, ami a legfejlettebb zenei forma a hangszeres kamarazenében. Hasonlóképpen a variációk és a rondók is egyaránt kombinálódnak a műfaj és forma jellemzőiben is.

Finálé

Művészeti kisokos

Variációk (latinul – *változás*)

variációs zenei forma (téma variációkkal)

technikailag igényes szólótánc a balettben

Refrén – a rondó egy része, amely ismétlődik, többször változik a főtémával.

Rondó (franciául *kör*) – zenei forma, amelyben a mű fő témája, a refrén többször is elhangzik (ABACA).

Szonáta – a hangszeres kamarazene műfaja, olyan ciklikus mű, amely három vagy négy tételből áll, amelyek közül az első többnyire szonátaformában íródott.

Fúga – többszólamú zenei műforma, amely egy téma feldolgozásán alapul, amely több szólamban hangzik el; lehet önálló mű vagy egy ciklus része. *Fugato* – kis fúga.

Összefoglalók, érvelek, rendszerezek

1. Nevezd meg a szonáta műfajának főbb jellemzőit!
2. Miben különbözik a szonátaciklus a vokális ciklusoktól, amelyeket korábban hallottál?
3. Foglald össze ezt a témát: készíts összehasonlító szójegyzéket a zenei műfajokról és formákról!

Önálló kutatás, médiakeresés

Tudd meg, Beethoven melyik híres zongoraszonátája előadása során próbálta meg Mikola Leontovics ukrán zeneszerző alkalmazni a zene színsorral való kíséretének eszközét!

Fantáziálok, kísérletezem, cselekszem

Hallgasd meg a *Fantasia fugatát* Amy Beachtől! Az ukrán zeneszerző „macskazene” módszerének felhasználásával improvizálj humoros dallamokat cirkušzi „állatfantáziára”!

Animalista műfaj a grafikában

? Milyen állatot ábrázol Ukrajna nagy címere? Milyen könyvekben láttál állatokat ábrázoló illusztrációkat?

Az állatok ábrázolását gyakran megtalálhatjuk a képzőművészeti alkotásokon, valamint a nyomtatott grafikákban is, például könyvekben, újságokban és magazinokban, plakátokon, bélyegeken, naptárakban stb. Állatmotívumokat használtak a festőművészek, grafikusok különböző korokban és országokban.

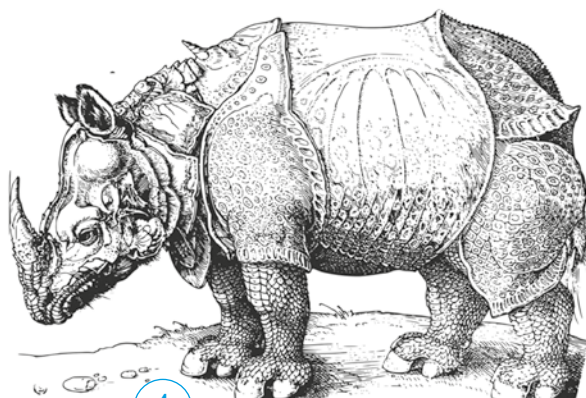
1

2

3

4

5

1 – Csi Paj-si: Garnélarák; 2 – Ukrajna nagy címere; 3 – Jakiv Hnyzdovszkij: A sündisznó; 4 – Albrecht Dürer: Az orrszarvú; 5 – gólyák, ukrán bélyeg

? Az állatvilág mely képviselőit ábrázolták a grafikusok?

Arcképcsarnok

Önarckép

Önarckép 13 éves korában
(1484)

Albrecht Dürer (1471–1528) – kiemelkedő német művész a reneszánsz korszakban, aki sokoldalú alkotó tevékenységében összekapcsolta a tudományt és a művészetet. Festményeket, rézkarcokat, ex libriseket alkotott, és elkészítette Európában az első úgynevezett varázslatos négyzetet, amelyet a Melankólia I című rézkarcán ábrázolt. Ő volt az első olyan német művész, aki különböző anyagok keverékét alkalmazta grafikus munkáiban.

? Ne feledd, hogy a könyvillusztráció, a címlapok és az iniciálék is az ábrázoló művészet egyik formájához tartoznak!

Az állatok ábrázolásával találkozhatunk a könyvekben megjelenő grafikai rajzokon is, különösen az állatmesék és a fabulák illusztrációin. A mesefigurákat gyakran megszemélyesítik, vagyis emberi tulajdonságokkal ruházzák fel, sőt jelmezekbe öltöztetik őket. Az illusztrátorok az irodalmi mű fontos pillanatait, a karakterek külső megjelenését ábrázolják. Az állatok portréi segítenek jobban megérteni jellemüket, mivel ezeken az illusztrációkon a lényeg nem a hasonlóság, hanem a színes és találó ábrázolás.

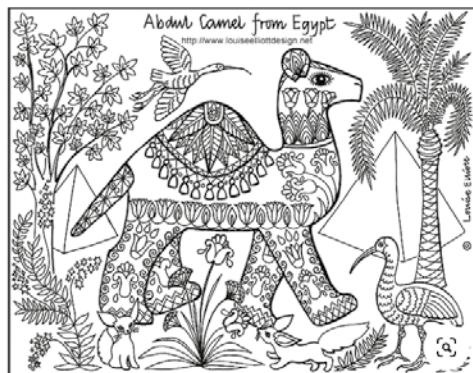
Hennagiy Hlikman: Illusztráció
R. Kipling A dzsungel könyve
című regényéhez

Robert Ingpen: Illusztráció R. Kipling
A dzsungel könyve című regényéhez

? Hasonlítsd össze a két művész illusztrációját A dzsungel könyve című regényéhez! Melyik illik szerinted jobban a könyvhöz?

Louis Eliot ausztrál képzőművész, illusztrátor és tervező, különböző országokban honos állatokról készített képeket. Kihasználta a vonalvezetés művészi kifejező erejének végtelen lehetőségét, hogy minden állatnak eredeti és megismételhetetlen megjelenése legyen.

? Milyen stilizációs módszereket alkalmaz a művész? Vizsgáld meg a kompozíciókat, a vonalak jellegét és a díszítést! Hogyan változik meg a természetes környezet a sárkány és a teve képen az adott országnak (Kína, Egyiptom) megfelelően?

Őseink különleges módon viszonyultak az állatokhoz, rendkívüli tulajdonságokkal ruházták fel őket. Istenítették, edényeken, ruhákon, később pedig az ország és város címerein jelenítették meg, amelyek a nemzeti növény- és állatvilágot tükrözték.

A címerek kompozíciójának alapját a címer és a pajzs alkotja, amely különböző formában jelenik meg. Általában a harci pajzs vonalait alkalmazták, míg a női címerek esetében a rombuszt használták. A pajzs fő mezőjén heraldikai figurák és jelek találhatóak. A pajzs felett korona helyezkedik el, amely a tulajdonos rangjára utal (király, herceg, gróf stb.). Később ez pusztán díszítő elemmé vált. Hagyományosan a címereken gyakran ábrázolnak madarakat és állatokat – valóságosakat (oroszlánt, medvét, elefántot, sast, gólyát) vagy fantáziaszülte lényeket (sárkányt, pegazust, egyszarvút, főnix madarat). Ezek bizonyos tulajdonságokat vagy feltételezett varázslatos képességeket jelképeznek. Ezeket a szimbólumokat a pajzs mezőjébe vagy oldalra pajzsstartóként helyezik el. Néha egy szalaggal egészítik ki, amin egy mottó van.

1

2

3

4

1 – Anglia címere; 2 – Anna, angol hercegnő címere;
3 – Kropivnickij város címere; 4 – Kongó címere

? *Elemezd a címereket, figyelve a pajzsok formájára, az alakok elrendezésére, beleértve a szimmetriát is! Milyen állatokat ábrázolnak a címerek? Hol helyezkednek el a kompozícióban? Határozd meg a koronával, pajzsstartókkal és szalaggal ellátott címereket!*

Vizuális műveltség

A heraldikában hét színt használnak, melyeknek szimbolikus jelentése van.

Arany

Ezüst

Kék

Vörös

Zöld

Bíbor

Fekete

Vizuális műveltség

A heraldika színeinek jelentése

- arany (sárga) – gazdagság, előkelőség, hatalom, erő;
- ezüst (fehér vagy világosszürke) – nemesség, tisztaság, igazságosság;
- kék – nagyság, nagylelkűség, becsületesség, hűség;
- vörös – bátorság, határozottság, illetve vér, mely a harc során kiömlik;
- zöld – remény, bőség, szabadság és öröm;
- bíbor – kegyesség, bőkezűség és felsőbb uralom;
- fekete – óvatosság, tudományosság, néha szomorúság, bánat.

Találj ki egy ötletet, és rajzold meg városod/falud, iskolád vagy családod címerét, amely egy szimbolikus állatot ábrázol! Ötleteket kaphatsz a tervezéshez Dánia, Lengyelország, Lviv, Csernyihiv címereiből! Ezek a világ legnépszerűbb heraldikáin szereplő állatokat ábrázolják.

Művészi jótanácsok

- Válassz egy állatot, amely fontos erényt fog jelképezni, és gondold át a címer színszimbolikáját!
- Válassz és rajzolj le egy pajzs alakot: háromszögletű, ék- vagy téglalap alakút, amelyik alul ívelt!
- Határozd meg a címer kompozícióját, az alapvető elemek elhelyezkedését! Ne terheld túl apró részletekkel!
- Rajzold meg az állat heraldikai figuráját a pajzs közepén (oldalnézetből), tartsd be a testarányokat és a stilizációs szabályokat!
- Lehetőségként ábrázolhatsz két állatot szimmetrikusan is, melyek mint pajzstartók, alátámasztanak a pajzsot mancsaikkal mindkét oldalon.

- A címerkép kétdimenziós, ezért rajzold meg letisztultan, árnyékolás és térbeli ábrázolás nélkül!
- Díszítsd a kompozíciót dekoratív elemekkel: koronával, növényekkel, szalaggal és mottóval!

Művészeti kisokos

Címer (lengyel *herb*, német *erbe* – örökség) – megszokott jelkép, amely az államot, a várost, nemesi családot vagy magánszemélyt szimbolizálja. A címerek és azok történetének tanulmányozásával foglalkozik a *heraldika* – a címerek megalkotásának művészete.

Illusztráció – könyvben található rajz, amely átadja a szöveg tartalmi jelentését, a karakterek hangulatát.

Összefoglalók, érvelek, rendszerezek

1. Milyen típusú grafikák ábrázolják a madarakat és az állatokat?

2. Gondolkodj el az illusztrációk szerepéről az állatokról szóló könyvekben! Hasonlítsd össze a szépirodalmi műveket (beleértve az állatos meséket is) és egy tankönyvet, például az *Ismerjük meg a természetet* címűt! Mondjatok néhány példát!

3. Egészítsd ki a mondatot: *Az állatok világáról szóló órákon megtanultam..., megértettem..., éreztem..., érdekes volt..., nehéz volt..., tetszett nekem..., képes vagyok..., megpróbálok...!*

Önálló kutatás, médiakeresés

Érdeklődd meg, milyen állatok és madarak szerepelnek az ukrán városok címerében és mit szimbolizálnak! Derítsd ki, mely ritka ukrain állatok szerepelnek az európai Vörös Listában, és melyikük kapta a nevét Apollónról, az ősi istenről, a művészet védőszentjéről!

Fantáziák, kísérletezem, cselekszem

Foglald össze a témát gondolattérkép segítségével az *Animalista művészet* címmel (számítógépen is készítheted)! Határozd meg, milyen egyéb információt kell még megtudnod a témával kapcsolatban önállóan!

Hangszeres műfajok zenekari színekben: noktürn

? Gondolj a természetről szóló zenére, és nevezd meg a műfajait!

A növényvilág birodalmának, a flórának az ábrázolásához (Flóra, római istennő, a növények és virágok istennője) a képzőművészetben létezik egy műfaj, a *tájkép*. A természet szépsége a zenében a hangok nyelvén, míg a művészetben a vonalak és a színek nyelvén jelenik meg. Ehhez a zeneszerzők hangszerek hangszínét, az akkordok hangzását és a hangképzés technikáját használják. A zenében hallhatunk olyan hangokat, amelyek hasonlítanak a patak csobogására és a hullámok zajára, a madarak vidám csivitelésére és a levelek susogására, az eső, a szél és a mennydörgés hangjára.

Vincent van Gogh: Csillagos éj

Gyakran a zeneszerzők a zenei tájkép létrehozásához a *noktürn* műfaját használják. Ez egy ábrándos jellegű lírai kompozíció, amelyben éjszakai természetképek jelennek meg. A noktűrnek általában három részből állnak, amelyeket tempókülönbség választ el (*lassú – gyors – lassú*). A nyugodt bevezető és befejező részekhez dinamikus középrész társul. A noktűr-

nöknek sajátos hangszerelésük van, amely mintha titokzatos légteret festene. A melódia általában dallamos. A kíséret olyan, mint egy zenei háttér, amely természeti asszociációkat vált ki.

James Whistler amerikai festőművész ahhoz, hogy kihangsúlyozza az éjszakai tájképei visszafogottságát és „dallamosságát”, tompított tónusokban alkotta meg azokat, és noktűrnek nevezte el, festményeit különböző színekben és árnyalatokban készítette, például kék-arany, kék-ezüst stb.

E. Grieg, F. Chopin, Liszt Ferenc, V. Koszenko és V. Barszinkij zeneszerzők noktűrnek komponáltak zongorára.

Edvard Grieg: Noktürn (zongora, zenekar). Frédéric Chopin: Noktürn

James Whistler: Noktürn: Kék és arany – a régi Battersea híd

? *Milyen érzéseket vált ki a zene? Milyen képeket képzel-tél el? Hasonlítsd össze a két értelmezést E. Grieg Noktürn című művének alapján! Fejtsd ki benyomásaidat a videóról: megfelel a zene hangulatának!*

F. Chopin emlékművek Kijevben és Varsóban

? *Tudd meg, hogy F. Chopin emlékművei közül melyik zenél!*

A zeneszerzők közül Claude Debussy, akinek munkásságát a zenei impresszionizmus jellemzi, állt a legközelebb a noktürn zene értelmezéséhez.

Claude Debussy. Noktürnök szimfonikus zenekarra. Felhők tétel. A Holdfény különböző interpretációkban: vibrafonnal a cappella kórus-sal, animációval (lengyel rajzfilm).

? *Hasonlítsd össze a Hold megjelenítését a zenében, a festészetben és az animációban! A Holdfény melyik változata tetszett a legjobban? Magyarázd el, mi fontosabb a zenei noktürnben: a hangutánzás vagy a természethez kapcsolódó általános atmoszféra és hangulat közvetítése?*

1

2

3

- 1 – jelenet a C. Debussy holdfénye című animációs filmből;
2-3 – képek a mű kórusváltozatának videókéisérteéből

Arcképcsarnok

Felix Nadar:
Claude Debussy
portréfotója

Claude Achille Debussy (1862–1918) – francia zeneszerző, aki rendkívül eredeti zenei gondolkodással rendelkezett, műveit a gazdag hangszín és a jellegzetes hangfekvés jellemzi. Debussy lelkesedett a szimbolisták – költők és képzőművészek – művészetéért. Szobájának falait James Whistler festményeinek reprodukciói díszítették, amelyek inspirálták a művészt a zenei-színkombinációs keresésében. A zeneszerző hagyatékában számos olyan darab található, amely jellege miatt a tájképi művekhez sorolható. Debussy alkotásainak jelképévé vált A Holdfény noktürn, amelyet különböző hangszerek, zenekarok, sőt kórusok számára dolgozott át. Az éjszakai égbolt színeinek varázsa lenyűgözte a művészt. A szimfonikus zenekar számára írt noktűrök egy háromrészes programzenei ciklust alkotnak. Az első rész kapcsán megmaradtak a szerző magyarázatai: ez egy pillantás a hídról a felhőkre, melyeket a viharos szél űz....

Három tanács (Ne vágj ki nyárfát)

Zene: I. Samo

Szöveg: J. Ribcsinszkij

Olekszandr Ponomarjov

- Край дороги не рубай тополю,
Може та тополя – твоя доля,
Твоя доля світла тополина,
Наче пісня журавлина.

Не рубай тополю, не рубай тополю,
Бо зустрінешся з бідою.
Не рубай тополю, не рубай тополю,
Краще принеси ти їй води.

2. Не ламай калину коло хати,
 Бо вона заплаче, наче мати –
 І впадуть на трави на шовкові
 Серця сльози колискові.
- Не ламай калину, не ламай калину,
 Бо вона в житті єдина.
 Не ламай калину, не ламай калину –
 Краще їй онуків принеси.

A Szív húrjai
 énekegyüttes

Művészeti kisokos

Flóra (latinul *floris* – virág) – római istennő, a virágok, gyümölcsök, virágzás és tavasz istennője. Az istennő nevéből származik a botanikai kifejezés, a *flóra* (növényvilág).

Összefoglalók, érvelek, rendszerezek

1. Milyen eszközöket és módszereket alkalmaznak a zeneszerzők a természet ábrázolásában?

2. Melyek a noktürn műfaji jellemzői (kifejezésmód, zenei forma, textúra)?

3. Bizonyítsd vagy cáfold azt az állítást, hogy a népdalból idézett költői képet nevezhetjük noktürnnek.

Az ég végtelen,
 Tele csillagokkal,
 Milyen isteni szépség!

Fényes gyöngyökkel
 A nyárfa alatt
 Cseppes harmat játszik.

Önálló kutatás, médiakeresés

Válaszd ki az általad ismert noktürnök közül azt a művet, amelynek meghallgatása segíti lelki egyensúlyod visszaállítását szorongás, izgatottság és depresszió esetén!

Fantáziálok, kísérletezem, cselekszem

Elemezd a *Három tanács* című dal különböző értelmezéseit (a *Szív húrjai* énekegyüttes, Olekszandr Ponomarjov, Anasztaszija Bahinszka). Melyikük előadása áll közelebb a lelki állapotodhoz? Válassz képeket minden versszakhoz! Készíts prezentációt!

A tájképek műfaja

? Melyik tájkép gyakorolta rád a legnagyobb hatást? Ki a szerzője? Milyen tájképeket szeretnél megtanulni festeni a szülőföldedről?

Misztikus éjszakai táj és ragyogó napsütés, elérhetetlen hegyek és visszafoghatatlan vízesések, vad folyók és végtelen tengerek, erdős ösvények és virágos rétek – mindez megérinti a szívet és lélegzetelállító gyönyörűséget okoz. A természet szépsége lenyűgöz, feldobja a hangulatot és megnyugtat, az embert egy adott lelkiállapotra hangolja. A tájképek a természet himnuszai, legyenek azok grafikák, festmények vagy dekoratív művészeti alkotások.

- 1 – Olha Kvasa: A napos Ukrajna felett;
 2 – A Heorhij Narbut: Tél (Ukrán ábécé);
 3 – Claude Monet: Nyárfák a napfényben

? Határozd meg, melyik tájkép grafika, melyik festmény, és melyik dekoratív művészeti alkotás! Hasonlítsd össze a horizont vonalait! Melyik képen magas, és melyiken alacsony?

A keleti népek régóta nagyra értékelik a természet szépségét, amelyet a világegyetem megtestesítésének tekintettek. A tájkép önálló műfajként Kínából származik, majd később elterjedt Japánban, Koreában stb.

Arcképcsarnok

Kacusika Hokusai (1760–1849) – egyike a legtehetségesebb japán művészeknek, illusztrátor és gravírozó. A művész képeit a lírai vonalak jellemzik, a rajz ritmusa és a színek tisztasága. A művész természetábrázolásai ritkán hagyományos értelemben vett tájképek. Ezek inkább a japán emberek életének jeleneteit ábrázolják: a halászokét, kézművesekét, vándorokét, de a háttérben részletgazdag tájképek láthatóak.

Kacusika Hokusai tíz év alatt festette meg a 36 kiállítás a Fuji-hegyre sorozatát, ebben dicsőítette Japán közkedvelt hegyét, amely a nemzet jelképévé vált. Az ikonikus hegyet a víz, a föld és az ég impozáns és titokzatos elemekkel veszi körül. Szép háromszög alakban van ábrázolva, a háttérben az óceán felszínével vagy hullámaival, vagy ködbe burkolódzva a távolban, tavasszal virágzó cseresznyefákkal és télen olvadó hóval. A tájkép panorámájában a parasztok vagy városlakók mindennapi élete bontakozik ki.

A sorozat a híres Nagy hullám Kanagavánál nyitóképpel kezdődik. A metszet fő eleme a hullám, aminek habos gerince egy fantasztikus, mérges sárkányt idéz. A távolban a sötét parton a Fuji-hegy látható, míg az előtérben drámai jelenet bontakozik ki: az emberek kis hajóikban küzdenek a természeti erővel. A metszetsorozat az alkotó művészi mesterségének csúcsává vált. Nemcsak a japán művészet, a keleti tájkép hagyományának megteremtője, hanem a posztmodern korszak művészeinek is inspirációja lett.

A grafikusok a hangulatok széles skáláját teremtették meg egyszerű eszközökkel – kecses vonásokkal, színekkel és tónusokkal.

Vizuális műveltség

A művészek már ősidők óta természetes anyagokat és megfelelő technikákat használtak. Ide sorolható a kréta, a szén, a szangina kréta, a pasztellkréta. A keleti országokban hagyományosan fekete *tussal* festettek rizspapírra és selyemre.

Szén (vagy szénpor) – a legrégebbi grafikai anyag, amelyet fából készítenek. Két fajtája létezik: egyik a vesszőből vagy fűzfavesszőből készült rúd, amelyet kemencében égetnek, másik pedig a viaszszal préselt szén. A rajzot sima vagy durva felületre viszik fel.

Szangina kréta (vörös kréta) – grafikai anyag, amely általában rúd alakban készül, vörösesbarna árnyalatban. Létráhozható vele önálló művészi alkotás különböző árnyalatok felhasználásával ugyanabból a színből (*grisaille* e.: grizájl), valamint vázlat vagy rajz.

Pasztellkréta – színes kréta vagy ceruza alakú művészeti kellék, melyet őrölt festékből keményítő vagy tej hozzáadásával készítenek.

Antoine Watteau:
Tájkép (szangina)

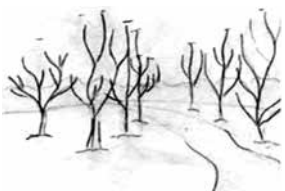

Szemán Ferenc:
Tájkép (pasztell)

A nagyobb kifejezőerő érdekében különböző grafikai anyagokat kombinálnak, például egyesítik a képen a szanginát a szénnel és krétát adnak hozzá. A pigment lehullásának elkerülése érdekében durva papíron, kartonon, néha bársonyos vagy szatén alapon dolgoznak. Satírozó és elmosó technikát használnak (ujjal, fültisztító pálcikával, papírtörölővel stb.). Ezáltal változnak az árnyalatok és a textúrák, új kifejező lehetőségek jönnek létre, például tónusátmenetek. A rövid élettartamú anyagokkal készült rajz megőrzése érdekében érdemes üveg alá helyezni keretben, permetező lakkal vagy más fixálóval kezelni.

1. változat. Rajzolj tájképet *Erdei patak* címmel (*grisaille technikával*)! Használd a grafika művészeti kifejezőeszközeit (vonal, folt, satírozás)!

2. változat. Rajzolj hegyeket ábrázoló tájképet keleti legyező formájában (*árnyalt papír, akvarellfesték, fekete géles toll felhasználásával*)!

Művészeti kisokos

Grisaille (francia: *grisaille*, a *gris* – szürke szóból) – monokróm festmény, amely teljesen egy árnyalatban készül, leggyakrabban szürke vagy barna árnyalatokban.

Tájkép (francia: *paysage* – vidék, táj) – a képzőművészet egy műfaja, a kép tárgya a természet.

Tus

ünnepi alkalommal előadott rövid üdvözlő hangszeres darab

folyékony vagy száraz állagú koromból készült fekete festék

Összefoglalók, érvelek, rendszerezek

1. Honnan ered a tájkép műfaja?
2. Milyen grafikai technikát szeretnél elsajátítani?
3. Gondolkozd el Leonardo da Vinci idézetén: *A természetet választottam tanáromnak, minden tanárok tanárát...!*

Önálló kutatás, médiakeresés

Keress olyan nem hagyományos grafikai technikákat, amelyek elterjedtek a kortárs művészetben!

Fantáziálok, kísérletezem, cselekszem

Szabadidődben gyakorold a *grisaille* technikát: készíts tájképvázlatokat ugyanazon szín több árnyalatának felhasználásával!

Hangszeres műfajok: elégia, rapszódia

Tuman Zsumabajev:
Virágrapszódia

Varvara Havriljuk: Őszi elégia*

? *Hogyan hat a művészet az érzelmi állapotodra? Milyen zenét hallgatsz, hogy oldja a szorongást és megnyugtasson, és milyen zenét hallgatsz, hogy felélénkítsen?*

Hogy lírai gondolatokat vagy szomorú hangulatot adjanak át, a zeneszerzők az *elégia* műfaját alkalmazzák. A népi életképek megörökítéséhez pedig a *rapszódia* műfaját.

Az irodalomban az elégia egy mély gondolatokat tartalmazó borús hangulatú vers. A zenében ez egy lassú, kis terjedelmű, elgondolkodtató mű, dallamos zenével.

Az elégia a romantikus költők és zeneszerzők kedvenc műfaja. Egyik legismertebb példája Jules Massenet elegiája, amely eredetileg zongorára íródott, majd átírta csellóra, később szimfonikus zenekarra. A szomorú dallamhoz idővel szöveget írtak, és így született meg a vokális verzió.

A *rapszódia* szó története az ókori Görögországba vezet vissza. A vándorénekesek versenyeken vettek részt, ahol költeményeket énekeltek, saját magukat kísérve kitharán vagy lanton. A rapszódia, mint zenei és főként hangszeres műfaj, egy hosszú, egyrészes darab, amelyre a szabad improvizatív előadás jellemző, kontrasztos részek és témák váltakozása, népdal alapú dallamokkal. Ezért gyakran a címében az alkotók utalnak a mű nemzeti sajátosságára.

* Forrás – <https://kyiv.gallery/havryliuk-varvara/kartyna-osinnia-elehiia-6310>

Liszt Ferencet a műfaj megalapítójának tekintik *Magyar rapszodiák* című műveivel. Továbbá híresek még A. Dvořak *Szlovák rapszodiái*, M. Ravel *Spanyol rapszódia*, M. Szkorik *Kárpáti rapszodiái*, melynek melódiája népzenei források alapján íródott.

Arcképcsarnok

Volodimir Szlepcsenko:
M. Szkorik portréja

Miroslav Szkorik (1938–2020) – kiemelkedő ukrán zeneszerző, művészettörténész, karmester, pedagógus, akinek különböző műfajokban írt művei kiemelkedtek, és bekerültek a világ zenei kultúrájának kincstárába. Élete során számos elismerést és díjat kapott, és Ukrajna nemzeti legendájává vált.

Miroslav Szkorik Lvivben született egy magasan képzett, művelt ukrán családban. Bár szülei nem voltak hivatásos zenészek, Miroslav otthon ismerkedett meg először a zenével, ahol családi körben muzsikáltak. A zenei foglalkozásokra Szolomija Kruselnicka, a nagymamája testvére bátorította Miroslavot. A híres énekesnő tanácsára kezdett el zeneiskolába járni.

1948-ban a Szkorik családot megtorló intézkedésképpen Szibériába száműzték. Miroslav csak öt évvel később tudott visszatérni. A lvivi konzervatóriumban tanult, majd a moszkvai konzervatóriumban doktorált zenei tudományokból. A zeneszerző a lvivi és a kijevi konzervatóriumban tanított, később a Kijevi Operaház művészeti igazgatója volt. Mint karmester és zongorista is fellépett.

Műveit a világ több országában előadják.

Miroslav Szkorik: Elégia hegedűre és zenekarra.
Kárpáti rapszódia szimfonikus zenekarra.

? Milyen hatást gyakorolt rád a hallott zene? Jellemezd az elégia dallamának kifejező erejét! Hogyan éri el a rapszódia a kontrasztot a lírai ének és a táncos epizódok között?

Kassai Antal: A Kárpátokban

? Vonj párhuzamot a rapszódia hangulata és a kárpáti táj között!

A digitális korszakban a klaszikus zene felvételei egyre gyakrabban vannak illusztrálva diavetítéssel, képekkel, fényképekkel, festői tájakkal vagy gyönyörű virágokkal. Fontos, hogy az ilyen párhuzamok ne csak véletlenszerű szórakoztató elemek legyenek, hanem összecsengjenek a művekkel.

Egy ilyen sikeres kombináció példája a kiváló kortárs ukrán zeneszerző, Valentin Szilvesztrov egyik szimfonikus elégiájának felvétele párhuzamosan Ivan Marcsuk, az egyik leghíresebb ukrán festőművész alkotásainak bemutatásával. A művész sajátos technikát, a „plontanizmust” alkotta meg (ezt a nevet viccesen adta stílusának – a *szóni, összefonni* szavakból). I. Marcsuk az egyetlen ukrán művész, aki felkerült a 100 kortárs zseni listájára (a brit *The Daily Telegraph* című újság állította össze 2007-ben).

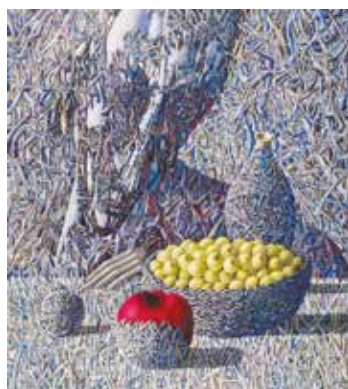
Valentin Szilvesztrov: Elégia vonószekerekre. Ivan Marcsuk festményei.

? Segítenek-e neked a képek átérezni V. Szilvesztrov elégiájának drámaiságát?

Ivan Marcsuk: Éjszaka

Ivan Marcsuk: A kísértés kertje

Művészeti kisokos

Elégia
(görögül – szomorúság)

zenei műfaj, énekes
vagy hangszeres mű,
elgondolkodtató jellegű
szomorú motívumokkal

lírai műfaj, elmélkedő
vers, melankolikus, néha
szomorú tartalommal

Rapszódia (epikus dal)

zenei műfaj, fantázia
népi dallamokra
(stilizáció vagy idézet)

irodalmi műfaj, az ódával
rokon költemény, heves
érzelmekkel

Összefoglalók, érvelek, rendszerezek

1. Hasonlítsd össze az elégia és a rapszódia hangulatát és zenei fejlődésének sajátosságait!

2. Miben hasonlóak a hallott ukrán komponisták elégiái? Egyetértesz-e Valentin Szilvesztrov kijelentésével: *A zene olyan művészeti forma, amelyben, ha nincs meg a szomorúság vagy bánat lehelete, az nem is igazi zene?*

3. Folytass egy rövid vitát: *Segítenek-e a kísérő képek a nem programozott zene témájának megértésében?* Érvelj a saját véleményed mellett!

Önálló kutatás, médiakeresés

Nézd meg az M. Szkorikról szóló dokumentumfilmet *Tíz hangjegy, amely megváltoztatta Ukrajnát* címmel!

Fantáziálok, kísérletezem, cselekszem

Keress egy elégikus hangulatú verset olyan ukrán költőtől, akiről irodalomórán tanultál! Improvizálj rá egy dallamot és énekelj el!

Milyen zenét lehet elképzelni, amikor az *Őszi elégia* és a *Virágrapszódia* című képeket nézed?

A tájkép típusai

? *Visszagondolva a festmények megtekintésével kapcsolatos tapasztalataidra, sorold fel azokat a tárgyakat, amelyeket a művészek leggyakrabban ábrázolnak a tájképeken!*

A varázslatos természeti környezet sokfélesége a tájképek különböző típusainak kialakulását idézte elő a képzőművészetben. A *vidéki* tájban a művészeket a falusi környezet hangulata vonzotta leginkább a természettel való közvetlen kapcsolata miatt. A *városi* tájkép a társadalmi környezetet mutatja be, amit az ember tevékenysége során észszerűen tervezett: utcák, sugárutak, terek, épületek. A tájképekben a mélység ábrázolásához *staffázst* (mellékrészleteket) alkalmaznak a festmény élénkítése érdekében.

Szerhij Vasziljevics: Vörös ház

Mikola Hlusczenko:
Montmartre. Sacré Coeur

Az *építészeti* tájkép hasonlít a városi tájképhez. A különbség abban van, hogy építészeti műemlékek ábrázolása egyesül a városi környezettel. A városi tájképek dokumentációs pontossággal ábrázolják a helyszíneket.

Giovanni Paolo Pannini:
A Colosseum és a Diadalív

Canaletto: A Dózse-palota
Velencében (veduta)

? *Elemezd a kompozíció elrendezését: mi látható a középpontban, az előtérben és a háttérben? Keresd meg a horizontvonalat!*

A *parkokat* ábrázoló tájképen a pihenésre létrehozott természeti területek jelennek meg. Ezeken a helyeken a természetes formák összekapcsolódnak a dekoratív szobrászattal és építészettel.

Az *ipari* tájképeken a művészek az ember alkotó szerepét igyekeznek bemutatni, aki gyárakat és üzemeket, gátakat és erőműveket, kikötőket és hídszerkezeteket épít.

Boksay József:
Botanikus kert

Olekszij Sovkunenko:
A dnyiproi gát építése

A *sci-fi* tájképek a képzeletbeli tájak varázslatos világába kalauzolják el az embert (mesebeli stb.).

? *Mi látható az illusztrációkon? Határozd meg a tájkép műfajának különböző típusait!*

Nico-Nico Singer:
Anime kép

A *marinista* műfaj a tenger szépségéről, valamint hajókról és csónakokról, tengeri csatákról, tengeri sportversenyekről stb. mesél.

Arcképcsarnok

Ihor Reznyik:
Olekszij
Sovkunenko
portréja (részlet)

Olekszij Sovkunenko (1884–1974) – ukrán akvarell festőművész, a tájkép, a portré és a csendélet mestere. Herszonban született, az Odeszai Művészeti Iskolában és a Pétervári Művészeti Akadémián végezte tanulmányait. K. Kosztandi tanítványa volt. Művészeti iskolákban tanított Odeszában és Kijivben. Tájképein a természet festői szegleteit, városi épületeket ábrázolt, de ipari tájképeket is festett. A Dnyiprobud akvarell-sorozatával a művész aranyérmert nyert a Művészet és technika a modern életben című párizsi nemzetközi kiállításon.

A perspektíva törvényeinek ismerete segít a tér rendezésében a tájképben.

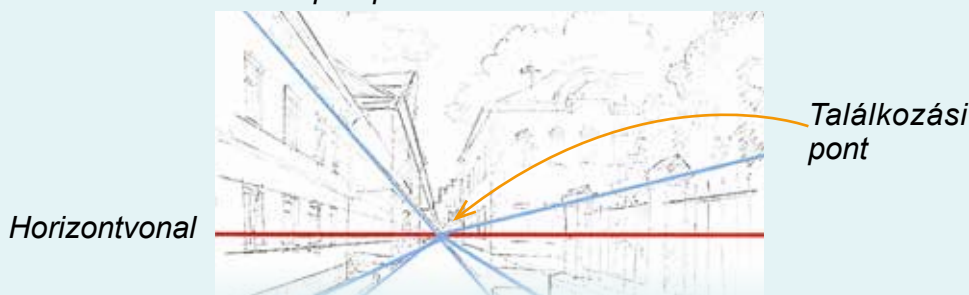
Vizuális műveltség

A lineáris perspektíva szabályai:

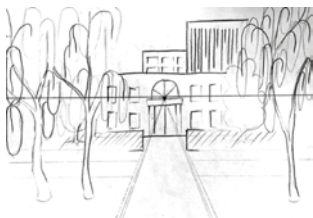
- azokat a párhuzamos vonalakat, amelyek távolodnak a megfigyelőtől és összeérnek egy pontban, *metszéspontnak* vagy *tálálkozási pontnak* neveznek, ez a horizontvonalon található (például az utca a városban, sétány a parkban);
- azonos méretű tárgyak és épületek távolodva a megfigyelőtől kisebbnek tűnnek (például fák vagy házak az út mentén).

Nyikifor Drovnyak
(Krinickij)

A lineáris perspektíva tervezésének rendszere

Rajzolj városi tájképet *Az iskolához vezető út* címmel! Mutasd meg a tér mélységét, alkalmazd a lineáris perspektíva szabályait!

Művészeti kisokos

Veduta (olasz *veduta* szóból, jelentése – kilátás) – képzőművészeti műfaj, városi panoráma vagy vidéki tájkép dokumentációs pontossággal történő ábrázolása az építészeti környezetével együtt.

Marinista műfaj – a tengert és a tengeren zajló eseményeket ábrázoló tájkép.

Staffázs – a kompozíció kisebb kiegészítő elemei, a tájban emberek és állatok kis alakjai.

Összefoglalók, érvelek, rendszerezek

1. Nevezd meg a tájképek típusait! Melyikkel találkoztál először? Melyik táj nyűgözött le a legjobban?

2. Készíts gondolattérképet a különböző tájtípusokról!

3. Az amerikai festőművész, Zaria Forman az ökológiai problémákra való figyelemfelhívás céljából fényképszerű, nagyon valóságos jéghegyeket ábrázoló tengeri festményeket készít ujjbegyei segítségével. Gondolkozz el azon, hogy milyen más módon küzdhetnek a művészek a környezetvédelemért!

Önálló kutatás, médiakeresés

Válassz ki különböző tájképeket, hogy létrehozz egy *Üdvözljük Ukrajnában!* című kis útikalauzt! Milyen tájképek érdekelnek jobban a külföldi turistákat?

Fantáziások, kísérletezem, cselekszem

Készíts vázlatokat vagy fényképeket a lakóhelyed építészeti elrendezéséről *Csodálatos kilátás napjainkban* című kiállításához!

Évszakok: koncert

? Gondolj a különböző évszakoknak szentelt zeneszámokra! Milyen előadóknak szólnak? Milyen műfajokban íródtak?

Minden évszak a maga nemében vonzó és megismételhetetlen. A festők vásznain, a zenei alkotásokban egyes évszakok különböző színekben, hangokban és hangulatokban elevenednek meg előttünk.

Azt már tudod, hogy a hangszeres és zenekari zenében a zeneszerzők különböző hangszereket használnak a természet hangjainak utánpótlására, amelyekkel a madarak énekét, az állatok és rovarok hangját, az eső zúgását, a szél susogását próbálják imitálni.

A zenedarabok, amelyeket az évszakoknak szenteltek, különböző műfajokban íródtak. Ilyen például Joseph Haydn oratóriuma, Leszja Dicsko kantátája. Különösen népszerűvé vált Antonio Vivaldi *A négy évszak* című négy hegedűversenyből álló műve, amelynek számos feldolgozása ismert.

Koncert – szimfonikus zenei műfaj, amely sajátos párbeszédre alapul a szólisták és a zenekar között. A formája, amely kialakult a bécsi klasszikusok művészetében, általában háromrészes: a középső rész lassú, nyugodt és elméledő, míg a szélső tételek dinamikusak. A finálé leggyakrabban életvidám, dallama többnyire népdalok motívumain alapul.

Maja Dokić Mihajlović: Koncert

Zenei műveltség

Az olasz concerto szó beleegyezést jelent, de egykoron a latin eredetű szót versenynek fordították. Valóban, egy koncert olyan, mint egy hangszer (szóló) és egy zenekar (tutti) versenye. A koncertek előadása magas szakértelmet és virtuozitást kíván a szólistától.

Bármilyen műfajú zene nyilvános előadását is koncertnek nevezik. Ezt előre közlik az előadás programjában, egyben feltüntetik a koncert időpontját és helyét is.

A koncert műfaja általában nem programzene. Azonban Antonio Vivaldi 28 koncertjének többsége a programzenére jellemző elnevezést kapott.

Antonio Vivaldi *A négy évszak* című műve négy koncertből áll:

Tavasza, Nyár, Ősz, Tél, hegedűre és zenekarra íródtak. Minden koncertet költői sorok előznek meg, amelyek feltárják a koncert képzeletbeli tartalmát. Az első koncertet az alábbi versrészlet vezeti fel: *Megérkezett a tavasz, vidáman / köszönti őt az ujjongó madárdal, / s a csermelyek a szellő sóhajában / frissülve futnak, édes suttogással. / Villám és mennykő súlyos gráciával / jelenti be sötét-libériásan, / s hogy elcsitul az égzengés – madárdal / hallik megint, benne zengő varázs van. / Virágos réten sugdosón lehelget / a fű, a lomb és mély álomba bódul / a kecskepásztor, hű kutyája mellett. / S furulyaszó csendül az álmokon túl: / a tündöklő tavaszban tánra kelnek / a pásztorok s a nimfák csapatostul.*

Minden koncert a klasszikus háromtételű formában íródott, ahol a középső tétel kontrasztos. Egyes koncertekben összesen tizenkét tétel található, ami az év 12 hónapjára utal. A zeneszerző élénk képi világot használ, mint például madarak éneke, baglyok huhogása, kutya ugatása, rovarok zümmögése stb.

Antonio Vivaldi: A négy évszak különböző interpretációkban.

Milyen hatással volt rád a zene? Mely hangszerek utánozzák a madárdalokat? Milyen más képi elemek vannak még ábrázolva? Oleh Scsihlev* festményei tükrözik szerinted Vivaldi zenéjének hangulatát?

* O. Scsihlev festményeit a következő linkre kattintva érheted el:
<http://inform1.yakistoviti.com.ua/mystetstvo/6-klas>

Arcképcsarnok

François Morellon la Cave: Vivaldi portréja

Antonio Lucio Vivaldi (1678–1741) – olasz zeneszerző, virtuóz hegedűs, a szólóhangszeres koncert műfajának megteremtője. Velencében született. Már 25 éves korában hegedűtanárként kezdett dolgozni egy árvaházban, ahol három évtizeden keresztül szolgált.

Vivaldi mintegy 500 koncert és több mint 100 különböző hangszerekre komponált szonáta szerzője, több mint tíz operát és számos más műfajú darabot írt. Élete során a művész széles körű elismerést szerzett Európában, mint olyan zeneszerző, aki öt nap alatt képes egy operát megírni, és mint hegedűvirtuóz, aki nagy hatással volt a hegedűtechnika fejlődésére. J. S. Bach is lelkes tisztelője volt Vivaldi koncertjeinek, amelyeket átírt orgonára, zongorára stb.

Antonio Vivaldi A négy évszak ciklusa rekordeladással büszkélkedhet a klasszikus zene területén. A műnek számos átdolgozása vált ismertté, beleértve a rock- és popverziókat is. Kísérleti kutatások (tomográfia módszerével) igazolták, hogy Vivaldi koncertjeinek zenéje hatással van az érzelmekre, serkenti a memória és figyelem fejlődését, valamint felgyorsítja a gondolkodást.

Vesznyanka (Tavaszi dal), Sum (Zaj) (Go_A együttes).

A Tavaszi dal színpadi előadása.

A Go_A együttes előadása a 2021-es Eurovíziós Dalfesztiválon

A 2021-es Eurovíziós Dalfesztiválon az ukrán Go_A együttes *Sum* (Zaj) című dalával az ötödik helyet szerezte meg. A zeneszerek egyesítették az ukrán népzene, autentikus előadást és a duda hangját az elektronikával, afrikai dobokkal. A szám vezet a Spotify listáját, és a videoklip közel hétmillió megtekintést ért el a YouTube-on.

Virtuális kirándulás

A Miroslav Szkorik Lvivi Megyei Filharmónia a zene birodalma a régi város szívében. A filharmónia tevékenysége sokoldalú: nemzetközi fesztiválok, családi koncertek, tematikus programok gyermekeknek és fiataloknak. Látogass el a Lvivi filharmónia weboldalára, hogy megismerkedj a koncertek programjával: <http://www.philarmonia.lviv.ua/>

Művészeti kisokos

Koncert (latinul *concerto* – verseny) – zenei műfaj, amelyet egy szólista, zenekar vagy kórus ad elő; nyilvános előadás, amelyen komoly-, illetve könnyűzenét adnak elő.

Filharmónia – hangversenynek otthont adó intézmény, amely népszerűsíti a zeneművészetet és a könnyűzenei műfajokat.

Összefoglalók, érvelek, rendszerezek

1. Milyen értelemben használatos a *koncert* szó?
2. Bizonyítsd be, hogy a koncert a szimfonikus műfajhoz tartozik!
3. Nézd meg a *Mesék az öreg zongoráról*. Vivaldi című rajzfilmet!

Önálló kutatás, médiakeresés

Készíts rövid reklámot egy szimfonikus koncertre, amely érdekelné a kortársaidat!

Fantáziálok, kísérletezem, cselekszem

Játsszátok el a *Sum* című dalt (improvizáljátok a mozdulatokat, kiáltásokat)! Hozzatok létre egy házi készítésű hangszert a dal kíséretére!

Az évszakok: tájkép a képzőművészetben

? *Miben különböznek a természet színei más-más évszakokban?*

Az úrhajósok azt állítják, a Földünk a világúrból nézve kékes színű. Csak mi, a bolygó lakói élvezhetjük a természet varázslatos színeiben pompázó sokszínűségét az évszakok változásával. Minden évszak tájképe saját színpalettával és árnyalatokkal rendelkezik.

A halványzöld tavasz az újjászületés örömét hozza. A tavaszi tájképeken gyakran a fehérben és rózsaszínben pompázó kerté a főszerep. A festői nyár tele van melegséggel és napsütéssel, a gazdag színek igazi ünnepe, amelyek ragyogó, virágos sokszínűséget teremtenek! A mezők, erdők és rétek palettáján a zöld számtalan árnyalata látható, amely dominánssá válik a festményeken.

Az őszi tájképek arany és bíbor színeiben pompáznak, meleg színeik elvarázsolják a tekintetet. A földet a téli tájképeken kékes-fehér hótakaró borítja, a fákat zúzvara díszíti, ezüstös, ragyogó árnyalatokban csillognak.

? *Milyen színeket és árnyalatokat használnak a művészek a különböző évszakok ábrázolásánál? Találd meg a kompozíciókban a domináns színt, és nevezd meg az alap- és mellékszíneket, illetve a meleg és hideg színárnyalatokat!*

Szerhij Sisko: A parkban

Paul Signac: A fenyőfa St. Tropez-ben

Soltész Zoltán: Hegyi folyó

Claude Monet: A szarka

A művészek, hogy a hangulat átadására a *koloritot*, a megfelelő színrendszert alkalmazzák festményeiken, azt a kifejezőeszközt, amellyel az alkotók a színek harmonikus egységét teremtik meg. A kolorit segítségével fejezik ki a természet aktuális, a különböző évszakokra, napszakokra jellemző állapotát és az időjárási jelenségeket: esőt, ködöt, havat stb. Fontos figyelembe venni a fény jellegét is, mivel a festmény színpalettája lényegesen különbözhet egy borús vagy egy derűs napon.

A kolorit a festészetben kompozíciós feladatokat is ellát, hozzájárul a térrendezéshez. A domináns, főszerepet betöltő színeknek köszönhetően és a különböző színárnyalatok révén a néző figyelme az alkotás fő elemeire és legfontosabb részleteire összpontosul.

A kolorit lehet meleg vagy hideg, világos vagy sötét, élénk vagy tompa, telített vagy halvány. A főbb színek meghatározzák a kép általános hangulatát, míg a mellékszínek hatása erősíti a színbeli gazdagságot. A tájképeknél fontos szerepet játszik a színes kontraszt.

Azokat a festőművészeket, akik mesterien érzik a színekombinációk jellegzetességeit, és ezen képességük árad festményeikből, *koloristáknak* nevezik. A világhírű ukrán koloristák közé tartozik Mikola Hlusczenko.

Mikola Hlusczenko: Tél

Mikola Hlusczenko: Virágzó kert

Mikola Hlusczenko: Szénakaszálás

Mikola Hlusczenko: Kijev ősszel

? Hasonlítsd össze M. Hluscsenko tájképeinek színeit! Válassz szavakat az egyes évszakok tájképeinek leírására! Melyikben a legszembetűnőbb a színkontraszt? Elemezd a perspektívát a festményeken!

Arcképcsarnok

Mikola Hluscsenko:
Önarckép*

Mikola Hluscsenko (1901–1977) – ismert ukrán festő. Novomoszkovszk városában született, kozák család leszármazottjaként. Szakmai képzését a Berlieni Képzőművészeti Főiskolán végezte. Tanulmányai befejezését követően Párizsba utazott, ahol művészeti stúdiót hozott létre. Az európai, többek között a francia festészet példái alapján alakult ki a saját, egyedi „hluscsenkói” stílusa. Külföldi tartózkodása során M. Hluscsenko alkotói tevékenysége mellett Jarema álnéven hírszerzői munkát is végzett. A második világháború után visszatért Ukrajnába, többnyire Kijivben élt, számos kiállítás résztvevője volt. A festő kedvenc műfaja a tájkép volt, és éppen a virágkompozíciókban tudta teljesen kibontakoztatni kolorista tehetségét. Szülőföldje csodálatos természeti szépsége volt ihletének forrása. A mester festményei számos ukrán és külföldi múzeumban, valamint magángyűjteményekben találhatóak meg. M. Hluscsenko végrendelete értelmében 1250 alkotását átadták Ukrajna Kulturális Minisztériumának.

Vizuális műveltség

A tér közvetítésére a művészek nemcsak a lineáris, hanem levegőperspektívát is használnak.

A levegőperspektíva szabályai

- Az előtérben lévő tárgyak részletesen vannak megrajzolva, élesen és kontrasztosan, általában élénk, telített színekkel vannak ábrázolva.
- A megfigyelt tárgy mögött, a háttérben a kontrasztok csökkennek, a tárgyak elmosódottá, homályossá válnak, általánosságban, részletezés nélkül vannak ábrázolva; a színek elhalványulnak, elvesztik élénkségüket és telítettségüket.
- A horizonthoz közeledve a tárgyak sötétebbé válnak, és hidegebb árnyalatokat (kék, szürkéslila stb.) vesznek fel.

* Forrás – <https://esu.com.ua/article-30562>

1. változat. Rajzolj fát *Négy év-szak* címmel (*gouache*)!

2. változat. Készíts falusi látképet (*akvarell*)! Használj levegőperspektívát és zöld árnyalatokat a fák színezéséhez!

Művészeti kisokos

Kolorit (a latin *color* – festék, szín)

zenei kifejezés, a művek hangszínezetére utal, többek között a regiszterekre

színrendszer, a színek és árnyalatok kombinációja a képen

Levegőperspektíva – a festészeti technika egyik fogalma, amely a tér mélységének illúzióját kelti egy síkban.

Összefoglalók, érvelek, rendszerezek

1. Miért van szükségük a művészeknek a kolorit ismeretére?

2. Nevezd meg a levegőperspektíva alapvető szabályait! Mutasd be őket a tankönyvben található festménypéldákon!

3. Egészítsd ki a mondatot: *Az órán megértettem..., úgy éreztem..., érdekes volt..., nehéz volt..., képes vagyok..., megpróbálok...!*

Ónálló kutatás, médiakeresés

Válassz tájképeket J. Sibelius darabjaihoz a *Fa* című ciklusból!

Fantáziálok, kísérletezem, cselekszem

Kísérletezz egy virágzó tavaszi fa alkotásával a pointillizmus technikájával (*vattapamacsokkal való rajzolás*)!

Szimfónia. Pasztorál

Pasztorál szobrocska

? *Emlékezz vissza, milyen szimfóniákat hallgattál meg! Ki adta elő őket? Mit tudsz már a szimfonikus zenekarokról? Miben különbözik a fúvószenekartól és a popzenekartól?*

A festészetben *pasztorálnak* nevezik a vidéki, falusi jelenetek ábrázolását, amelyek természetes környezetben játszódnak, ahol általában gondtalan hangulat uralkodik. A pásztorál témái az idealizált pásztorok és pásztorlányok, akik juhokkal foglalkoznak, megtalálhatók az irodalomban és a színházban is. Számos programzenét és szimfonikus zenedarabot szenteltek ennek a témának a pásztoráloktól a szimfóniáig. A pásztorálokban érvényesül az ember harmonikus kapcsolata a természettel, és az őszinte érzelmek dominálnak. Zongorára írt pásztorált J. S. Bach, A. Scarlatti (1. szonáta) és V. Koszenko is. A műfaj emellett a zenés színházművészetben is meghonosodott (opera, balett).

François Boucher:
Nyári pásztorál

Paul Gauguin:
Tahiti pásztorál

Viktor Koszenko: Pasztorál. Johann Sebastian Bach: Pasztorál

A kamarazenétől eltérően a szimfonikus zenét nagy koncerttermekben, nagy szimfonikus zenekar adja elő. A szimfonikus művek általában terjedelmes darabok, és tartalmilag sokszínűek. A természet ábrázolásakor gyakran használják a különböző hangszerek hangszíneinek sajátosságait. A szimfonikus zenemű lehet nyitány, koncert, szimfonikus költemény, fantázia, szvit. De a szimfonikus zene királynője maga a *szimfónia*.

Graciela Rodo Boulanger: Zenekar

? Gondolj egy szimfonikus zenekar összetételére! Hagyományosan milyen zenekari csoportok különíthetők el benne? Hogyan vannak elhelyezve a színpadon? Ki, és hogyan irányítja a zenekart?

Zenei műveltség

A *szimfónia* a hangszeres zene legösszetettebb műfaja és formája. Az ember lelkivilágának mélységét adja át, a boldogságért való küzdelmét és álmait, a természet szépségét és a mindennapi élet képeit – az élet teljes palettáját. A ciklikus forma főként négy, egymás között kontrasztot képező részből áll, amelyeket össze lehet hasonlítani egy regény vagy történet fejezeteivel, illetve egy színdarab felvonásaival. Az első tétel általában gyors (szonáta *allegro* formájában); a második lassú, lírai (vagy tragikus), a harmadik – tánc (menüett vagy háromtétéles *scherzo*), végül a negyedik tétel, a *finálé* gyors, dinamikus, gyakran ünnepélyes.

A szimfónia a bécsi klasszikusok iskolájának műveiben alakult ki, amelynek tagjai voltak Franz Joseph Haydn, Wolfgang Amadeus Mozart és Ludwig van Beethoven. Haydnt gyakran nevezik a szimfónia „atyjának”, hiszen 104 szimfóniát írt.

A szimfónia új, magasabb szintre emelkedett Ludwig van Beethoven munkásságának köszönhetően, aki ezt a műfajt nagyszabásúvá, drámaivá tette, megtöltötte tartalommal és kontrasztokkal.

Arcképcsarnok

Ludwig van Beethoven (1770–1827) – az egyik leghíresebb német zeneszerző a világon. Művei a legjobb előadóművészek és zenei együttesek repertoárjában szerepelnek. Beethoven IX. szimfóniája fináléjának kórusa lett az Európai Unió himnusza.

Beethoven Bonnban született zenészcsaládban. Gyermekkorában több hangszeren tanult meg játszani. Tizenkét éves korában már orgonistagéd lett. Életének nagy részét Bécsben töltötte, ahol zongoristaként lépett fel, különböző műfajú zenét alkotott, és sikereket, hírnevet szerzett. 26 éves korában a zeneszerző elkezdte elveszíteni a hallását, nem tudott kommunikálni, csak egy különleges csővel és írásban, „beszélgető füzetek” segítségével társalgott. Sok időt töltött Bécs környékén, magányosan barangolt az erdőkben és réteken, bármilyen is volt az időjárás. A természet energiája feltöltötte és inspirálta őt újabb alkotásokra.

Beethoven hagyatékában a legjelentősebbnek zenekari művei tekinthetők, többek között 32 zongoraszonátája, közöttük a híres Patetikus, Holdfény és Apassionata szonáták, valamint szimfonikus zenéje (nyitányok, koncertek, 9 szimfónia). Ezek a művek széles skáláját mutatják be a művészi ábrázolásnak: a hősiességtől kezdve (Egmont nyitány, Hősök szimfóniája (3. szimfónia)) a könnyed lírai hangvételig (Für Elise).

Beethoven hatodik szimfóniája sajátos programmal rendelkezik. A kézirat címlapján a zeneszerző ezt írta: *A Pastorale szimfónia, vagy emlékek a falusi életről, inkább hangulat kifejezése, mint egy konkrét kép bemutatása.* Minden tételnek megvan a maga alcíme: 1 – *Vidám érzések a faluba való megérkezésakor*; 2 – *Jelenet a pataknál*; 3 – *Vidám parasztmulatság*; 4 – *Vihar*; 5 – *Pásztorének (Örömteljes és hálás érzések a vihar után).* A mű, amint látod, tele van gazdag érzelmekkel, amelyek megtöltik a vidéken élők különböző pillanatait.

Ludwig van Beethoven. 6. Pastorale szimfónia (választható részletek a tételből).

? Írd le a zenéről és a zenekar hangzásvilágáról szerzett benyomásaidat! Elemezd a fő témákat, a kidolgozás típusait és a zenei formát! Milyen eszközöket használ a zeneszerző a zenei tájképek megteremtéséhez?

♪ Hozz létre egy zenekart házi készítésű hangszerekből, és improvizálj egy pasztorált Vihar címmel! A hangszereket előzetesen készítsd el kéznél lévő anyagokból: pánsíp szívószáלבól, dobok dobozokból, csörgők fémgombokból, gabonával töltött műanyag üvegekből!

Virtuális kirándulás

Számos Beethoven-emlékmű van a világon. Ahogyan zenéje, úgy emlékművei is személyiségének nagyságát, az emberiség boldogságáért küzdő harcát mutatják be. Ő az akaraterő mintapéldája, aki legyőzte az élet akadályait és lelki csalódásait: a kortársai által meg nem értett gondolatait, a kétségbeesést a tragikus betegsége miatt. Erről tanúskodik a Heiligenstadti végrendelet is.

Bonni szülőházában múzeum működik rengeteg kiállítási tárggyal. Megérteni Beethoven életét és művészetét a művész hitvallás segíti: A sötétségtől a fényig, a küzdelem által a győzelemig.

Caspar von Zumbusch:
L. Beethoven emlékműve
Bécsben

A bonni múzeum (bejárat, a zeneszerző zongorája)

Hihetetlen módon a szimfonikus zene nem veszíti el aktualitását még a számítógépek és szintetizátorok korszakában sem. Úgy tűnhetne, hogy az idő új harmóniakat és ritmusokat diktál, új elektronikus hangszerek jönnek létre. Ugyanakkor a klasszikus szimfonikus zene nem veszett el, hanem új hangzást kapott. Az interneten számos olyan zenei programot találhatunk, amelyeket *art-terápiái (művészetterápia)* eszközként alkalmaznak. Általában a természetet, tájképet vagy virágokat ábrázoló klippek kísérik. Ez a nyugtató zene segít ellazulni, leküzdeni a fáradtságot, visszanyerni az életenergiát és átvészelni a válságos állapotokat.

Zene: V. Filipenko

Vesznyjanka

Szöveg: A. Navrockij

При - йди, при - йди, вес - но крас - на, Че - пу - ри нам рід - ний край,
За - сві - ти нам, сон - це яс - не, Зна - ми в гур - ті по - гу -

Там, та - ба - да - ба, там, та - ба - да - ба, там, та - ба - да - ба, там, та - ба - да - ба,
ляй.

там, та - ба - да - ба, там, та - ба - да - ба, там, та - ба - да - ба, та - ба - да. При - не - си,
Хай всю - ди

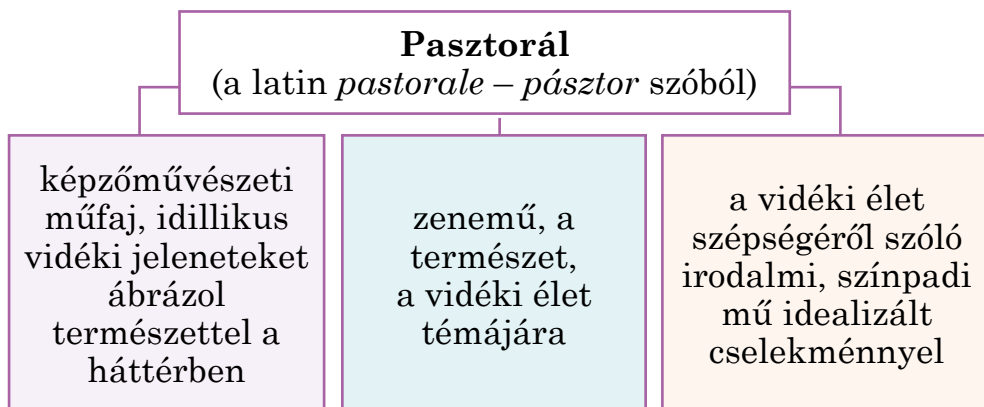
вес - но нам ряс - ні до - щі, ряс - ні до - щі. При - не си, вес - но, нам
піс - ня лу - на, піс - ня лу - на, піс - ня лу - на. Хай нам зу - стрі - неть - ся

ра - до - щі, ра - до - щі.
дів - чи - нонь - ка гар - на.

Művészeti kisokos

Art-terápia, művészetterápia – az ember pszichológiai állapota korrekciójának egyik formája, amely a művészetten és a kreativitáson alapul, a pszichoterápia eszközeivel kombinálva; magában foglalja az értelmezést és az önkifejezést.

Szimfónia (görög – *harmónia, összhang*) – többnyire négy tételből álló mű szimfonikus zenekarra.

Összefoglalók, érvelek, rendszerezek

1. Hogyan értelmezed a pasztorál fogalmát a művészetben, különösen a zenében? Mondj néhány példát!

2. Milyen részekből áll a szimfónia? Miben különbözik ez a műfaj a kamarazeneétől?

3. Vitatéma *A zene gyógyító tulajdonságai* témakörben. Beszéljétek meg a következő kérdéseket: Milyen dallamokat és hangszíneket kell előnyben részesíteni a művészetterápiában? Mi a szerepe ebben a pasztorál műfajnak!

Önálló kutatás, médiakeresés

Készíts saját relaxációs összeállítást az energia helyreállítása és a stressz elkerülése érdekében! Használj részleteket Beethoven 6. szimfóniájából és a zeneszerző más műveiből, amelyeket egyedül hallgass meg! Válassz képi anyagokat, amelyek ezeket a részleteket kísérik (festmények, fényképek)!

Fantáziálok, kísérletezem, cselekszem

Készíts keresztrejtvényt a *szimfónia* kulcsszóval!

Pasztorális idill: dekoratív képzőművészet

Marfa Timcsenko: Hableány

Olha Kvasa: Ibolyák

Jan Sluijters: Erdei ösvény

? *Mi a különbség a dekoratív és a realisztikus természetábrázolás között a tájképeken?*

A dekoratív festészet fő feladata az élet díszítése, hiszen a *dekor* szó jelentése *díszítés*. Ahogy már tudod, a monumentális dekoratív képzőművészet az épületeket díszíti.

A dekoratív festmények, különösen a tájképek és a csendéletek, fontos elemei a közösségi és lakóterek belső díszítésének. A *dekorativitás* – a műalkotás védjegye, amely összhangban van a jól felépített kompozícióval, a díszítő mintázatokkal és a színek kifinomultságával. Ezek a tulajdonságok arra szolgálnak, hogy örömteli hatást keltsenek azokon a képeken, amelyek mindennap körülvesznek minket.

? *Írd le az érzéseid, amikor dekoratív tájképeket nézegetsz! Nevezd meg a tájképek típusait téma és tartalom szerint! Mely kompozíciókban jelennek meg etnikai motívumok?*

Az ukrán dekoratív képzőművészet hagyományainak hatása érezhető Viktor Zareckij sajátos tájképein.

Arcképcsarnok

Viktor Zareckij:
Önarckép

Viktor Zareckij (1925–1990) – kiemelkedő ukrán festőművész, közéleti személyiség és tanár, aki feleségével, Alla Horszkával együtt a hatvanasok mozgalmának tagja volt.

A művész Bilopilján született, Szumi megyében, gyermekkorát és ifjúkorát pedig Donyeck megyében töltötte. Életének nagy részében Kijivben élt, ahol a Kijivi Képzőművészeti Főiskolán tanult, később tanított, valamint művészeti stúdiót szervezett.

Viktor Zareckij sokrétű tevékenysége során, amely magában foglalta a szobrászatot és a monumentális-dekoratív képzőművészetet, kereste saját útját a realizmustól a modernig, a „bányászati” és „vidéki” korszaktól az eredeti „metaforikus látásmód” kialakulásáig.

A mester tájképeinek, portréinak és zsánerképeinek modern stílusát az élénk színek, gazdag díszítés és fantasztikus színválaszték jellemzi. Művészeti hagyatékát a külföldi modernistákkal összevetve a kortárs kutatók Viktor Zareckijt „az ukrán Gustav Klimtnek” nevezik.

Viktor Zareckij: Mályvák

Gustav Klimt: Falusi kert

? Hasonlítsd össze a két művész tájképeit! Mi a közös bennük? Melyek a jellemzői a virágok dekoratív ábrázolásának?

Gustav Klimtnek a híres *Az élet fája* című modernista festményét olyan sokszor használják a szuveníreken, hogy azt felismerik még azok is, akik sosem érdeklődtek a képzőművészet iránt. Ez a dekoratív kompozíció (a triptichon egy része) a művész jellegzetes patchwork-stílusában készült, az arany lenyűgöző és kifinomult színvilágában. A fa ábrázolása, amely a legtöbb nép mitológiájában megtalálható, az életet szimbolizálja minden megnyilvánulásában. A gyökerek a múltat, az elődöket, a történelmet jelképezik, a törzs az ember létezésének szilárd alapja, míg az ágak és a termések a jövőt és az utódokat szimbolizálják. A művet mély értelem és dekoratív mesteriesség jellemzi. A hajtásokból kialakuló mintázat egyedi ritmust teremt, amely átadja a művész gondolatát.

Gustav Klimt:
Az élet fája (a triptichon középső része)

G. Klimt motívuma
egy vázán

Vizuális műveltség

Mi a különbség a dekoratív és a realiztikus tájkép között

A dekoratív ábrázolás jellemzői az általánosság, a jelképszerűség és képzeletbeli ábrázolás.

- A dekoratív tájképekben hiányzik a levegőperspektíva. Az összes tárgy a közeli és távoli területeken egyforma élesen van ábrázolva anélkül, hogy térbeli mélységet kapna.
- Az ábrázolt tárgyak és objektumok stilizáltak a formájuk és a színük tekintetében.
- A tárgyak formája le van egyszerűsítve, helyi színekkel kiemelve. A kompozícióban sok díszítés van jelen.

? Elemezd M. Saryan tájképén a színek stílusát és a formákat (fák, épületek, emberi alakok, állatok)!

A fák és más növények a flóra birodalmából a dekoratív művészetben is megjelennek, nem hagyományos művészeti technikákkal. Például a szakértő mesterek tájképeket készítenek gobelineken, falikárpitokon, borostyán vagy gyöngy képeken, míg amatőr kézművesek a rendelkezésre álló alapanyagokat (*bricolage*) használják. Ezek lehetnek régi gombok, gyöngyök, textíliák stb. Ez a művészeti forma kreativitást igényel. Néhány változata a kézimunkával, például a *patchwork*-kel (foltvarrás) is kapcsolatos.

A *doodling* is népszerű dekoratív tevékenység napjainkban. Ez olyan rajzolási módszer, amellyel szokatlan és érdekes mintákat készíthetünk végtelen sok téma és elem felhasználásával. Saját érdeklődésünk szerint választhatunk virágokat, alakzatokat (köröket, rombuszokat, spirálokat), valós vagy képzelt lényeket. Tapasztalatok szerint a doodling javítja a hangulatot, fejleszti a figyelmet és elősegíti a fantázia fejlődését. Nem véletlenül nevezik „kreatív rajzolásnak”, amelyet a pszichológusok stresszoldónak is ajánlanak.

Martiros Saryan:
Tarka tájkép

? Mely nem hagyományos művészeti technika érdekel téged és inspirál alkotásra?

Patchwork

Doodling

- 1. változat.** Rajzolj egy hóval borított fát, amely egy faliszőnyeget díszít (a szőnyegszövés elemei)! Rajzolj fenyőfákat és égboltot egy papírtányérra!

- 2. változat.** Készíts dekoratív pannót G. Klimt festménye alapján színes kartonra festett gombok felhasználásával (*bricolage*)! Először a fa megrajzolását gyakorold!

Művészeti kisokos

Bricolage (francia eredetű szó *bricolage* – jelentése *bar-kácsolás*) – ez a kifejezés egy folyamatot jelöl és az eredményét, amikor valami létrejön a rendelkezésre álló alapanyagokból.

Doodling (angol eredetű szó *doodle* – jelentése *firkál, firkálmány*) – szabad és intuitív rajz egyszerű elemek felhasználásával, az emocionális kikapcsolódás és önkifejezés céljából.

Patchwork (angol eredetű szó *patchwork* – jelentése *felt-varrás, feltmunka*) – dekoratív művészeti technika, a mozaik elvével készül, amikor a különböző színű textilrészeket összevarrva sokszínű vászon keletkezik, geometriai (négyzetek, háromszögek, csíkok) vagy növényi (fák, levelek, virágok) mintákkal.

Összefoglalók, érvelek, rendszerezek

1. Milyen különbségek vannak a realiztikus és dekoratív tájképek között?

2. Milyen stilizációs módszereket használnak a dekoratív tájképekben?

3. Magyarázd el, hogyan értelmezed Viktor Zareckij szavait: *A vásznat a vonalak, foltok és színek zenéjeként kell nézni. A művészet az élet, amelyet művészi nyelven közvetítünk!*

Önálló kutatás, médiakeresés

Nézd meg a Viktor Zareckijről szóló *Gondolatok a vászon mellett* című dokumentumfilmet!

Fantáziálok, kísérletezem, cselekszem

Ha érdekel a doodling technika, válassz egy ingyenes online mesterkurzust! Használj sablont, majd hozz létre saját doodling variációkat az érzelmi kikapcsolódás és a kreatív önkifejezés érdekében! Használj ukrán dekoratív motívumokat, vagy hozz létre sajátokat! Légy együttműködő alkotótárs, színezd ki a híres művészek képeit stresszoldó kifestőkben!

Oleszja Vakulenko: Stresszoldó kifestők a *Szeretem Ukrajnát* című könyvből

Szimfonikus képek és vázlatok

? **Magyarázd el, mi a különbség a természet zenei és képzőművészeti ábrázolása között saját tapasztalatból és az előző órák anyagából!**

Claude Monet:
Reggel a tengernél

Már tudod, hogy a szimfonikus zenében a hangszerek hangszínének gazdagságával különféle élethelyzeteket lehet ábrázolni. Még olyan zenei műfajok is léteznek, amelyek elnevezéseit a képzőművészetből kölcsönözték: *szimfonikus képek, szimfonikus vázlatok*.

? **Emlékezz vissza, mit jelent a vázlatrajz fogalma a képzőművészetben!**

Zenei műveltség

Szimfonikus kép – egyrészes, a programzene műfajában írt darab, általában megfigyelő jellegű, szabad zenei feldolgozásban, gyakran a téma variációival. A téma gyakran kapcsolódik tájhoz, életképhez, fantasztikus és harci jelenetekhez. A műfaj jellemző jegyei közé tartozik a képiség, a képzőművészeti részletek gazdagsága, amely elősegíti a konkrét elképzelések kialakulását a program szerint. A szimfonikus kép lehet önálló mű vagy egy opera része.

Ez a műfaj széles körben elterjedt különböző témájú a programzenében. Claude Debussy, Jacques Ibert és Maurice Ravel francia zeneszerzők műveiben is fellelhetők a tengeri képek, marinák. Szimfonikus tengerképeikben bemutatták, hogy hangok és akkordok segítségével újra átélhetjük a tenger sokféleségét, és élvezhetjük azt a hangszínek váltakozásában.

C. Debussy *A tenger* című műve három részből áll, amit a zeneszerző szimfonikus vázlatoknak nevezett el: *Hajnaltól délig a tengeren*, *Hullámok játéka*, *A szél és a tenger párbeszéde*. A nyugodt, kiegyensúlyozott pianóban előadott epizódokat a lendületesek váltják, amelyek átadják a tomboló hullámok ritmusát, a sziklához való erőteljes csapódásait. C. Debussy a tengerről szóló műveinek hagyományát folytatja Jacques Ibert *Kikötők* (vagy *Tengeri kikötők*) című három szimfonikus képe. Ez a zeneszerző egyfajta zenei naplója, amely benyomásait adja át az európai és ázsiai városokban tett látogatásait követően. Az első rész zenei témáját Palermo kikötőjének szentelte, amely az olasz Szicíliaiban található, a Nap szigetén, tele festői tájakkal és gazdag kulturális emlékekkel.

Palermo kikötője

Claude Debussy: *Három szimfonikus vázlat. A tenger* (videóval). Jacques Ibert: *Három szimfonikus festménye. Kikötők: 1. rész Róma–Palermo* (videóval).

Írd le benyomásaidat a meghallgatott darabokról! Milyen a tenger különböző állapota? Jellemezd a zenekari színvilágot!

A tenger „dallamossága” Maurice Ravelt is vonzotta elbűvölő árnyalataival: az alig hallható hullámoktól a hangos, erőteljes csobbanásig. A zeneszerző továbbfejlesztette az elődei kutatásait, és egzotikus harmóniákon keresztül adta át megfigyeléseit. M. Ravel *Csónak az óceánon* című zongoradarabját zenekarra írták át, gazdagítva a hangszínek palettáját.

Maurice Ravel: Csónak az óceánon a Visszaverődés ciklusból (zongora; zenekar).

Milyen képet képzelte el, amikor hallgatta a zenét? Hasonlítsd össze a zongora és a zenekari előadást, valamint a hozzájuk tartozó vizuális kíséretet! Találj ki egy történetet a viharos óceánon való utazásról, tele titokzatos kalandokkal és kockázatokkal!

A képzőművészet egyre növekvő hatása a zenére a műfajok sokszínűségéhez vezetett. Különböző típusú, úgymond „zenei képek” jöttek létre: akvarellek, metszetek, domborművek.

Fehér hajók

Zene és szöveg: Z. Kraszuljak

1. Даль морська безмежна й таємнича, Кожна хвиля за собою кличе, Наче птахи, розпустивши крила, Вдаль пливають кораблі І тріпочуть вітрила. <i>Refrén:</i> І летять над хвилями, наче на крилі, Мчать по морю синьому білі кораблі, Вітер заховається десь серед вітрил, Хоче позмагатися, та немає сил.	2. Розмовляли чайки з кораблями Про дива за синіми морями, Та не можуть мрії зачекати, І пливають кораблі Острів щастя шукати.

Improvizáld zongorán vagy más hangszeren A hullámok játéka zenei vázlatát!

Művészeti kisokos

Vázlat (franciából – *rajz, vázlat*)

szimfonikus zenei műfaj, képi jellegű kompozíció, amelyben a természetet, az építészetet ábrázolják stb.

előkészítő rajz, amely egy elképzelést ábrázol a műről, annak jellemző vonásait

Szimfonikus kép – egy részből álló zenei műfaj, amelynek programja ábrázoló jellegű.

Összefoglalók, érvelek, rendszerezek

1. A természet benyomásait a szimfonikus zene mely műfajában lehet megvalósítani? Mondj példákat!

2. Mi újat tudtál meg a tájkép műfajáról a zenében, különösen a tengeri tájképekkel kapcsolatban?

3. Gondolkodj el, a zeneszerzők miért használják a vizuális művészetek fogalmát a zenei műfajok elnevezésében!

Önálló kutatás, médiakeresés

Hasonlítsd össze a tenger ábrázolásának módjait a zenében és a festészetben! Ravel *Csónak az óceánon* című művének melyik felvétele illusztrálja legjobban a kikötőket? Érveidet támaszd alá! Melyik módszert tartod sikeresebbnek a *Csónak az óceánon* című Ravel-mű megjelenítéséhez, a tengeri tájképek vagy a festmények illenek jobban? Indokold meg!

Fantáziálok, kísérletezem, cselekszem

Készíts zenei útmutatót a *Marinista zeneszerzők* gyűjteményhez!

A tenger hullámainak nyugtalansága: marina

? *Olvasd el vagy hallgasd meg Leszja Ukrajinka Tengeri csend című versét! Alkoss asszociatív kifejezést a marina szóhoz!*

A festői tájképekre a színek mágikus varázsa jellemző. Ezek a hatások javítják az ember lelkiállapotát. Egy ilyen varázsló a *marina*, a tengeri történesek ábrázolása. A kiemelkedő hajósok, bátor halászok és művészek érdeklődése a tengeri élet iránt már régóta jelen van a képzőművészetben, ami ennek a tájképnek a kialakulását eredményezte.

A marinák lenyűgözően sokszínű színárnyalatokkal rendelkeznek, amelyek által a tenger életre kel, ezek a kompozíciók rabul ejtik az embert. Még a realiztikusan ábrázolt öblök, kikötők és kikötővárosok ábrázolásában is van bizonyos titokzatosság.

Ivan Ajvazovszkij *Gurzuf* című képén a tiszta kék ég, a hajók és csónakok a kék víz felszínén nyugalmat és békével teli érzést keltenek. A természet csendje és nyugalma elvarázsolja az embert. Kik lehetnek ezek az emberek? Honnan térnek vissza a hajók? Történetek születnek a tengerészek távoli utazásairól, a halászok mindennapi munkájáról...

? *Nézd meg a kikötőket! Képzeld magad a hajón vagy vitorlásan hajózó emberek közé! Írd le érzéseidet, érzelmeidet, gondolataidat és álmaidat!*

Mihajlo Demcju:
Spanyol ciklus*

Tarasz Sevcsenko: Csónakok az
Aral-tengeren

Ivan Ajvazovszkij: Gurzuf

* Forrás – <https://kyiv.gallery/demtsiu-mykhailo>

A műfaj kialakulásában a flamand és holland festők játszották a főszerepet. Sok marinista művész szenvedélyévé vált a hajók és a halászbárkák ábrázolása nagy kikötőkben vagy kis öblökben. A marinista műfaj főszereplője az állandóan változó, titokzatos tenger, ahogy a fény visszaverődik, tükröződik (*reflexus*) a vízen a vakító napfényben vagy az esti szürkületben. A tengeri festmények lenyűgöznek egyedi kék és zöld színvilágukkal.

Steve Rogers: Csónakok

Maja Dokić Mihajlović:
Napfényes tengeri táj

? Nézd meg a víz és a fény visszaverődését, és magyarázd el, hogyan változik a tengervíz színe! Tekintsd meg a városi kikötőket, hajókat ábrázoló kompozíciókat!

Jose Capbello Ruiz: A tenger

Szörfözés

? Hasonlítsd össze a hullámok képeit az illusztrációkon! Melyik festmény közvetíti jobban a tenger dinamikáját?

A TERMÉSZET BIRODALMÁBAN: PASZTORÁLIS HANGULATOK

- Feladat.** Gyakorold a hullámok ábrázolását különböző vonalakkal (sima, lágy, éles, viharos, heves, szélsőséges)! Kísérletezz a tenger színeinek különböző árnyalataival!

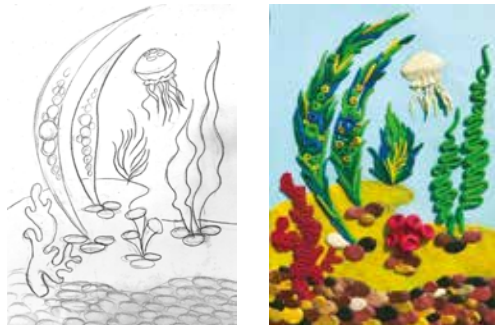

Hullámok ábrázolása a kortárs festményeken
(vonal, színárnyalatok, textúrák)

- 1. változat.** Rajzolj egy marinát *Napfényes kikötő* címmel (akvarell)! Alkalmazzd a fényvisszaverő technikát és a levegőperspektívát, add át az előzőleg meghallgatott zeneművek hangulatát!

- 2. változat.** A *víz alatti királyság titkai* címmel alkoss kompozíciót (gyurma dombormű)! Formálg gyurma rudacskákat, gyurma golyókat stb.!

Művészeti kisokos

Reflexus (latinul *reflexus* – visszaverődés, tükröződés) – optikai hatás, a tónus, a szín erősségének változása, amely akkor következik be, amikor a fény visszaverődik a környező tárgyakra. A kifejezést az optikában és a képzőművészetben használják (festészet, grafika, fotográfia).

Összefoglalók, érvelek, rendszerezek

1. Hogyan nevezik a tengert és az óceánt ábrázoló tájképet?

2. Melyik marina keltette fel az érdeklődésedet, és melyik tetszett legjobban?

3. Elemezd, hogyan alkalmazza Braco Dimitrijević a levegőperspektívát a tájképein, hogyan változtatja meg a színpalettát, a fényeket és árnyékokat egy adott kompozíció különböző változataiban!

Önálló kutatás, médiakeresés

Nézd meg Leszja Ukrajinka *A tenger csendje* c. költeményének megzenésített videóját! Gondolkodj el azon, hogy a modern technika, a kiterjesztett valóság milyen lehetőségeket kínál a művészet szintézisének gazdagítására!

Fantáziálok, kísérletezem, cselekszem

Használva a tankönyv illusztrációit, kísérletezz a tenger ábrázolásának különböző technikáival és módszereivel (*monotípiá, lenyomat készítése, permetezés, pontillizmus* – vattapamacsokkal, fültisztítóval való festés stb.)!

A végtelen repülés fantáziája: szimfonikus költemény

? Lehetséges-e a zenében fantáziálni? Különösen a jazzben?

Talán nincs olyan ember a világon, aki ne szeretne fantáziálni. A fantázia világa csodálatos és tele van még eddig nem használt lehetőségekkel: fantasy irodalom, filmek, fotók... Kevesen ismerik a zenei fantáziát, bár már viszonylag régen alakult ki.

A fantázia ábrázolására jelentős lehetőségek rejlenek olyan műfajokban, mint a szimfonikus költemény és a szimfonikus fantázia – ezek egyrészes, szabad formájú művek.

A *fantasy* műfaj elnevezése a görög *phantas* szóból ered, melynek jelentése „képzelet”. Tehát fantáziálni azt jelenti, hogy elképzelünk, improvizálunk, alkotunk szabad vagy konkrét témára. Ezt a műfajt választják a zeneszerzők, amikor szükségük van gondolataik és érzelmeik kifejezésére a szokásos keretek és normák határain túl.

Régen létezett a hagyomány, hogy az előadóművészek improvizáltak a nehéz zenedarabok előadása előtt, sőt versenyt is rendeztek a virtuózok között. A fantázia műfaja a fuga előszójaként jött létre. Johann Sebastian Bach műveiben ennek a gyakorlatnak a csúcspontját érte el.

? Emlékezz vissza, és nevezd meg a jazzzenekar hangszereit!

Deborah Huber:
Zenészek

Zongorafantáziákat a romantikus zeneszerzők, F. Chopin és R. Schumann írtak. Ma a fantázia műfaja kiterjed a kamara- és a szimfonikus zenére, a klasszikus és jazz műfajokra egyaránt. A kortárs zeneszerzőket a fantasztikus filmek inspirálják.

Johann Sebastian Bach: d-moll kromatikus fantázia és fuga. Fazil Say: Jazz fantázia Mozart Török induló témájára.

Oszd meg az elképzeléseidet és benyomásaidat! Hogyan változik Mozart klasszikus zenéje a jazz energikusságának hatására?

A *szimfonikus költemény* elnevezés azonnal irodalmi asszociációt, hangulatot vált ki, a zene és az irodalom, illetve a történelem közötti összefüggést adja át. Amikor szimfonikus költeményt hallgatunk, nemcsak a dallamnak, harmóniának és a hangszerelés hangszíneinek a szépségét élvezzük, hanem nyomon követhetjük a cselekmény fejlődését, vagy egy konkrét programban rejlő ötlet megvalósulását. A költeményekre jellemző a zene szabad feldolgozása, a népi források alkalmazása és a művészetek szintézisének ötlete.

A szimfonikus költemény műfajának megalapítója Liszt Ferenc magyar zeneszerző, aki 13 ilyen művet írt.

Jean Sibelius nevéhez számos szimfonikus költemény köthető.

Arcképcsarnok

Jean Sibelius (1865–1957) – finn zeneszerző, Finnország nem hivatalos himnuszának alkotója, az országban nemzeti hősnek tartják. A művész a zenekari zene műfajában érte el legjelentősebb eredményeit (szimfóniák, szimfonikus költemények, szvittek, nyitányok, drámai-színpadi művek). Munkásságát a nemzeti színezet és a hazafias eszmék hatják át. A zeneszerző már életében elismerést szerzett hazájában és azon túl. Róla nevezték el az évente megrendezett zenei fesztivált, a Sibelius hetet. Létrehozták a népszerű Sibelius kottaszerkesztőt.

Virtuális kirándulás

A Sibelius Zenemúzeumot Finnországban hozták létre. Jean Sibelius emlékműve – több száz orgonasípot ábrázoló együttes – Helsinkiben szimbólummá vált. Vegyél részt a virtuális túrán a következő linkre kattintva: www.360travelguide.com.

A finnek, ahogy általában a skandinávok, híresen gondoskodnak saját állat- és növényvilágukról. Ennek bizonyítékai a gondozott erdők, a számtalan sziget, a kristálytisza tavak ezrei, valamint a hatalmas parkok és rezervátumok. Ez a természet-szeretet megnyilvánul a zenében is.

Jean Sibelius *Finlandia* című szimfonikus költeménye a szigorú északi táj természetképeit idézi fel. Megtestesíti a finn nép nemzeti függetlenségéért folytatott küzdelmének ideáljait. A mű a zenekar erőteljes hangzásával kezdődik, és egy fényvel áthatott dicsőítő himnusszal zárul, amely később önálló művévé vált, Finnország legfontosabb nemzeti dalává.

Jean Sibelius: *Finlandia* című szimfonikus költemény.

Milyennek képzeled el Skandinávia természetét a mű hallgatása közben? A zenei benyomásaid megfelelnek a képi világnak? Gondolkodj el azon, hogyan lehetne a természetvédelmi erőfeszítéseket kiszélesíteni művészeti eseményekkel: tájképkkiállításokkal, állatfotó-versenyekkel, pasztorális zenével aláfestett flashmobokkal!

Művészeti kisokos

Jazz (angolul *jazz*) – zeneművészeti forma, amely az Amerikai Egyesült Államokban keletkezett az afroamerikai közösségben, később világszerte elterjedt; a stílus jellegzetességei: improvizáció, ritmusára a szinkópa jellemző, egyedülálló előadási technikák komplexumát ötvözi.

Szimfonikus költemény – a szimfonikus zene műfaja, egyrészes mű szimfonikus zenekarra, amelynek programja irodalmi, történelmi vagy képzőművészeti eredetű.

Fantázia (görög eredetű – *képzelet*) – zenei műfaj, gyakran virtuóz jellegű, szabad formájú, többnyire improvizatív alkotás.

Összefoglalók, érvelek, rendszerezek

1. Létezik fantasztikus zene? Mitől lesz fantasztikus? Mondj példákat a zenei fantáziákra!

2. Ismertesd a szimfonikus költemény műfajának jellemzőit!

3. Milyen színekben tudod elképzelni a kedvenc zenedarábjaidat? Gondolkodj el azon, hogyan fejleszthetnéd a saját képzeletedet a művészet segítségével, hogy a jövőben bármilyen feladatot kreatívan tudj elvégezni!

Önálló kutatás, médiakeresés

Elemezd a skandináv természetfestményeket a *Finlandia* című szimfonikus költemény kísérőzenéje hallgatása közben! Vonj le következtetést, milyen hatással van a művészi aláfestés a zene fejlődésére!

Fantáziálok, kísérletezem, cselekszem

Szabadidődben hallgasd meg a *Törhetetlen* című szimfonikus költeményt a kortárs ukrán zeneszerző és jazzművész, Ihor Zakusz szerzeményét! Gondolkodj el a hazafias költészet és a jazz ötvözésén!

Fantasztikus tájkép és a modern környezetvédelmi trendek

? *Milyennek képzeled el a jövő városát? Mi a közös a bojtorjánban és a tépőzárban? A pillangószárnyban és a kimonóban?*

A festőművészek lenyűgöző fantáziaképeket alkotnak valószerűtlen tartalmakkal és azok határtalan kifejezési módjaival, amik a képzelet szüleményei. A fantasztikus tájképeken végtelen űrt, elérhetetlen óceáni mélységeket, misztikus növény- és állatvilágot láthatunk ismeretlen bolygókon. Az ilyen művek kibővítik a valóság határait, és elősegítik a fantázia szárnyalását.

Michael Beme:
Egy messzi galaxisban

? *Mi tűnt fel a fantasztikus tájakban? Magyarázd meg a művészek szándékát! Adj címet a festményeknek!*

A művészetben feltételelesen különböztetik meg a sci-fit és a fantasyt. Ezeket a műfajokat közös jellemző köti össze: a nem valós események és jelenségek ábrázolása.

Julie Bell, Angus McKie, John All Hoge fantasztikus tájképei

A *sci-fi* a távoli világok és a valóság csodáinak keveréke, amely lehetővé teszi a kitalált ötletek megvalósításának lehetőségét a jövőben. Az ilyen művek robotokat, idegen lényeket, kiborgokat és az űrtechnológiát ábrázolják. A *fantasy* műfajának fő jellemzője, hogy a tartalma (történet/kép/hang) többnyire elképzelt, misztikus jellegű, az alkotó által teremtett, csak annak fantáziájában létező mesés vagy mitológiai alakok a múltból – tündérek, sellők, démonok, kentaurók és más lények, amik egy irreális világban élnek tele varázslattal és bűvölettel.

James Gillard: Robot

Jim Burns: Fantasy

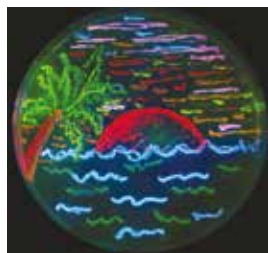
Josephine Wall:
Fantasy

Milyen kapcsolat van a művészet és a tudomány között? A válasz a fantáziához kötődik, amely összeköti őket. Létrejött egy tudományág – a *bionika*, amely a természetes formákat tanulmányozza, és átülteti a technikába, az építészetbe és az iparművészeti formatervezésbe. A bionika első kitűnő példája Leonardo da Vinci találmánya, aki a madár szárnyainak csapkodását utánozva alkotta meg repülő szerkezetét.

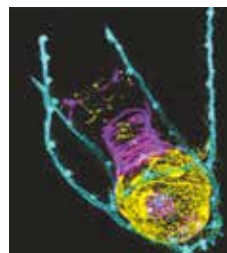
Bionika a formatervezésben és a technológiában

A *bioart* a művészetben az „új valóságot” és a biotechnológia kilátásait demonstrálja. A laboratóriumi kutatások során a tudósok festéket juttatnak az élő szövetekbe és a mikroszkóp alatt felfedik a mikrokozmosz hihetetlen szépségét.

Baktériumtájkép

Tengeri sün

Az építészeti bionika a jelenkorban önálló irányzattá válik, amely az élő prototípusokból a legjobbat foglalja magában. Vincent Callebaut belga tervezőnek sikerült összekötnie az építészetet a biotechnológiával. Tervezett egy eredeti formájú energiatakarékos felhőkarcolót napelemekkel a tetején. A spirális torony utánozza a DNS dupla szerkezetét. A szokatlan épület nemcsak excentrikus formája, hanem ökológiai ötlete miatt is lenyűgöző. Az erkélyes homlokzat egy összefüggő kertté válik 23 000 fával, és ezek a növények évente több mint egymillió tonna szén-dioxidot nyelnek el.

Virtuális kirándulás

Merülj el a fantáziadús világban, a jövő „zöld” bolygóján, ahol víz alatti városok, lebegő stadionok és más ígéretes esztétikai és ökológiai fejlesztések találhatók. Ehhez látogass el Vincent Callebaut weboldalára.

www.vincent.callebaut.org

1

2

3

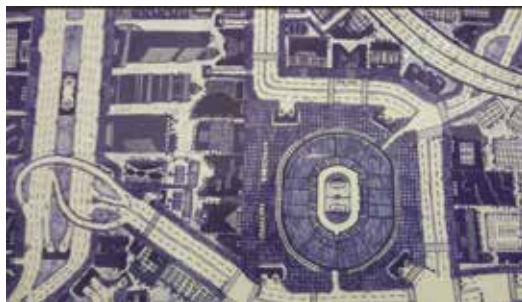
1 – ökoház Tajpejben (Tajvan); 2 – ökoüdülőhely Palawanban a Fülöp-szigeteken; 3 – víz alatti amfibiaváros (óceán)

1. változat. Alkosd meg *A végtelen galaxisok óceánja* című fantasztikus tájképet nem hagyományos művészeti technikák alkalmazásával (*monotípiá, nyomtatás vagy permetezés stb.*)!

10

2. változat. Képzeld el, és rajzold le az *Álmaim városa* című építészeti tájképet (színes golyóstollal)! Használj bionikai elemeket! Nézz utána az eddigi legnagyobb golyóstollal készített álomváros rajznak, amelyet felvették az Ukrán Rekordok Könyvébe!

Művészeti kisokos

Bionika (a görög *bios* – természet és az angol *technics* szavak összevonásából) – a biológiai rendszerek tanulmányozása és a természetben élő szervezetek működési elveinek alkalmazása a technológiában, építészetben és a formatervezésben.

Bioart – kortárs művészeti gyakorlat, amely élő anyagot, biotechnológiát használ.

Fantasy – művészeti műfaj (irodalom, film, festészet stb.), amelynek tartalma egy kitalált világhoz kapcsolódik.

Összefoglalók, érvelek, rendszerezek

1. Mit ábrázolnak a művészek a fantasztikus tájképeken?
2. Magyarázd meg a sci-fi és a fantasy közös tulajdonságait és különbségeit!
3. Érdekel-e a modern művészet és a tudomány kapcsolata, felkelti-e a érdeklődésedet, hogy elmélyítsd jártasságodat a témában?

Önálló kutatás, mediakeresés

Keress a neten képeket, melyeknek Oleh Kinal ukrán illusztrátorművész a szerzője! Nevezd meg a fantasztikus képek szereplőit! Ha valamelyiküket még nem ismernéd, olvass könyveket vagy nézz filmeket róluk!

Fantáziások, kísérletezem, cselekszem

Kihívás: *Városok és falvak újjáépítése a háború után.* Készíts vázlatrajzokat városi vagy falusi épületekről! Rövid videóban hívd meg ismerőseidet, hogy csatlakozzanak az ökoprojekthez!

Zenei és színházi műfajok: vaudeville, operabalett

? Milyen színháztypusokat ismersz? Gondolj azokra a zenés színházi darabokra, amelyeket már tanultál a művészeti órákon! Mi az opera és a balett irodalmi alapja?

A színház – szintetikus művészeti forma. Elsőként egyesítette a különböző művészeti ágakat, az irodalmat, zenét és képzőművészetet. Nem meglepő tehát, hogy a *tragédia* és a *komédia* vezető műfajok mind a színházban, mind pedig az irodalomban. A tragédiában és a vele rokon *drámákban* és *melodramákban* az emberi szenvedélyek jelennek meg, az ellentmondásokat és konfliktusokat ábrázolják. A komédiákban humor és tréfa segítségével gúnyolják ki az ember negatív jellemvonásait és hibáit.

A vígjáték műfajának és a modern könnyűzene egyik őseinek tekintik a *vaudeville*-t. Ebben fontos szerepet kap a zene: humoros kuplék, néha áriák és duettek, valamint táncok. Ellentétben a fiatalabb testvérével, az operettel, ahol az ének dominál, a vígjátékban inkább a beszéd kap vezető szerepet. A kuplékat népszerű melódiákra énekelték, szinte nem is írtak hozzájuk külön zenét.

Párizsi szálloda
(korábban a Vaudeville Színház)

Ukrán bohózat (vaudeville)
színházi plakátja

A vaudeville önálló műfajként Franciaországban alakult ki, ahol megalapították az első vaudeville színházat. Később népszerűvé vált különböző országokban és kontinenseken is. Amerikában a vaudeville nagyon népszerű szórakozási forma lett. A cirkuszi előadásokon nemcsak humoristák és zenészek léptek fel, hanem sportolók is. Ebből a furcsa szintézisből nőtt ki magát a varieté színház és különféle showműsorok, amelyek lenyűgözték a képzeletet.

Ivan Kotljarevszkij, Mihajlo Sztarickij és az ukrán irodalom más klasszikusai vaudeville-jeikben előszeretettel használtak népi témákat, a zenében pedig a folklór motívumait.

Művészeti órákon már volt alkalmad megismerni az *operát*, *operettet*, *balettet* és *musicalt*. Azonban vannak művek, amelyek kombinálják ezeknek a népszerű zenés színpadi műfajoknak a jellemzőit.

? Gondolj vissza, milyen művészeti ágakból áll az opera! Nevezd meg a balett építőelemeit! Miben különböznek egymástól? Magyarázd el, hogyan értelmezed a következő balett-kifejezéseket: balettkar, pas de deux, pas de trois! Hogyan nevezik a szóló- és duettjeleneteket a balettben?

Zenei műveltség

A szereplők jelleme az operában, amint már tudod, leginkább a szó-ló számokban, az áriákban (vagy azok változataiban, az *arioso*, *arietta*, *cavatina*) nyilvánulnak meg teljesen. Az események fejlődése szempont-jából fontos szerepet játszik az operai dráma különleges zenei kommunikációs eszköze, a **recitativo**. Az énekegyüttesek – duettek, triók, kvar-tettek – segítenek felfedni a karakterek közötti kapcsolatokat. Az opera kórusa nem mindig kapcsolódik közvetlenül a fő cselekményvonalhoz; néha események kommentátora vagy tömegjelenetek kiegészítője. Az operában találkozhatunk koreográfiai részekkel is, de ezek nem állnak a darab középpontjában, általában **divertimentoként** alkalmazzák (tánc-betét).

A balettben a koreográfusok a gimnasztika és az akrobatika elemeit alkalmazzák. A pantomim is fontos szerepet játszik. A nemzeti identitású tánc pedig nem igényel fordítást, mert a mozdulatok, gesztusok nyelve kifejező, szavak nélkül is érthető.

Melyek az opera és a balett alműfajai? A zenés színházi előadásokat tartalmuk szerint epikus, lírai, hősi, drámai, komikus vagy ezek különböző kombinációira osztják. Például lírai és drámai. A gyerekek számára a balettmese és az operamese műfaja terjedt el.

A balettben a koreográfusok gimnasztikai és akrobatikus elemeket alkalmaznak, valamint modern technikai eszközöket is. Ekkor az előadás egy showmúsorhoz hasonlít.

Az **operabalett** hibrid műfaj, amely a zenés színház két leggyakoribb műfajának jellemzőit ötvözi. Az ének és a koreográfia művészi eszközei fokozzák a szereplők kifejezőképességét, és az előadás egy színes művészi palettára hasonlít.

Tekintsünk a kulisszák mögé, és fedezzük fel ennek a műfajnak a titkait a Maurice Ravel *A gyermek és a varázslat* című operabalett példáján keresztül. A francia zeneszerző meghatározta a darab műfaját: lírai fantázia. Mi teszi ezt fantasztikussá?

A libretto (forgatókönyv) szerint a mű egy engedetlen kisfiú történetéről szól, akit anyja megszidott. Elkeseredésében megpróbál mindent összetörni: szétveri az edényeket, széttépi a könyveket, megsebesíti a mókust... Álmában a környező világ felismerhetetlenül átalakul. A tárgyak életre kelnek, énekelnek és táncolnak... Hősünk meglepődik az általában néma tárgyak – a teáskanna, a szék – átváltozásán. Milyen érdekes játszani velük, bekapcsolódni ebbe a fantasztikus komikus táncba! Az előadás végén a szereplők együtt bocsátják meg a rosszkedvű kisfiú összes csínytevését.

A zene tele van dinamikával és kontrasztokkal, hangzásbeli megjelenítéssel. Mintha véletlenül belecsöppenne egy jazz zenekar is. A koncepció elképesztő látványvilágot és fantasztikus jelmezeket igényel.

Jelenetek Maurice Ravel *A gyermek és a varázslat* c. operabalettjéből

Joseph-Maurice Ravel. *Operabalett A gyermek és a varázslat* (részletek).

Hogyan fejezik ki a főszereplő jellemvonásait, valamint a háztartási tárgyakat az intonációk és a táncmozdulatok segítségével? Hogyan kombinálta a szerző az opera és a balett jellegzetességeit?

Tanítsatok meg zongorázni

Zene: Sz. Havrilova

Szöveg: R. Aldonina

Fordítás: O. Lobova

У пі-а - ні-но кла-ві-ші І чорні-ї, і
бі-лі. Ко - ли при-йде ба - бу - ся І ру - ки по - кла-
де, Во - ни да-ру-ють пі - сень-ку, Та - ку ве-се - лу
пі - сень-ку І пі - а - ні-но ра - до їй Ту піс - ню від - да -
є. На - вчай-те ме-не-му - зи-ки! Я ду - же, ду - же про - шу вас.
Я швид-ко но - ти ви - вчу всі, Я о - бі - ця - ю
вам! І я за-гра-ю пі - сень-ку, Та - ку ве-се-лу
пі-сень-ку, Най - ка - шу в сві - ті пі-сень-ку то -
ді за - гра - ю сам. На тис - ку//

2. Натискую на клавiшi
І чорніi, і білі.
І разом, і окремо,
А справа не іде!
І не звучить та пісенька,

Така весела пісенька.
Те піаніно пісеньку
Мою не віддає.

Refrén.

Virtuális kirándulás

Evaristo Baschenis, az egyik legrejtélyesebb olasz művész Bergamóból (Olaszország) származik, aki zenei és képzőművészeti tanulmányait követően mintegy 600 olyan csendéletet alkotott, amin zenekari hangszerek vannak. Egyikükön önarcképe is látható.

Evaristo Baschenis: Csendélet

? Mélyedj el egy régebbi korszakban, hangolódj rá a csendes szépség megcsodálására! Képzeld el a régi zene hangjait, amelyek hozzájárulnak a pihenéshez, a lelki nyugalomhoz!

Művészeti kisokos

Vaudeville (fr. *vaudeville*) – könnyed komédia fajta, amelyben a kuplék, dalbetétek kerülnek előadásra zenei kísérettel.

Divertissement (fr. *divertissement* – szórakozás) – könnyűzene, tánc és deklamációs számok ciklusa, a színházi előadás köztes vagy záró része, amely énekekből, táncból és szórakoztató jellegű, általában a cselekményhez nem kapcsolódó komikus jelenetekből áll.

Komédia (ógörög: *vidámság, vidám menet*) – drámai színházi műfaj, amelyben a negatív társadalmi és mindennapi jelenségeket mutatják be a humor és szatíra eszközeivel.

Varieté színház (angolul: *music hall*) – színházi műfaj, amelyben népszerű dalok, komikus és különleges szórakoztató előadások keveréke szerepel.

Operaballett – zenés színpadi műfaj, amelyben a dráma vokális és hangszeres zenével, valamint koreográfia eszközeivel van kifejezve.

Recitativo (olaszul: *recitative* – hangosan olvasni) – énekelt szöveg, amelyet érzelmesen adnak elő, színezett hanglejtés jellemzi.

Összefoglalók, érvelek, rendszerezek

1. Hogyan gazdagodott a zenei műfajokról szerzett ismereted? Nevezd meg a vaudeville és a varieté színház jellemzőit!

2. Hasonlítsd össze az opera és a balett alkotóelemeit, folytasd az analógiákat:

ária – variáció,

pas de deux – ...,

kórus – balettkar,

pas de trois – ...!

3. Gondold át, mit kell tenned annak érdekében, hogy társaid érdeklődését felkeltsd az opera és a balett iránt! Szervezz vitát vagy egy felhívást a közösségi hálózaton *Miért szeretjük/nem szeretjük az operát és a balettet* címmel!

Önálló kutatás, médiakeresés

Fedezd fel, milyen hangszerek jelennek meg Evaristo Baschenis számos csendéletén! Melyek kerültek ki közülük a használatból, és melyek szólalnak meg még ma is?

Fantáziálok, kísérletezem, cselekszem

Mozgó zenei csendélet nevű játék a tankönyv illusztrációi alapján különböző módszerekkel: történetmesélés, mutogatás, hangszerek párbeszéde, a csendéleteken szereplő hangszerek improvizációja és „zajzenekar” szervezése!

A tárgyak varázslatos világa: csendélet

? Szeretnéd megtanulni, hogyan lehet megörökíteni a hétköznapi dolgok szépségét? Akkor fess csendéleket, és fejezd ki az élet csodálatos pillanatait!

Gyakran észre sem vesszük a körülöttünk lévő hétköznapi tárgyak vonzerejét, csak a művész szemén keresztül nyílik meg előttünk a rejtett kifejezőerejük és esztétikai értékük. A csendéletben a festőművész vagy a grafikus nemcsak lemásolja a tárgyakat, hanem egy bizonyos hangulatot és saját érzéseit is közvetíti. A csendélet lehet díszes (pompás, ünnepi) vagy meghitt (lelki).

A csendéletek témájuk alapján különböző típusokra oszthatók: virágok (csokor), élelmiszerek (zöldségek, gyümölcsök, hal, kenyér és más ételek), a tudomány és művészet lényegi jegyei (könyvek, hangszerek; művészeti vagy tudományos eszközök), háztartási tárgyak, (edények, berendezés stb.) A fő témakörök további altémákra oszthatók, például az élelmiszerek témájában lehet reggeli, desszert, halétel stb.

Katerina Bilokur: Csokor

1

2

3

1 – id. Jan Brueghel: Csokor; 2 – Paul Cézanne: Csendélet, drapéria és kancsó; 3 – Szerhij Hluscsuk: A húrok gazdagsága

? Milyen hangulatokat ábrázolnak a festmények? Magyarázd meg érzéseidet! Azonosítsd a csendéletek témáját! Figyelj a környezet, a háttér hatására az ábrázolt tárgyakon! Hol helyezkednek el?

Vizuális műveltség

A csendéletnél fontos a „résztvevők” kiválasztása és egy harmonikus kompozíció felépítése. A művésznek figyelembe kell vennie az ábrázoltak közötti kölcsönhatást formában, méretben, színekombinációban és színárnyalatban (meleg, hideg).

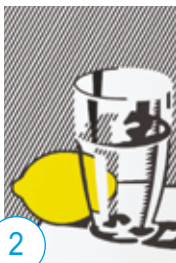
A fény és árnyék harmóniát kölcsönöz a kompozíciónak. A közvetlen vagy oldalról jövő fény, a fényvisszaverődések, amelyek mintha játszanának a tárgy felületén, a természetesség illúzióját keltik.

A dekoratív csendélet fő célja a tárgyak síkban való stilizált ábrázolása, *stilizálása* az alakok és formák egyszerűsítésével. A térfogat, a térbeli hatás és a légiesség elhagyásával a stilizált tárgyak jelentősen eltávolodnak a természetestől. Az üveg, a virágok, a gyümölcsök szinte geometriai formáként is értelmezhetőek. Ugyanakkor a stilizáció lehetővé teszi a tárgy legkiemelkedőbb tulajdonságainak kihangsúlyozását.

A híres holland csendéleteken a pompás csokrokhoz apró részleteket is hozzáadtak, mint például pillangókat, csigákat és gyíkokat. Pieter Claesz kedvenc mellékszereplője a *reggelizős képeken* például egy ezüst kés lett. Id. Jan Brueghel egyik csokrában pedig különböző évszakok növényeit kombinálta, így képeit a virágok vizuális enciklopédiáivá változtatta.

1

2

3

- 1 – Pieter Claesz: Csendélet;
- 2 – Roy Lichtenstein: Citrom és üveg;
- 3 – Jeff Koons: Tulipánok;
- 4 – Audrey Flack: Királynő (fotorealista mű)

? Hasonlítsd össze a csendéletet a festészetben, grafikában, szobrászatban és fényképészetben! Hogyan alkalmazzák a művészek a kontasztot a kompozícióban? Melyik csendéletet lehet pompásnak nevezni?

4

Arcképcsarnok

Önarckép

Erdélyi Béla (1891–1955) – ukrainai festőművész, a kárpátaljai művészeti iskola egyik alapítója. A művész világnézete a legjobb európai és ukrán alkotások alapján alakult ki. Tanulmányait a Budapesti Képzőművészeti Akadémián végezte, képességeit pedig Münchenben fejlesztette tovább, valamint szakmai gyakorlaton vett részt Párizsban. Erdélyi Munkácson és Ungváron élt és dolgozott, rajzot tanított a gimnáziumban és más oktatási intézményekben.

A tájkép, a csendélet és a portré voltak a festőművész kedvenc műfajai. Ezekben a műfajokban mutatta meg tehetségét a színpaletta mestereként, a világ eredeti „színes értelmezésének” megteremtőjeként. Harmonikus kompozíciói, mint színes dallamok, különleges aurával rendelkeznek.

Csendélet

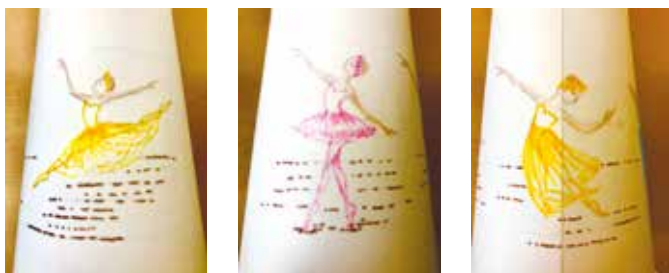
Csendélet almákkal,
virágokkal és tükörrel

1. változat. Rajzolj élethű (realisztikus) csendéletet a természetből (*akvarell*)! Fejezd ki a hangulatodat! Gondolj a kompozícióra, a tárgyak harmonikus elrendezésére az asztalon! Add át a fény és árnyék játékát: a fényvisszaverődést (fényfolt a megvilágított felületen), a vázára vetülő árnyékot, az asztalon lévő váza árnyékát! Mutasd be a környezet hatását a tárgyra!

- 2. változat.** Hozz létre egy mozgó szerkezetet *Ballett* címmel (anyag – papírpoharak, színes papír, filctollak)!

Művészeti kisokos

Fényárnyék– a megvilágított tárgy felületén eloszló világosság, amely hozzájárul a tárgy formájának térbeli hatásához.

Összefoglalók, érvelek, rendszerezek

1. Melyek a csendélet típusai?

2. Mit kell figyelembe venni a kompozícióban a csendélet harmóniájának eléréséhez?

3. Ashot Muradyan és Pablo Picasso művein keresztül hasonlítsd össze a realisztikus és a hegedűt ábrázoló dekoratív csendélet képi eszközeit! Találj ki egy történetet az egyik festményről!

Önálló kutatás, mediakeresés

Készíts cikket a Wikipedia számára *A csendélet típusai* témában! Illusztráld azt a saját magad által kiválasztott példával! Ne feledkezz meg a szerzői jogról, és kerüld a plágiumot!

Fantáziálok, kísérletezem, cselekszem

A csendélet műfajáról szerzett ismereteid birtokában kísérletezz az asztalon kompozíciók készítésével háztartási tárgyakból vagy egészséges élelmiszerekből!

Műfajok találkozása a zenében. Etűd

- ? Szerinted a keringő és a fantázia műfaja összeegyeztethető egy darabban? Mi a helyzet a noktürn és a scherzo esetében? Mondd el a véleményedet!

Seveda Grigoryan:
Tavaszi etűd

- ? Milyen műfajokat és művészeti formákat ötvöz az illusztráció?

A zene világában sok olyan művet találunk, amelyek különböző műfajok jellemzőit egyesítik. Ebben az esetben a címük két részből áll, amelyek a két műfaj jellegzetes vonásait képviselik: nyitány-fantázia, polonéz-fantázia, scherzo-keringő.

Néha különböző művészeti ágak műfaji jellemzői is összeolvadnak, például a legenda-költemény (zene és irodalom), a fotóetűd (fényképészet és zene).

Emmanuel Chabrier: Scherzo-keringő. Viktor Koszenko: Költemény-legenda e-moll

- ? Gondolkodj el azon, hogy a zeneszerzők miért használnak kettős műfajneveket!

Arcképcsarnok

Viktor Koszenko (1896–1938) – kiváló ukrán zeneszerző, zongorista és pedagógus. Gyermek- és ifjúkorát Varsóban töltötte. Maga volt a csodagyerek: hatévesen, hangjegyek ismerete nélkül, hallás után játszotta Beethoven Patetikus szonátáját. Viktor Koszenko jó zenei képzést kapott, diplomát szerzett zeneszerzőként és zongoristaként is.

A művész zongorát tanított Zsitomir és Kijiv zenei intézményeiben, szólókoncerteket adott és együttesekkel lépett fel.

V. Koszenko az ukrán kultúra történetében elsősorban páratlan lírikusként vonult be. Egy sokszínű alkotói hagyatékot maradt utána. Különösen termékenyen volt a zongorára írt darabok terén, noktürnöket, prelűdöket, gyermekdarabokat, hat költeményt és két költemény-legendát szerzett, amelyek lírai-dramatikus jellegűek.

V. Koszenko hagyatéka között találhatjuk a 11 etűd ókori táncok formájában című művét. A komponista arra törekedett, hogy felidézze az ókori szvit hangulatát, és négy hagyományosan kötelező táncot kombinált ebben a műfajban, különböző nemzetek táncait alkalmazta – német allemande-t, francia courante-ot, spanyol sarabande-ot és angol jig-et. Ezenkívül a gavotte és a menüett is bekerült a ciklusba, amely erősen nemzeti jellegű lett. Lírai műveire az ukrán dallamvilág jellemző, amiket saját lírikus hangvétellel színeztet.

Az *etűd* szónak számos jelentése van, és különböző művészeti ágakban specifikus tartalommal bír. Az irodalomban – rövid mű, ami egy adott témával foglalkozik. A színházban pedig egy rövid egyszereplős darab, valamint egy gyakorlat a színészi technika fejlesztésére, amely színpadi cselekményekből áll, gyakran improvizatív jellegű.

Amikor a festőművész nekilát egy festmény elkészítésének, először megrajzolja az etűdöt. Ez a rajz a részletek alapos tanulmányozása céljából készül. A fényképészetben ez a szó művészi fotót jelent, egy epizódot az életből.

A zeneművészet területén az etűd műfaja kezdetben oktatósi célú darabot jelentett, amelyet bizonyos technikai fogások el-

sajátítására szántak: passzázsokra, akkordokra, előadási stílus kidolgozására. Nem véletlen, hogy a hangszeren tanuló gyermekek folyamatosan játszanak etűdöket és skálákat, hogy fejlődjön a technikájuk, ujjaik fürgesége. Néhány zenepedagógus, tanítványaik játéktechnikájának fejlesztésére etűdköteteket írtak, mint például Carl Czerny.

Liszt Ferenc magyar zeneszerző és zongorista Carl Czernynek szentelte *A magas szintű etűdök* című művét. Ezeket a ragyogó darabokat Niccolò Paganini hegedűvirtuóz káprázatos művei inspirálták. A zongoristák gyakran előadják ezeket a darabokat koncerteken, és senkinek sem jut eszébe, hogy ez a csodálatos zene eredetileg technikai gyakorlatokként szolgált. Az ilyen virtuóz etűdöket *koncertdaraboknak* nevezik.

Alina Bojko, kortárs ukrán zeneszerző gitárra írt etűdöt *Szeretek skálázni* humoros címmel.

Egy diákegyüttes gitár-etűdöt játszik

Alina Bojko: Etűd Szeretek skálázni
Nicolló Paganini – Liszt Ferenc. Etűd No. 4 Mazeppa.
Viktor Koszenko. Allemande a 11 etűd ókori táncok formájában ciklusból.

? Jellemezd a különböző etűdök zenéjét! A koncertzenéhez sorolható az etűd? A. Bojko etűdjének hallgatása közben emelje fel a kezét, aki hallja a skálázást!

Zenei műveltség

A hangszeren való játékot tanulóknak rendszeresen kell skálázniuk – dúr és moll hangnemekben. Bármely hangtól lehet skálát felépíteni, ha ismerjük a képletet (a hangok és félhangok sorrendjét) és a módosító jeleket.

A művek címe gyakran utal a hangnemre például: F-dúr prelűd, Gis-dúr keringő, e-moll legenda-költemény, e-moll noktürn. A műfaj után fel-tüntetésre kerül az alapvető hangmagasság és a hangnem (dúr vagy moll).

? *Idézd fel és magyarázd el, hogy mit jelentenek a számodra már ismerős jelek!*

Nézd meg a Szolfézs a mesékben 3. epizódját, és ismerd meg a dúr és moll skála felépítésének képletét különböző hangnemekben!

Művészeti kisokos

Etűd (fr. – tanulmány)

zenedarab,
a technika
fejlesztését
szolgálja

kép, ami a
természet
részletes
tanulmányozása
céljából készült

gyakorlat a
színészi technika
és a rendezési
készségek tanul-
mányozásához

Összefoglalók, érvelek, rendszerezek

1. Mi tetszett leginkább ebben a témában? Miről szeretnél többet megtudni? Egészítsd ki a mondatot: *Megpróbálom...!*

2. Mondj példát egy olyan zeneműre, amely egyesíti a különböző műfajok jellemzőit! Mi a célja ezeknek a kombinációknak?

3. Magyarázd el a vázlatkészítés fontosságát a különböző művészeti ágakban: zene, festészet, színház! Mondj rá példákat!

Önálló kutatás, médiakeresés

Tudd meg, mit jelent az etűd a sakkban és a dámajátékban!

Fantáziálok, kísérletezem, cselekszem

Szervezz miniversenyt etűdökből az osztálytársaiddal különböző művészeti ágakban (festészet, irodalom, zene, koreográfia, színház, fotó)!

Különböző stílusok találkozása egy festményen

? Nézd meg a különböző művészek festményeit, és azonosítsd a műfajt! Milyen szokatlan dolgot fedeztél fel? Melyik alkotás rejtélyes?

Octavio Ocampo:
Illúzióportré

Giuseppe Archimboldo:
A könyvtáros

Mikola Bidnyak:
Angyal Lviv felett

Környezetünk rendkívül változatos, ezért a művészeknek, akik ezt a szépséget szeretnék ábrázolni egy alkotáson, nehéz kiválasztani egy-két tárgyat vagy konkrét személyt. Egy festményen gyakran összeolvadnak különböző műfajok jellemzői: egy portré belső térben háttérrel, egy hétköznapi jelenet csendélettel, az állatok pedig a tájképet egészítik ki.

Clara Peters holland festőnő számos csendélete között önmagát is ábrázolta az egyikben, mellette az asztalon egy elegáns díszített edény és egzotikus virágcsokor áll. Ez egy korai példája a csendélet és az önarckép műfajainak egyesítésére a képzőművészetben.

Franz Snyders flamand festő az asztalon felhalmozódó ételeket: vadakat, szárnyasokat, halakat, zöldségeket és gyümölcsöket stb. ábrázolta, luxuskompozíciókká összekapcsolva őket élénk színekkel. Az ételek között láthatunk embereket, háziállatokat, akik alig tudják megállni, hogy ne csípjenek el néhány finom falatot. Ezek az *ínyenc lakomák* túlmutattak a hagyományos csendéleteken.

David Burljuk festő és költő, aki a Herszoni régióban született, kedvelte a tájképekkel egyesített csendéleteket. Ezeken a képeken megjelenik az élet öröme és az ember harmonikus egysége a természettel. Ez a kombináció különleges hangulatot teremt: az ábrázolt tárgyak mintha lélegeznének a levegős térben, további érzelmeket váltva ki, például leszedett virágok kék vázában a háttérben hegyekkel.

Raoul Dufy egy kék vázát festett virágokkal egy hangulatos szobában. A környezetnek köszönhetően a belső tér kontrasztos színei és a ragyogó nyári táj, amely az ablakon keresztül bekukucskál, vidám, élénk színekkel kelti életre a nap-sütéses csendéletet.

Clara Peters: A hiúságok hiúsága (önarckép)

Franz Snyders: Halas pult (részlet)

? Hasonlítsd össze D. Burljuk és R. Dufy virágos csendéleteit! Miben hasonlítanak, és miben különböznek egymástól? Határozd meg, milyen műfaji jegyek egészítik ki a kép főszereplőjét – a virágokkal teli vázát! Hogyan közvetítették a művészek a tér mélységét, miközben különböző műfaji motívumokat kombináltak? Magyarázd meg a tükröződés hatását a szobabelső kompozíciójában!

A művészek annak érdekében, hogy rögzítsék megfigyeléseiket, tanulmányozzanak és feldolgozzanak egy adott képi motívumot, rajzokat alkalmaznak: *vázlatokat, skicceket, etűdöket*. Ezek vonalakból vagy tónusokból állnak. A festmény készítése során a festők számos előkészítő munkát végeznek, amelyek nagy művészeknél gyakran önálló jelentőséggel és értékkel bírnak.

Mikola Pimonenko: Fiam portréja (etűd)

Vizuális műveltség

Etűd – kiegészítő jellegű kis méretű festmény, a reális valóságot ábrázolja. Az etűdök szolgálhatnak a természet tanulmányozásának és a mesterség fejlesztésének eszközeként vagy gyakorlatként. Általában egy későbbi festmény alapjául szolgálnak, mint például az egyes festmények vázlatai, fák, levelek és más, a tájképfestő számára érdekes részletek. Az etűd gondos rajzot igényel, az elemeknek pontosnak és arányosoknak kell lenniük. Az etűdök, ellentétben a szabadon készült vázlatokkal vagy skiccekkal, amelyek általános vonásokat mutatnak a kép ábrázolásához, részletesen kidolgozzák a jövőbeli kompozíció jellemző formáit, színeit és fényét.

Claude Monet: Séta: Camille Monet fiával, Jeannel (Nő esernyővel) és vázlatok ehhez a festményhez.

1. változat. Rajzolj vázlatokat egy történet kompozíciójához *Váratlan találkozás a parkban* címmel, amelyben különböző műfajok jellemzőit kombinárod (a technika szabadon választható)!

2. változat. Készíts vázlatot a természetből származó bármely tárgyról, amely van az osztályteremben (egy szerkezet vagy könyvek az asztalon, egy földgömb a polcon vagy a szekrényben, egy virágcserep az ablakpárkányon)! Választhatóan rajzolj hibrid műfajban, kombinálva azt az ablakon kívüli tájjal (színes ceruzával)!

Művészeti kisokos

Hangnem-tónus (fr. – tónus, színezés)

az alaphang (*tonika*),
az erre épülő
hangsor alapja

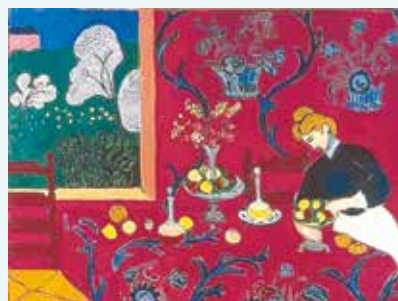
a festmények és a grafikai
művek színvilágának
vagy fényárnyalatainak
sajátosságai (a terminológia
nagyreszt megegyezik a
színpalettával)

Összefoglalók, érvelek, rendszerezek

1. Milyen műfajokat szoktak kombinálni a festményeken?

2. Mondj példákat a hibrid műfajokra! Gondolkodj el azon, hogy miért léteznek a műfajok szintézise a művészetben!

3. Határozd meg a különböző műfajok jellemzőit *Henri Matisse* *Vörös szoba* című festményén!

Önálló kutatás, médiakeresés

Magyarázd el, a művészek milyen célból készítenek etűdöket (vázlatokat)! Válaszd ki a meghallgatott zene hangulatához illő festményeket!

Fantáziások, kísérletezem, cselekszem

Játék: Kép megszólaltatása (párban dolgozzatok!). Próbáld magad az ábrázolt szereplők helyébe képzelni! Miről beszélhetnek? Találj ki képzeletbeli minipárbeszédet, pantomim-etűdöket!

Elektronikus zene

? Milyen elektronikus hangszereket ismersz? Szeretnél megtanulni szintetizátoron játszani?

A tükrös diszkógömb, a diszkók jelképe

A technika fejlődése folyamatosan változtatja a zeneművészet palettáját. Napjainkban leggyakrabban a televízióadásokból, rádióműsorokból és podcastokból szólal meg a zene elektronikus hangszerelésben.

Egy ilyen hangszercsoport alapját a klasszikus formák és szerkezetek képezik, amelyeket a legújabb technológiák modernizálnak. Ide tartozik az elektromos gitár, az elektromos hegedű, az elektromos hárfa és a digitális zongora.

Az elektronikus hangtechnika megjelenésével új lehetőségek nyílnak a zeneszerzők és az előadók számára. Ezzel együtt új művészeti ág keletkezik – az *elektronikus zene*. Ebben a zenei műfajban kiemelkedő szerepet játszanak a hangszín és a textúra, a színhatások, amelyek különböző hangzások kísérletezésével jönnek létre. Az elektronikus zenét nehéz műfajilag besorolni, változatai közé tartozik az akadémiai és kísérleti elektronikus zene, az etnoelektronika, a disco és a house (tánczene), a videójátékok zenéi stb.

Amadeus
elektronikus kvartett

Napjainkban az elektronikus hangszereket aktívan használják szóló és együttes előadásokban egyaránt. Például a román női elektronikus kvartett, az *Amadeus* is egy ilyen formáció.

A kvartett repertoárjában megtalálható a klasszikus, tánc-, népi- és dzsessz-zene, melyeket koncerttermekben és a szabad ég alatt adnak elő. Ők a világ egyik legsikeresebb zenekara: népszerűségüket bizonyítja a 150 millió YouTube-megtekintés!

Zenei műveltség

A legelterjedtebb elektronikus hangszer a **szintetizátor**. Több változata van: digitális, virtuális és analóg. A billentyűzettel rendelkező verziót **billentyűsnek** nevezik, míg a billentyűzet nélküli verziót **hangmodulnak**, amit külső eszközökkel lehet vezérelni. Házi szintetizátor akár egy gyermek számára is elérhető. A regiszterek számától függően képes utánozni különböző hangszerek hangszínét, variálni a zenekari hangzást. Emellett a gombok lenyomásával különféle hangszeres kíséretet lehet komponálni a dallamhoz, karaoke esetében pedig lehetőség van a dalszöveg megjelenítésére a képernyőn.

Az elektronikus hangszerek közé tartozik a **dobgép** (ritmusgép) is, amely a dobok ritmusának vagy bármilyen más ütős hang lejátszására képes.

Szintetizátor

Dobgép

Az elektronikus zene jelentős hatással volt mind az akadémiai, mind a könnyűzene kultúrájára.

Manapság egy új jelenség terjed el a modern médiakultúrában, amit podcastingnak nevezünk, amelynek különböző típusai vannak, mint az audio podcast, video podcast és screencast. Ezek a technikai formák az interneten médiafájlok létrehozására és terjesztésére szolgálnak, amelyeket online hallgathatunk, vagy letölthetünk eszközeinkre (számítógépek, médialejátszók) egy megfelelő időpontban. A műsorvezetők szórakoztató történetekkel kísérik a tartalmat, például a közvetített zenét, amelyet izgalmas showműsorhoz hasonlóan alakítanak ki.

Arcképcsarnok

Az elektronikus zene legendájának és vezetőjének a német zeneszerzőt, **Karlheinz Stockhausent** (1928-2007) tekintjük, aki több mint háromszáz művet alkotott ezen a területen. Elektronikus zenei stúdiót vezetett a rádióban, de fellépett karmesterként, zongoristaként és hangmérnökként is, saját műveit előadva. A hanglaboratóriumban keresztezte az élő zene hangszíneit (pl. tam-tam) az elektronikával, amit kortársai gyakran nem értettek meg. Még a Techno Papa címet is elnyerte. A zeneszerző nézetei eltértek a nagyközönségétől: úgy gondolta, hogy a zene rezgéseiben nem közvetíti az emberi érzéseket és érzelmeket, hanem a világ harmonikus felépítését tükrözi: a bolygók és a csillagok mozgását.

Stockhausen grandiózus projektje, amely egész életén át tartott, a Fény: Hét nap című operamisztériuma volt, amely a leghosszabb opera lett a történelemben (29 óra).

Karlheinz Stockhausen: Egy szabadon választott kompozíció.
Amadeus kvartett: Glória és más elektronikus alkotások.
Diszkózene: Dmitro Lazarczuk: Internet című dala.
Lengyel-ukrán dal: Hej, sólymok (különböző előadásokban).

? Meséj nekünk az elektronikus zenével kapcsolatos benyomásaidról! Írd le a jellemzőit!

🎵 Készíts audio vagy video podcastot a Hej, sólymok című dalból! Kísérletezz a zene szerkesztésével és online megosztásával!

Elektronikus számítógépes zeneterem

Hej, sólymok

Lengyel-ukrán dal

Гей, десь там, де чорні води,
Сів на коня козак молодий.
Плаче молода дівчина,
Їде козак з України.

Гей, гей, гей, соколи,
Оминайте гори, ліси, доли.
Дзвінь, дзвінь,
дзвінь, дзвіночку,
Степовий жайвороночку!

Гей, гей, гей, соколи,
Оминайте гори, ліси, доли.
Дзвінь, дзвінь, дзвінь, дзвіночку,
Мій степовий дзвінь,
дзвінь, дзвінь!

Művészeti kisokos

Elektronikus zene – olyan zene, amelyet elektronikus hangszerek és technológiák, különösen speciális számítógépes programok segítségével hoznak létre.

Dobgép vagy ritmusgép (ang. *drum* – dob) – elektronikus eszköz a dobjellegű hangok létrehozására és szerkesztésére.

Podcasting – eszközök a médiafájlok létrehozására és terjesztésére az interneten, amelyeket a hallgatók letölthetnek és meghallgathatnak.

Szintetizátor – elektronikus eszköz, amely elektromos rezgégenerátorok segítségével szintetizál hangot.

Összefoglalók, érvelek, rendszerezek

1. Milyen új dolgokat tanultál az elektronikus zenéről?

2. Milyen jellemzői vannak az elektronikus hangszereknek?

Önálló kutatás, médiakeresés

Kutasd fel, és bizonyítsd a podcasting szerepét a zenei önképzésben!

Fantáziálok, kísérletezem, cselekszem

Egy felnőtt (tanár, szülő) segítségével ismerkedj meg a Vocaroo online hangrögzítő szolgáltatással és a Fudacity hangfájlszerkesztővel! Kísérletezz!

A fotóművészet műfajai

? Szeretsz fényképezni? Miben különbözik a fényképezés a festészet nyelvétől? Mi a szerepe az életünkben?

A modern digitális korszak milliárd fényképpel van tele, amelyek naponta jelennek meg magazinokban, reklámokban, az internet végtelen területein. Manapság nemcsak szakemberek – fényképészek és fotóriporterek (szerkesztőségi munkatársak) foglalkozhatnak fényképezéssel, hanem számos amatőr is. Ők is örömmel készítenek fényképeket, mert a mobiltelefonokban lévő kamerának köszönhetően ez mindenki számára elérhetővé vált. Ahogy már tudod, a *fénykép* egy fény által festett kép. A fényképészeti technika (fotográfia) jelenleg az egyik legaktuálisabb művészeti forma.

A fényképezésnek két fő típusa van: *dokumentális* (riport) és *művészi*.

A dokumentális fényképészet a történelem megörökítését szolgálja. A kamera, mint tükör, rögzíti a valódi élet pillanatait, amelyek bekerülnek a lencse keretébe a felvétel pillanatában, azaz a fotós beavatkozása nélkül. A legelterjedtebb fényképészeti műfaj a *fotóriport*.*

? Kommentáld a fotóillusztrációkon látható eseményeket! Találj ki hozzájuk történeteket!

Jurij Koszin a fényképészet nyelvén törekedett átadni a világ legnagyobb technológiai katasztrófáját, a csernobili atomerőműben történt tragédiát a jövő nemzedékének.

Jurij Koszin: A Csernobil sorozatból

* Forrás – <https://uaf.ua/national>

Az oroszok teljes körű inváziójának kezdete előtt egy órával érkezett Mariupolba Msztyiszlav Csernov videó- és Jevhen Maloletka fotóriporter. Több mint két hétig dokumentálták az ostrom következményeit, a lerombolt házakat és kórházat, a sebesülteket és a civil lakosok halálát. A fotók, amelyeket több ország médiuma is nyilvánosságra hozott, valós képet mutattak ennek a háborúnak az arcáról. A brutális agresszió vizuális tanulságai megrázták az egész világot. Az említett jelentésekért Mariupolból, amelyek a bátorság szimbólumaivá váltak az ukrán emberek számára, a fotóriportereket díjakkal tüntették ki, megkapták a nemzetközi *Sajtószabadság-díj*at is.

1 – kiállítási tárgy (töltényhüvelyekből) a *Művészet a háború idején* című kiállításon (Kijev, 2023); 2 – *Msztyiszlav Csernov: Rögzítjük az eseményeket itt és most* (2022); 3 – *Danik Rak* a bombázások által lerombolt házában áll, amely után édesanyja lábát amputálták (Csernyihiv, 2022. 04. 13.)

Ukrajnában és külföldön számos rendezvényt, fotókiállításokat és jótékonyági koncerteket rendeznek az Ukrán Fegyveres Erők támogatására.

Fontos megjegyezni, hogy az aktuális témáról készült riportfotók elkészítéséhez szükséges a téma alapos ismerete. Egy katonai fotóriporternek meg kell értenie a hadi események logikáját, és a fotók nyelvén fejezni ki saját álláspontját a cselekményekről. Sporteseményekről készült fotóriport, legyen az egy labdarúgó-mérkőzés vagy teniszverseny, igényli a labdarúgás vagy tenisz játékszabályainak ismeretét. Hasonlóképpen van a művészeti események esetében, például ahhoz, hogy egy kiállításról vagy balettbemutatóról készült fotó érdekes és tartalmas legyen, érdemes ismerni a művészet alapjait.

? *Érdeklődd meg, hogy hol van a régiódban a háborús eseményeknek szentelt fotókiállítás! Hogyan tudsz te és az osztálytársaid csatlakozni jótékonyági rendezvényekhez és flashmobokhoz?*

Ha a fényképészet túlmutat pusztán az illusztráció szerepén, művészi általánosítást, képi értelmezést, eredeti nézőpontot tartalmaz, akkor közelebb áll a fotóművészethez. A művészi fényképészettel szemben támasztott fő követelmény az *esztétikai érték*.

A *művészfotó* – teret ad a kreatív ötletek megvalósításának, főként a fény és árnyék segítségével. A művészi fényképészet különleges jellemzője a dokumentális fényképészettel szemben, hogy az általuk teremtett valóság mesterséges, amely az előre elrendezett, előkészített helyszínt, kompozíciót, megvilágítást tartalmazza. A művészi fényképészetnek saját műfajai vannak, amelyek rokonok a festészettel: tájképpel, portréval, csendélettel stb.

A portréfotó műfaja népszerűvé vált a szórakoztatóipar és a film világában, ahol hírességeket fényképeznek divatmagazinok számára. Azonban ma már bárki örömét lelheti önmaga fotózásában, például egy szelfivel. A portréfotónál fontos kiemelni az egyediséget, a jellemző vonásokat és hangulatot a testtartással, a tekintettel és a szemek által.

Steve McCurry fényképe

David Lazar fényképe

? Tekintsd át a híres művészeket ábrázoló *photoshoppal* készült karikatúrákat! Mi az, ami eltűzött?

? Jellemezd a gyümölcsökből álló kompozíciót (korallsziget)!

A csendélet műfaja népszerű az ételművészetben. Carl Warner hagyatékában a közönséges szupermarket termékek élelmiszer-remekművekké alakulnak, amelyeket *foodscape*-nek (étel tájkép) nevezünk.

A tájat fényképező fotósok különleges érzelmi légkört közvetítenek, amelyek a természet iránti rajongást fejezik ki. A ritka növények vagy vadállatok természetes élőhelyükön való ábrázolása fontos a természettudományi kutatások szempontjából.

Vizuális műveltség

A fotográfiában kiemelt jelentőséget kap a perspektíva, azaz a fotózási szög kiválasztása. Gyakran egy épületet jobb madártávlatból, például a szomszédos ház tetejéről fotózni. Napjainkban egyedi fotókat készítenek légifelvétel segítségével, akár helikopter vagy drón használatával.

Az építészeti tájképek elterjedtek a turizmusban, látványosak és elősegítik a művészet és a kultúra népszerűsítését.

A kereskedelmi fotó arra szolgál, hogy a fogyasztóhoz eljuttassa a szükséges vizuális információt. Elképzelhetőek ma egy internetes áruház prospektusai a termékek fotói nélkül? A fotográfia sajátos műfajai közé tartozik az utcai és reklámfotó. A kültéri fotók, ellentétben a stúdiófotókkal, az embereket lazább környezetben mutatják be. A fényképes reklámok kreatív ötleteket tartalmaznak, amelyek lenyűgözik a fogyasztókat.

A tájékozódáshoz a fényképeszeti szakmában néhány számot érdemes megismerned. A párizsi Grand Palais kiállítóterem 100 munkát vásárolt Viktor Marusczenkótól 30 ezer dollárért. A Christie's aukciósház Man Ray *Fekete és fehér* című fotójáért egy vevő 2 millió eurót fizetett.

Neuschwanstein kastély (Németország)

Egy kreatív spagettireklám

? Figyeld meg, hogy az utcai fotózásra szakosodott lengyel fotós, Lukasz Palka hogyan használja a szöveget, a fényt, a kompozíciót, a színt, a kontrasztot A tokiói káosz leküzdése című sorozatában!

A fotóművészetben a képeket grafikai programokban (például Photoshop stb.) dolgozzák fel, különböző technikákat és módszereket alkalmazva (például a kettős expozíciós hatás, több felvétellel egymásra helyezése).

? Mi a meglepő és szokatlan ezeken a fotóművészeti alkotásokon?

A fotóművészet a kreatív önkifejezés egy módja. Ha arra törekszel, hogy érdekes pillanatokat örökíts meg az életedből, vagy jó fotókon tükrözd saját nézőpontodat a környezet szépségéről, akkor gondoskodnod kell a vizuális harmóniáról. A fotóművészet titka elsősorban a fény és a nézőpont, amely lehetővé teszi számodra a sajátosságok kifejezését.

Vizuális műveltség

Ne feledd, hogy a minőségi fényképezéshez hozzátartozik a helyes választás:

- ötletek (a családi fotózás különbözik a reklámfotózástól);
- helyszínek (a fotózás helyének kiválasztása, a környezet figyelembevétele);
- nézőpont és kompozíció (a fényképezés helye, látószög, képkompozíció);
- világitás (a fényforrás – természetes vagy mesterséges)!

1. változat. Készíts fényképportrét egy személyről, családtagodról vagy barátodról! Válassz olyan helyszínt és kellékeket, amelyek mesélnek az illető szakmai érdeklődéséről, hobbijáról és szenvedélyéről! Használd a Photoshop funkcióit!

2. változat. Hozz létre egy ukrán motívumokkal díszített foodscape-t, ukrán termelőktől származó egészséges termékek reklámozására!

Művészeti kisokos

Scrapbooking (angolul: *scrap* – kivágás + *book* – könyv) családi és személyes fotóalbumok készítése és tervezése.

Művészi fénykép – technikai eszközökkel létrehozott művészi kép, amely kifejezően és hitelesen tükrözi a valóság egy pillanatát.

Fotóművészet – a digitális művészet olyan típusa, amely a fotográfiát és a számítógépes grafikát ötvözi.

Fotóriport – a fotóriporteri munka műfaja, mely olyan képsorozatokból áll, amelyek egy adott témát ölelnek fel, történetbe rendezik a riportot.

Összefoglalók, érvelek, rendszerezek

1. Mi a különbség a dokumentális és a művészi fényképészet között?

2. Hogyan befolyásolja a dokumentális fényképészet a történelemtanulást?

3. A fényképészet mely műfajai keltették fel leginkább a figyelmed, amely arra készítetted, hogy saját hobbiddá tedd őket?

Önálló kutatás, médiakeresés

Keress foglalkozásokat kezdő fényképészeknek az interneten, olvasd el az ajánlásokat és tippeket! Hozz létre a felhőben tárolt saját gyűjteményed számára!

Fantáziálok, kísérletezem, cselekszem

Kezdd el elkészíteni a scrapbookingot – a családét vagy a sajátodat!

A filmművészet műfajai

? *Melyik film volt rád nagy hatással? Milyen érzelmeket váltott ki belőled a zene a filmben?*

A művészeti ágak sorában a film a legfiatalabb. Megragadó, lenyűgöző és inspiráló... Művészi nyelve mindenki számára hozzáférhető és érthető. Ennek a demokratikusságnak köszönhetően vált a film a legnépszerűbb művészeti formává.

A film a szintetikus művészetek közé tartozik, ötvözi a drámai cselekményt, a színészi játékot, a zenét, a jelmezeket és más filmalkotó elemeket. A mozi népszerűségének titka az, hogy a kreatív képzelet eredménye, de a nézők az ilyen kitalált filmes történeteket valóságnak tekintik. A mozifilm – kollektív munka eredménye, amit a rendező irányít. Ő választja ki a forgatókönyvet, kiválasztja a színészgárdát, és irányítja a forgatási folyamatot. A film létrehozásában különböző szakemberek vesznek részt: forgatókönyvírók, operatőrök, színészek, művészek, zeneszerzők, hangmérnökök, hangtechnikusok, producerek, díszletmesterek és sokan mások. Ezért a film *szerezői jogával* legalább öt szakma képviselői rendelkeznek: a forgatókönyvíró, a rendező, az operatőr, a dramaturg és a zeneszerző.

A filmművészet játékfilmekre (vagy művészfilmre), dokumentumfilmekre, tudományos-oktatófilmekre (tudomány-népszerűsítő, oktatói) és animációs filmekre osztható. Mindegyiknek számos változata van a saját „családjában”. Az időtartam alapján a filmeket rövidfilmekre (kevesebb, mint 35 perc), egész estét betöltő filmekre (1-2 óra) és sorozatokra osztják.

A filmműfajok részben rokonok az irodalmi műfajokkal: vígjáték, tragédia, melldráma, detektívregény, történelmi film stb. Azonban a filmművészetben a műfaji felosztás feltételes és nem egyértelmű. Sok történet több műfaj jellemzőit is ötvözi.

A *filmdrámában* a karakterek konfliktusa van előtérben, míg a *melldrámában* intenzív érzelmi helyzetek jelennek

meg. A *komédia* pedig azzal a céllal készül, hogy megnevettesen.

Az eredetiség és a kifinomultság jellemző a francia vígjátékokra, amelyek közül sok érdekes családi megtekintésre. Az *Amélie* egy romantikus vígjáték (rendező: Jean-Pierre Genet), amely a második helyezést érte el az *Empire* magazin *A világ 100 legjobb nem angol nyelvű filmje* között (2010). Az *Amélie* film zenéjét Jan Tiersen zeneszerző írta, gyengéd keringője a főszereplő névjegyévé vált.

1

2

3

Filmfelvételek és plakátok: 1 – *Kilenc élet*, komédia; 2 – *Amélie csodálatos élete* (Audrey Tautou); 3 – *10 nap anyu nélkül*

? Nézz meg részleteket filmvígjátékokból! Hogyan segíti a zene a főszereplők karakterének megformálását?

A *kalandfilmek* elbűvölnek az utazás romantikájával. A mesebeli varázslat sajátos művészeti világa jellemző a *fantasy* filmekre. A nézők a színészekkel és a misztikus lényekkel együtt elmerülnek a varázslatos és mágikus helyzetekben, hihetetlen átváltozásokban.

A *Charlie és a csokigyár* című kalandfilm-vígjáték (rendező: Tom Burton) – Roald Dahl regényének adaptációja.

A *történelmi filmek*, hasonlóan a festményekhez valós eseményeket mutatnak be, amelyek valóban megtörténtek a múltban. A *Zahar Berkut* (rendezte John Wynn, Ahtem Szejtablajev) – egy példa a történelmi műfajra. Ez az ukrán-amerikai film Ivan Franko azonos című művének adaptációja (eredetileg angol nyelven készült, ukrán nyelven szinkronizálták).

Az *akció* műfaja, amit egyszerűen csak *akciófilm*nek neveznek, lenyűgözi a képzeletet az extrém epizódokkal, amelyekben a szuperhősök vesznek részt: lövöldözésekkel, üldözésekkel, harcokkal, kaszkadőrmutatványokkal és speciális effektusokkal, amelyek izgalomban tartják a nézőt.

Jelenet a *Kaliforniai álm* című filmből

A *zenés filmek* hasonlóak a musicalek műfajához. Tele vannak dalokkal és táncokkal, amelyek örömet szereznek az embereknek, optimizmussal töltik fel őket, és gyakran happy enddel végződnek. Egy példa a modern musicalre a *Kaliforniai álm*, amely a műfaj hagyományait követi, és elnyerte az Oscar-díjat is (a főszerepeket Ryan Gosling és Emma Stone játszotta).

Zenei műveltség

Filmzene (angolul *film score*) – olyan kompozíciók sorozata, amelyeket egy vagy több zeneszerző ír egy film zenei kíséretére. Ezeket az alkotásokat zenekar, együttes, hangszeres szólisták, kórus vagy énekesek adják elő.

A felvételért és a keverésért a hangmérnök vagy a **hangszerkesztő** a felelős. Ő válogatja és helyezi el a háttérzenét, amely illusztrálja a különböző epizódokat, és utánozza a cselekményhez szükséges hangokat (nagyvárosi zajok, állatok hangjai, lövések stb.).

Filmadaptáció – ismert irodalmi mű, valamint számítógépes játékok vagy képregények filmváltozata. A brit író, Frances Eliza Burnett regényének adaptációi közé tartozik *A titkos kert* című dráma/fantasztikus regény (rendező Marc Munden).

A *Harry Potter* könyvek adaptációs filmsorozata, amelyet a brit író, J. K. Rowling regényei alapján készítettek, az egyik legsikeresebb a filmtörténetben. Az adaptációban kalandfilm, detektív és fantasztikus vonások fonódnak össze. Kétségtelen, hogy nagy szerepet játszik a zene, amelyet olyan zeneszerzők írtak, mint John Williams, Patrick Doyle, Nicholas Hooper és Alexandre Desplat.

1

1 – Harry és barátai főszerepét a következő gyermekszínészek játszották: Daniel Radcliffe, Rupert Grint, Emma Watson;
2 – A titkos kert című film plakátja

2

Az *Amélie csodálatos élete*, *A titkos kert*, *Kaliforniai álom* és a *Harry Potter*-filmek filmzenéi.

? Nézz meg jeleneteket a mozifilmekből! Elemezd a zene szerepét a megfelelő műfaji hangulat megteremtésében! Válogassatok klipeket a *Mágikus zene* című saját videó elkészítéséhez! Használj zenei részleteket (mp3 fájlformátumban) a szerkesztéshez, és illessz be hangrészleteket a saját videódba!

Az ukrán filmiparban elkészült egy adaptáció Kuzma Szkrjabin, ukrán rocklegenda *Én, a győzelem és Berlin* című könyvéből (rendezte: Olha Rjasina). Kuzma, a zenész és zeneszerző szerepét Ivan Blindar, a színházi és filmszínész alakította.

Andrij Kuzmenko (Kuzma Szkrjabin), a Szkrjabin együttes: Mam című dal, Boldog emberek városa, Régi fényképek, Emberek, mint a hajók és más dalok (választható).

Mam című dal (zene és szöveg: A. Kuzmenko).

A rendezők mindig nagy figyelmet fordítottak híres művészek életére és munkásságára, beleértve a kiemelkedő zeneszerzőket is. Például, Mozart életének szentelték az *Amadeus* (rendező: M. Forman, 1984) és a *Wolfgang Mozart* (rendező J. Herz, 1991) című filmeket.

Az első film a Mozart és Salieri közötti rivalizálásról szól, aki irigyelte a zseniális zeneszerzőt. Ez adott alapot a Mozart megmérgezésével kapcsolatos legendának, aki mindössze 35 éves volt. A film egy része Mozart zsenialitásának egyediségét mutatja be. Érdekes az osztrák udvari zeneszerző, A. Salieri és a kis Wolfgang első találkozásának ábrázolása, amikor a gyermek Mozart virtuóz módon játszik a csembalón kotta nélkül, bekötött szemekkel.

Szintén érdekes lehet a nézők számára a *Requiem* titokzatos története, amelyet egy ismeretlen fekete köpenyes, maszkos megbízott rendelt meg a súlyosan beteg zeneszerzőtől.

Jelenetek a *Mozart* c. filmből (Tom Hulce színész) és *Antonio Salieri* (F. Murray Abraham Oscar-díjas színész)

? Nézz meg jeleneteket a Mozartról szóló filmekből! Melyik a zeneszerzőről szóló film tetszett a legjobban? Melyik a legmeggyőzőbb a színészi játék szempontjából?

Figyeld meg, hogy a rendező a nehéz sorsú művész drámájában hogyan találja meg a helyet a komikus epizódoknak, amelyek fokozzák a hatást, és Mozart jellemét valóságosan ábrázolják!

Művészeti kisokos

Hangszerkesztő (ang. *sound design* – hangtervezés) egy kreatív szakma, amely hangtervezést és hangeffektusokat készít a színházi előadásokhoz, filmekhez, számítógépes játékokhoz és a reklámokhoz.

Összefoglalók, érvelek, rendszerezek

1. Milyen filmes műfajokkal ismerkedtél meg először? Melyiket szeretnéd még jobban megismerni? Milyen filmeket tervezel megnézni egyedül?

2. Oszd meg benyomásaidat az általad hallgatott filmzeneiről! Magyarázd el, milyen szerepet játszanak a fontos események, az élénk képek, köztük a főszereplők portréinak megformálásában!

3. A *Harry Potter* film egyik főszereplője, Albus Dumbledore mágus-professzor, a Roxfort Boszorkány- és Varázslóképző Szakiskola igazgatója azt mondta: *A zene az a varázslat, ami mindent felülmúl, amit itt teszünk!* Erősítsd meg ezt a gondolatot példákkal, vagy cáfold meg, ha nem értesz vele egyet!

Önálló kutatás, médiakeresés

Vonj párhuzamot a *Mozart* című musical/rockopera és az *Amadeus* című film cselekménye között! Hasonlítsd össze a Mozarról készült filmképeket és Salierit a musical főszereplőinek jellemével, ahol Mozart a színpadon energiájával és érzelmeivel ragad magával, Salieri pedig a titokzatosságával!

Fantáziálok, kísérletezem, cselekszem

Készíts reklámot a téged leginkább érdeklő zenés filmhez! Oszd meg a társaiddal az interneten!

Az animációs művészet műfajai

? Milyen rajzfilmeket kedvelsz? Szeretnél többet megtudni az animációs művészek kreativitásáról?

A festőművész-animátorok, akik rajzfilmeket készítenek, nemcsak az animáció stílusát veszik figyelembe – legyen az rajzolt, bábos, gyurma vagy számítógépes –, hanem a film műfaját is, amelyben

az adott alkotás megjelenik. Ez segít mélyebben átadni a tartalmat, élénk és meggyőző karaktereket teremteni. Mint például, a legendás karakterek a kozákokról szóló sorozatból, Oko, Hráj és Tur etnikai sajátosságukkal és páratlan jellemvonásaikkal ugyanúgy lenyűgözik a nézőket, mint elképesztő kalandjaikkal és utazásaikkal. Vagy a gyerekek kedvenc karaktere, Petrik Pjatocskin.

Ahogy a filmművészetben, úgy az animációs művészetben is a műfajokra osztás meglehetősen relatív. Gyakran megfigyelhető, hogy az animációs filmekben különböző műfajok jellemzőinek keveredése történik egyetlen alkotásban.

Néhány kutató a különböző műfajokat tematikus tartalom szerint csoportosítja. Ez magában foglalja a szórakoztató és szórakozásra szánt animációt, az oktatási célokra készült animációt, valamint a politikai és misztikus-fantasztikus animációt, amely megbontja a megszőkötött elképzeléseket és sztereotípiákat.

H. C. Andersen A kis hableány című meséjének rajzfilm adaptációja (Disney Stúdió)

? Hallgasd meg a barátok dalát A kis hableány című animációs filmből, amelynek zenéje számos nemzetközi díjat kapott (Grammy, Golden Globe)!

Az *első műfaji csoport*, hasonlóan az élőszereplős filmekhez magában foglalja az adaptációkat (népi és modern dalok stb.), a vígjáték-sorozatokot, melodramákat, detektív történeteket, kaland- és zenés filmeket (musical), valamint sport és iskolai témájú filmeket, például iskolai szappanoperákat.

A *második csoportba* tartoznak az oktató jellegű és ismeretterjesztő témákat feldolgozó műfajok, mint például a népi és modern mesék, epikus dalok (bilinák), bölcsességek, történelmi és fantasztikus filmek, valamint egyedi, kifejezetten oktató és dokumentumfilmek.

A politikai műfajok többnyire szatírából és paródiából állnak, valamint heroikus-romantikus filmekből.

Végül a *harmadik csoportba* tartoznak a misztikus, fantasztikus, horror és hasonló témájú filmek.

Ahogy a képzőművészetben, úgy a filmművészetben is vannak zenés filmek, például a vizuális balett vagy a vizuális szimfónia, valamint az úgynevezett élő képek, amelyek ismert festmények alapján készülnek.

Vizuális műveltség

Az animációban fontosak a technikai módszerek a cselekmények, a mozgások, a mimika és a karakterek gesztusainak, dinamikájának létrehozásához. A műfaj klasszikusának tartják a Walt Disney Animation Studios által kidolgozott 12 animációs elvet. Ezek az animációs elvek hasznosak az animációs játékok esetében is, habár eredetileg a filmipar számára lettek kifejlesztve. Christopher Totten, a játéktervező alkalmazta ezeket az elveket a játékparban is. Ezek közé tartozik a tömörítés és nyújtás, túlzás, közömbösség és szuperpozíciós hatás, lassítás, a mozgás előrevetítése, karizma stb. Ha szeretnél játéktervezővé válni, ezeket saját magad is megismerheted vizuális sémák és filmklippek példái alapján.

Kalandozások könyve. Ukrajna – ez az első ukrán animációs sorozat, amely valós eseményeken és képzeletbeli kalandokon alapul.

A *Csodavilág* című animációs sorozat segítségével betekintést nyerhetsz a fantasztikus képek világába, amelyek a híres Marija Prijmacsenko festményeiből keltek életre. A sorozat nemcsak állati ábrázolásaival nyugtözi le a nézőket, hanem feltárja az ukrán kulturális kódokat és világnézetet. A művész nő élete nagyobb részében mankóval járt, de a saját képzelete szárnyalt. Repülünk együtt az ő fantasztikus állataival!

A *Mavka, az erdő őrzője* című ukrán animációs fantasy-filmnek sztár alkotógárdája van. A karakterek hangját A. Pivovarov, J. Szanina, O. Szkripka, S. Pritula, N. Szumszka és mások adták. Mavka énekhangját H. Szolovij kölcsönözte. Az erdő hercegnőjének mozdulatait a fővárosi primabalerina, K. Kuhar mutatta be. A film a világ nagy vásznain, köztük Európában is látható. Az ukrán animáció gazdag

nemcsak a mi nemzeti hagyományaink, különösen a folklór terén, hanem lehetőséget nyújt arra is, hogy betekintsünk a távoli jövőbe, mint például a Viktor robot és a Vika nevű kislány barátságáról szóló fantasztikus animációs filmben (rendező A. Lavrenisin). A film elnyerte a nézők simpatíáját, az Odeszai Nemzetközi

Filmfesztiválon (2020) a legjobb animációs filmnek ismerték el, és kitüntették a Filmkritikusok Nemzetközi Szövetségének FIPRESCI-díjával.

A minden idők leghíresebb utazójának Liliput országában történt kalandjairól szóló animációs film elképesztő kihívások, álnok ellenségek és elszánt üldözések a *Gulliver visszatér* című művet (rendezte Ilja Makszimov) majdnem klasszikus akcióvá teszi.

? Nézz ukrán rajzfilmeket! Jellemezd az animáció nyelvét, a főábrázolási módokat, a hangsávokat! Melyik film keltette fel az érdeklődésedet?

? 1. *változat.* Kollektív munka: *Játéktervezők vagyunk.* Fejlesztetek játékot a rajzfilm alapján!

i 2. *változat.* Rajzolj emojikat különböző érzelmekkel! Ragaszd fel őket egymás után egy vastag kartoncsikra vízeseséses kártyatechnikával! Készíts forgatókönyvet egy rajzfilmhez, amely egy emoji kalandjairól szól!

Művészeti kisokos

Játéktervező – a videójáték szabályainak és tartalmának kidolgozója. A játéktervező szerepe hasonló a filmrendező szerepéhez a filmben.

Összefoglalok, érvelek, rendszerezek

1. Mi lepett meg vagy nyugözött le az órán? Milyen műfajú filmek érdekelnek, és miért?

2. Melyik filmrészlet késztetett arra, hogy belemerülj az animációs művészek és játéktervezők technológiáiba?

3. Szervezz kihívást a közösségi oldaladon: rangsorold az ukrán rajzfilmeket, és derítsd ki a költségvetésüket!

Önálló kutatás, médiakeresés

Nézd meg a Mozartról szóló animációs sorozatot (26 epizód), amelyet nem fordítottak le ukrán nyelvre! Kapcsold ki a hangot és elemezd a szereplők arckifejezését, gesztusait és testtartását a különböző felvételeken! Olvasd le az érzelmeiket, képzelj el és értsd meg a zajló eseményeket!

Fantáziálok, kísérletezem, cselekszem

Játék: Fejtsd meg a mesehős érzelmeit! – pantomimmal vagy Mozart replikáinak felolvasásával. Készíts képregnyt a film cselekménye alapján!

Ellenőrzöm az eredményeimet

1 Milyen zenei műfajokhoz kapcsolódnak ezek a képek?

2 Milyen műfajok tartoznak a kamarazenei, és melyek a szimfonikus zenéhez?

KONCERT   PRELŰD   SZIMFÓNIA   SZONÁTA   TOCCATA

3 Nevezd meg a portrékon szereplő zeneszerzők kamara-zenekari és szimfonikus műveit!

4 Mely fogalmakat használják a zenében és a képzőművészetben egyaránt?

SZONÁTA   ETŰD   CSENDÉLET   MELÓDIA
 STILIZÁCIÓ   VÁZLAT   RITMUS

5 .Az alábbi hangszerek közül melyek elektronikusak?

6 Melyek játékfilmek, és melyek animációs filmek?

Ellenőrzöm az eredményeimet

- 1 Nevezd meg a képzőművészeti műfajokat! Vannak köztük önarcképek?

- 2 Az állatábrázolás műfajának mely alkotásai tartoznak a szobrászathoz, és melyek a domborművészethez?

- 3 Mely csendéletek kapcsolódnak a zenéhez? Melyek dekoratívak?

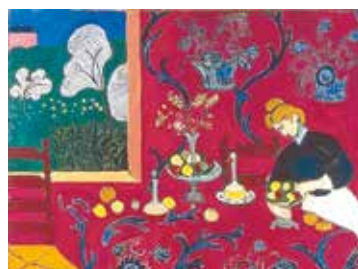

4 A festmények között találd meg a fantasztikus tájképet!

5 Határozd meg, milyen műfajokat egyesítenek a festmények!

6 Nevezd meg az illusztrációkon szereplő fotóművészeti műfajokat!

Élve térj vissza (a 16. oldalhoz)

Zene és szöveg: M. Burmaka

Де моя душа —
Там ідуть бої.
Ми не віддамо
Рідної землі.
Де моя земля —
Серце моє там,
Я війні тебе,
Милий, не віддам.

Повернись живим,
Я тебе молю!..
Знає тільки Бог,
Як тебе люблю.
Там де ти тепер, —
Лиш війна і дим,
Але я молю:
«Повернись живим!»

Плачуть голоси
Рідних і близьких,
По світах війна
Розкидала їх.
Розпинали нас,
Але ми стоїм.
Тільки я прошу:
«Повернись живим!»

Україна вся,
Як один кулак,
І важливий нам
Перемоги знак!
Хай тебе в бою
На передовій
Ангел захистить,
Огорне крильми!

Minden rendben lesz (a 17. oldalhoz)

Zene és szöveg: Sz. Vakarcsuk

Am G
 Я пам'ятаю час, коли лиш починався світ
 E7 Am
 Хто міг, той підіймався та йшов.
 Am G
 Ішов собі високо в гори, взявши у похід
 E7 Am
 Свою надію сильну, як любов.

Refrén:

G C F
 Що все буде добре
 E7
 Для кожного з нас.
 Am G C F
 Що все буде добре
 E7
 Настане наш час.
 Я бачив, як навколо нас і долі, і вогні
 Все далі й далі змінювали світ.
 І ми все вище, бо в долині небо не таке
 І далі щось веде мене в похід.
 І все буде добре
 Для кожного з нас.
 І все буде добре
 Настане наш час.
 І ось, коли ми майже там, де холодно і сніг
 І зовсім близько наша самота
 Бажання сильні, як любов, допоможуть нам дійти
 І буде вся та наша висота.
 І все буде добре
 Для кожного з нас.
 І все буде добре
 Настане наш час (двічі).

Barátok (a 26. oldalhoz)

Zene és szöveg: L. Horova

Я ви-би-ра-ю дру-зів, що-би по-руч із ни-ми йти, я ви-би-ра-ю дру-зів, щоблю-би-ти і бе-рег-ти. Є у мо-є-му ко-лі сест-ра і по-ду-ху брат, ко-жен, хто праг-не во-лі і не від-сту-па-є на-зад. Гей, мо-ї дру-зі, о-зо-вись-я, скіль-кивас, гей, мо-ї дру-зі, хай ба-га-то бу-денас, гей, мо-ї дру-зі, не по-ло-ва, а зерно, хай здій-ма-ється над на-ми жов-то-си-не зна-ме-но, хай здій-ма-ється над на-ми на-ше зна-ме-но. Ла-ла-ла-ла-ла.

2. Я вибираю в друзі
Невипадкових людей,
В кого незламне серце
І енергія б'є з грудей!
Хто ніколи не зрадить,
Допоможе без зайвих слів,
Відданий Україні
І безжальний до ворогів!

3. Як навіть навколо тебе
Достойних людей нема,
Просто повір у себе
І свободи вдихни сповна!
І вибирай у друзі
Нації кращий цвіт,
Щоб будувати з ними
Наш український світ!

Az EU himnusza / Örömóda (a 32. oldalhoz)

Zene: L. van Beethoven

Németből fordította: P. Roland

Est Europa nunc unita
Et unita maneat,
Una in diversitate
Pacem mundi augeat.
Semper regnant in Europa
Fides et iustitia

Et libertas populorum
In majore patria.
Cives, floreat Europa,
Opus magnum vocat vos.
Stellae signa sunt in caelo
Aureae, quae iungant nos.

Németből fordította: M. Lukas

Радість, гарна іскро Божа!
Несказанно любо нам
Увійти, царице гожа,
В твій пресвітлий дивний
храм.
Все, що строго ділить мода,
В'яжеш ти одним вузлом,
Розцвітає братня згода
Під благим твоїм крилом.
Кого доля ошастила
Тим, що другові він друг,
Кого любить лада мила, —
Йди до нас в веселий круг.

Йдiть усi, хто зве своєю
В свiтi душу хоч одну!
Хто ж весь вiк черствiв
душею —
Йди у iншу сторону.
Радiсть — всесвiту пружина,
Радiсть — творчостi душа,
Дивна космосу машина
Нею живиться й руша.
Радiсть квити розвиває
I розгiн дає сонцям,
Їх в простори пориває,
Невiдомi мудрецям.

Németből fordította: M. Roly

Радість світла, іскра Божа
Осява дорогу нам.
Відтепер усі ми можем
Увійти в Едемський храм.
Нас єднає Духу сила,
Омофором з висоти.
Де вона розправить крила,
Там всі люди — це брати.
Обійміться, мільйони!
Хай увесь радіє світ!

Хай храниць в святому лоні,
Любить Бог наш славний рід.
Всі, хто відданий родині,
Хто для друга — справжній друг,
Під шатром зоряно-синім
Увілліться в братній круг!
Всім, хто має честь і волю,
Щирий поклик до добра,
Йде на герць за кращу долю,
Спільно діяти пора!

Az álmok iskolája (a 84. oldalhoz)

Zene és szöveg: A. Komlikova

В серці кож-но - ї ди-ти - ни є по - сі - я - ні зерни -
 - ни, про-рос - та - ють во - ни світ - лом і до - бром. Ви-хо -
 ван - ня і ос-ві - ти роз-кві - та - ють пиш - ні кві - ти, - кві-ти -
 ді - ти це ре-аль - ність, це не сон. Так, це шко - ла, шко - ла, мрі -
 - ї, там, де ствер - дять - ся на - ді - ї. Там, де
 вчи - те - лі нав-ча - ють із лю - бов' - ю і теп - лом. Там, де
 ра - дість здо - бу - ва - ють, бо про кож - но - го тут дба - ють. І та -
 лан - ти роз - кві-та ють під у - чи - тель-ським кри-лом.

Тут у радості і в тузі є надійні, вірні друзі,
 І наука шлях присвітить, мов зоря!
 І доколи будеш жити, ти прийдеши до них спочити,
 Бо єдина й вічна та шкільна сім'я!

Так, це школа, школа мрії, там, де ствердяться надії,
 Де дитинство не минає і завжди всі молоді!
 Хай колись у світ далекий понесуть тебе лелеки,
 Та роки навчання в серці назавжди!

Ilyen tél csak Ukrajnában van (a 108. oldalhoz)

Zene és szöveg: U. Szokolisin

1. Замела зима гори і долини,
 Не впізнати тепер ліси і полонини,
 Снігом вкрило все — і міста, і села,
 А в душі живе музика весела.

Refrén:

Така зима лише на Україні,
 Співочій, рідній, милій і єдиній,
 І де б ви не були, в якій країні,
 Вертайтеся до рідної святині.
 Така зима лише на Україні,
 Тут казка лісова чарує нині,
 І чути спів десь там на полонині,
 Така зима лише на Україні.

2. Горами летить пісень моїх відлуння,
 Хай воно дзвенить на добро, а радість людям,
 Щоб співали всі раділи, танцювали,
 Щоб ніколи ми горя не зазнали.

Refrén.

Három tanács (Ne vágj ki nyárfát) (a 150. oldalhoz)

Zene: I. Samo

Szöveg: J. Ribcsinszkij

Край до - ро - ги не ру - бай то - по - лю, -
 мо - же, та то - по - ля тво - я до - ля. тво - я до - ля світ - ла, то - по -
 ли - на, на - че - піс - ня жу - рав - ли - на...
 Не ру - бай то - по - лю, не ру - бай то - по - лю, - бо зу - стрі - неш - ся з бі -
 до - ю Не ру - бай то - по - лю, не ру - бай то - по - лю, -
 кра - ще при - не - си ти їй во - ди!

2. Не ламай калину коло хати,
 Бо вона заплаче, наче мати —
 І впадуть на трави на шовкові
 Серця сльози колискові.
 Не ламай калину, не ламай калину,
 Бо вона в житті єдина.
 Не ламай калину, не ламай калину —
 Краще їй онуків принеси.
3. Не стріляй у птаха на світанні —
 Може, він — любов твоя остання.
 Може, то кохання білий лебідь,
 Що крізь ніч летів до тебе.
 Не стріляй у птаха, не губи ти крила —
 Твоє щастя прилетіло.
 Не стріляй у птаха, не стріляй у птаха —
 Краще з ним у небо полети.
4. Не рубай тополю,
 не ламай калину —
 Світлу мрію журавлину.
 Збережи назавжди,
 збережи назавжди,
 Ти на все життя
 їх збережи.

Zaj (a 166. oldalhoz)
(Együttesre, trióra hangszerelte O. Tokar)

Вес - ня - ноч - ка, вес - ня - ноч - ко, де ти зи - му - ва - ла?

У са - доч - ку, на кле - ноч - ку со - ро - чеч - ку пря - ла.

Там у лі - сі, на уз - ліс - сі со - ва во - ду ду - є, за - спі - ва - ю спі - ва - ноч - ку,

не - хай во - на чу - є. За - пле - ти - ся, шу - ме, бар - ві - ноч - ком, я то - бі спі -
Ну - мо, ну - мо, на - ро - би - ли шу - ма, на - ро - би - ли,

ва - ю вес - ня - ноч - ку. Сі - ю, ві - ю, сі - ю, ві - ю ко - но - пе - леч - ки.
вес - ну роз - бу - ди - ли.

Сі - ю, ві - ю, сі - ю, ві - ю зе ле не - сень - ки!

А в нашого Шума зелена шуба,
Дівки гуляли, шубу порвали.

Refrén.

Гей, нумо-нумо, заплетемо Шума,
Шума заплетемо, гуляти підемо!

Refrén.

Гей, заплетися, Шуме, заплетися,
Зеленим барвінком та й
застелися!

Refrén.

Refrén:

Сію-вію, сію-вію
конопелечки,
Сію-вію, сію-вію
зеленесеньки!

Fehér hajók (a 186. oldalhoz)

Zene és szöveg: Z. Kraszuljak

1. Даль морська безмежна й таємнича,
Кожна хвиля за собою кличе,
Наче птахи, розпустивши крила,
Вдаль пливуть кораблі
І тріпочуть вітрила.

Refrén:

І летять над хвилями, наче на крилі,
Мчать по морю синьому білі кораблі,
Вітер заховається десь серед вітрил,
Хоче позмагатися, та немає сил.

2. Розмовляли чайки з кораблями
Про дива за синіми морями,
Та не можуть мрії зачекати,
І пливуть кораблі
Острів щастя шукати.

Hej, sólymok (a 221. oldalhoz)
Lengyel-ukrán dal

Гей десь там де чор - ні во - ди на ко - ні ко - зак мо - ло - дий
за - ли - ша - є він дівчи - ну, за - ли - ша - є У - кра - ї - ну Гей, гей,
гей, со - ко - ли, о - ми - най - те го - ри, лі - сий до - ли, дзвінь, - дзвінь, дзвінь, дзві - ноч - ку,
сте - по - вий жай - во - ро - ноч - ку дзвінь, дзвінь, дзвінь.

2. Жаль, жаль, за милою,
За рідною стороною.
Жаль, жаль, серце плаче,
Більше її не побачу.

Refrén.

3. Плаче, плаче, дівчинонька,
Люба моя ластівонька.
А я у чужому краю,
Серце спокою не має.

Refrén.

Меду-вина наливайте.
Як загину — поховайте
На далекій Україні
Коло милої дівчини.

Refrén.

1. FEJEZET. EMBERÁBRÁZOLÁS A MŰVÉSZETI MŰFAJOKBAN

BEVEZETŐ. EZEK A MŰFAJOK, MŰFAJOK, MŰFAJOK

4	<i>Műfajok a zeneművészetben</i>	<i>Műfajok a képzőművészetben</i>	10
---	----------------------------------	-----------------------------------	----

A KAMARAZENÉTŐL A MŰTERMI PORTRÉIG

14	<i>A dal szárnyán</i>	<i>Az arckép a lélek tükre</i>	18
22	<i>Románcok, szerenádok, balladák dallamai</i>	<i>Műtermi és ünnepi portrék</i>	24
26	<i>Zenei ciklusok</i>	<i>Páros és csoportképek</i>	28
32	<i>Himnusz a zenében</i>	<i>Portré a szobrászatban – az ember felmagasztalása</i>	34

A LELKISÉG MAGAS MŰVÉSZETE

38	<i>Kórusműfajok</i>	<i>Egyházi műfaj a képzőművészetben</i>	42
48	<i>Ukrán kórusmuzsika</i>	<i>Monumentális festészet</i>	52

AZ EMBER A TÖRTÉNELEM TÜKRÉBEN

56	Opera	Történelmi műfajok	62
68	Harci jelenetek a zenében	Harci jeleneteket ábrázoló műfaj	74

AZ ÉLET VARÁZSLATOS PILLANATAI

80	Az udvari zene és tánc	A mindennapok szépsége: életképek	86
92	A műfaj, amely optimizmust áraszt. Éljen az operett!	Ünnep és bál a festészetben	96
101	ELLENŐRZÖM EREDMÉNYEIMET		102

2. FEJEZET. A TERMÉSZET ÁBRÁZOLÁSA A MŰVÉSZETI MŰFAJOKBAN

MŰVÉSZI ÁLLATÁBRÁZOLÁS

104	Hangszeres műfajok: prelúd, toccata	Animalista műfaj	110
116	Az állatok farsangja. Szvit	Animalista egzotikum	120
126	Humor a zenében. Scherzo	Animalista szobrászat	130
136	Zenei műfajok és formák: a szonáta	Animalista műfaj a grafikában	142

A TERMÉSZET BIRODALMÁBAN: PASZTORÁLIS HANGULATOK

148	Hangszeres műfajok a zenekari színekben: noktürn	A tájképek műfaja	152
156	Hangszeres műfajok: elégia, rapszódia	A tájkép típusai	160
164	Évszakok: koncert	Az évszakok: tájkép a képzőművészetben	168
172	Szimfónia. Pasztorál	Pasztorális idill: dekoratív képzőművészet	178
184	Szimfonikus képek és vázlatok	A tenger hullámainak nyugtalanága: a marina	188
192	A végtelen repülés fantáziája: szimfonikus költemény	Fantasztikus tájkép és a modern környezetvédelemi trendek	196

HARMÓNIAKERESÉS

200	Zenei és színházi műfajok: vaudeville, operaballett	A tárgyak varázslatos világa: csendélet	206
210	Műfajok találkozása a zenében. Etűd	Különböző stílusok találkozása egy festményen	214
218	Elektronikus zene	A fotóművészet műfajai	222
228	A filmművészet műfajai	Az animációs művészet műfajai	234
238	ELLENŐRZÖM AZ EREDMÉNYEIMET		240
242	FÜGGELÉK		242

У підручнику використано світлини та ілюстрації із сайту

shutterstock.com таких авторів: Bogac Erkan; David Carbo; DC Studio; Deliris; deniska_ua; Dina Yakovenko; Efetova Anna; German Vizulis; Igor Bulgarin; Image Source Trading Ltd; Ivan Mateev; L Galbraith; Master1305; Oleksandr Osipov; OSTILL is Franck Camhi; PUPIKII; Pushkin; Renvema; robuart; Sergei Kolesnikov; Spring-Lady; Triff;

уривки з мультфільмів та кінофільмів:

с. 33 — мультфільм «Бетховен» (Німеччина); с. 118 — музичний фільм-фантазія «Карнавал тварин» (реж. Енді Соммер, 2010, Франція); с. 127 — мультфільм «Фантазія» (студія Disney, 1940); с. 150 — мультфільм «Місячне сяйво К. Дебюссі» (Франція); с. 234 — мультфільм «Як Петрик П'яточкин слоників рахував» (реж. Олександр Вікен, 1984); «Русалонька» (студія Disney, 1989); с. 237 — мультсеріал «Маленький Моцарт» (реж. Удо Бейссел, Німеччина, 2006);

світлини та афіші із сайтів театрів України:

с. 39, 93 — operetta.com.ua; с.58 — hatob.com.ua; с. 66 — museumsun.org;
с. 93 — oblfilarmonia.com; с. 167 — philarmonia.lviv.ua; с. 200 — teatrkulisha.org;

матеріали з інших ресурсів:

с. 10 — art-on-line.com.ua; с. 64, 77, 170 — esu.com.ua;
с. 156, 188, — kyiv.gallery, с. 222 — uaf.ua/national.

Навчальне видання

МАСОЛ Людмила Михайлівна
МИСТЕЦТВО

**Підручник інтегрованого курсу для 6 класу
з навчанням угорською мовою
закладів загальної середньої освіти**

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

**Видано за рахунок державних коштів.
Продаж заборонено**

Підручник відповідає Державним санітарним нормам і правилам
«Гігієнічні вимоги до друкованої продукції для дітей»

Переклад з української мови

Перекладач *Е. С. Оноді*

Угорською мовою

Редактор *І. Ф. Молнар*

Коректор *Г. М. Турканич*

Формат 70×100^{1/16}. Ум. друк. арк. 20,736.

Обл.-вид. арк. 18,50. Тираж 1312 пр. Зам. № 23-360.

Державне підприємство

„Всеукраїнське спеціалізоване видавництво „Світ”

79008 м. Львів, вул. Галицька, 21

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи серія ДК № 4826 від 31.12.2014

www.svit.gov.ua

e-mail: office@svit.gov.ua

Друк ПрАТ «Білоцерківська книжкова фабрика»

09100, Київська обл., м. Біла Церква, вул. Леся Курбаса, буд. 4

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи серія ДК № 5454 від 14.08.2017